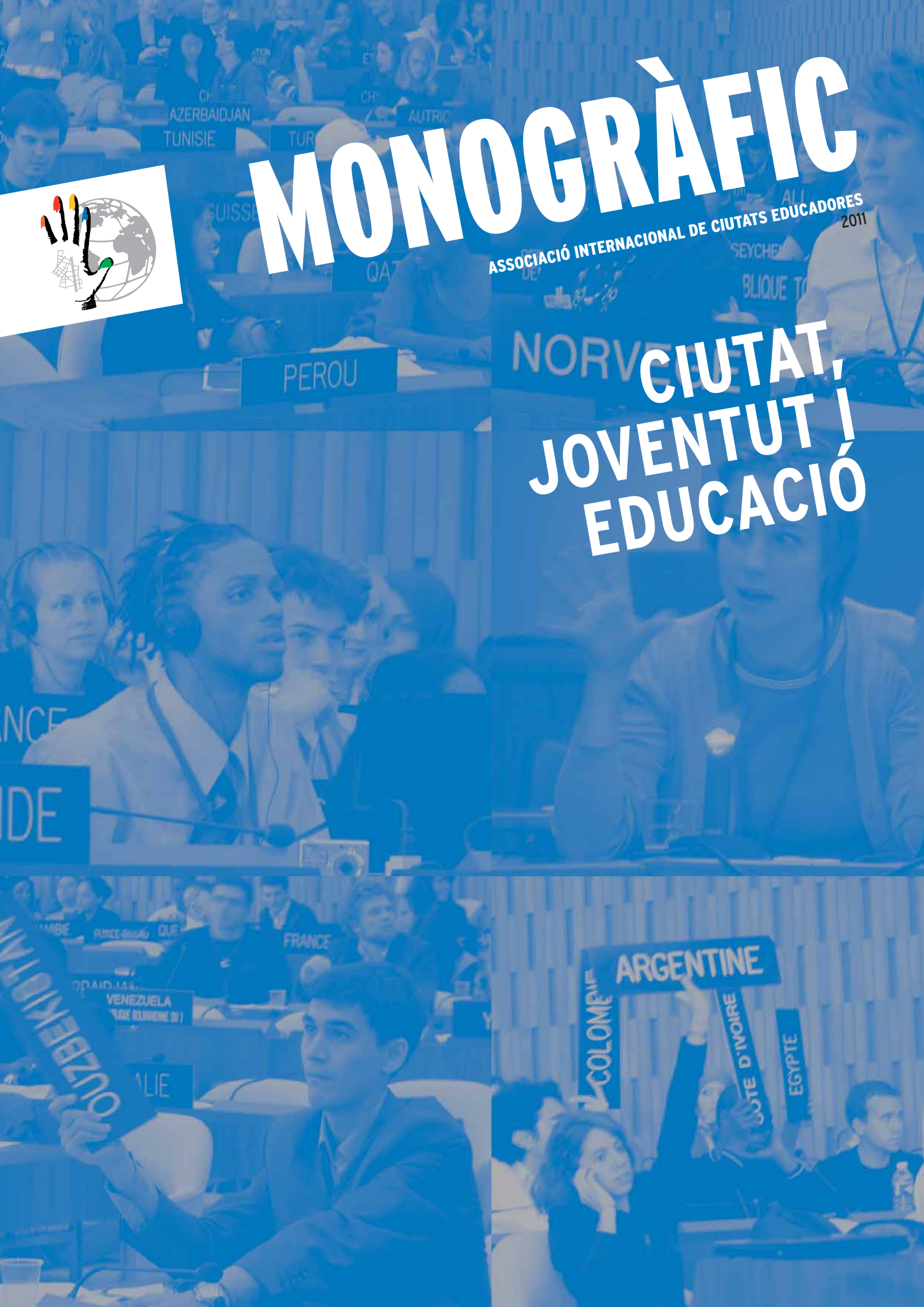

MONOGRÀFIC

ASSOCIACIÓ INTERNACIONAL DE CIUTATS EDUCADORES 2011

CIUTAT, JOVENTUT I EDUCACIÓ

CIUTAT, JOVENTUT I EDUCACIÓ

Índex

4 Editorial

Jordi Casanovas

6 Any Internacional de la Joventut

Secció de Joventut, Esport i Educació Física de la UNESCO

Manuel
Tornare

10

Norman
Wray

14

Maquento
S. Lopes

18

Marta
Cots

22

28 Joves i polítiques de joventut en un món globalitzat

René Bendit

40 Canvi social i les transicions de l'educació al món laboral

Andy Furlong

46 Crisi del futur, redefinicions de la ciutadania i formes de participació cultural dels joves

Carmen Leccardi

52 Joves i Noves Tecnologies

Francis Pisani

59 Rennes (França): L'esport com a eina de participació dels joves

Julie Guyomard, Yvan Dromer i Louis Bertin

64 Saragossa (Espanya): Programa Viure i Convivre

Silvia Calvo Mateo

66 São Paulo (Brasil): Apostant per l'autonomia juvenil

Leandro Benetti

69 Torí (Itàlia): Serveis per a l'autonomia juvenil

Marta Levi

Editorial

La meitat dels habitants del món, és a dir, 3.000 milions de persones tenen menys de 25 anys. Segons dades de l'Agència per a la Joventut de les Nacions Unides, l'any 2010 el 18% de la població mundial tenia edats compreses entre 15 i 24 anys. La població juvenil mundial, que viu majoritàriament en zones urbanes, creix a un ritme del 0'7% anual i ho continuarà fent com a mínim durant una dècada.

Davant l'evidència demogràfica que suposa a escala planetària el pes de la població jove i aprofitant que l'any 2010 s'esdevenia el vint-i-cinquè aniversari del primer Any Internacional de la Joventut, que va permetre introduir amb un èxit destacat la problemàtica juvenil en l'agenda pública dels estats i de les ciutats, la 65ena Assemblea General de l'ONU va decidir dedicar l'Any que va de l'agost de 2010 a l'agost de 2011 a aquest sector de la població. Emmarcat en la consecució dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni i amb el lema: "Diàleg i Entesa Mútua", s'ha fet una invitació als estats, ciutats, federacions i associacions per promoure mesures encaminades a difondre entre els i les joves els ideals de pau, llibertat, progrés i solidaritat.

Com a contribució a l'esmentat Any, l'AICE va decidir elaborar el present Monogràfic "Ciutat, Joventut i Educació", amb la voluntat de fer palès que les polítiques locals de joventut prenen cada cop més importància en la promoció, participació i millora de la qualitat de vida d'aquest sector d'edat. En aquest marc, les entrevistes, articles i experiències que es presenten incideixen en diversos aspectes que afecten la gent jove.

El primer bloc ofereix un recull de reflexions a través de quatre entrevistes amb responsables polítics municipals i representants d'organismes i associacions juvenils de diferents zones geogràfiques. Les inicia Manuel Tornare, exalcalde i membre del Consell Administratiu de la ciutat de Ginebra, qui descriu els objectius, l'organització i algunes de les iniciatives de la Delegació de Joventut de la seva ciutat, entre elles La Caixa de Feines, el Centre d'inserció VIA o les accions de suport al teixit associatiu.

Seguidament, Norman Wray, regidor de la ciutat de Quito, reflexiona sobre les cultures urbanes i els estigmes que pesen sobre aquestes, i ens presenta algunes experiències com el Consell Metropolità de Joves i la Casa Metropolitana de les Joventuts.

Maqueto Sebastião Lopes, secretari de la Unió Panafriicana de la Joventut, ens explica la missió d'aquesta federació d'associacions juvenils del continent africà, centrada en promoure la implementació de les polítiques de joventut a partir dels principis de la Carta de la Joventut Africana.

Finalment, Marta Cots, presidenta del Consell de la Joventut de Barcelona, plataforma independent juvenil que ha esdevingut un dels referents europeus dels últims 30 anys, exposa la contribució i la col·laboració amb l'Ajuntament en la millora de les condicions i de la qualitat de vida de la gent jove de la ciutat.

El segon bloc del monogràfic presenta quatre articles de fons. Amb "Joves i polítiques de joventut en un món globalitzat", en René Bendit, consultor especialista en polítiques de joventut i antic investigador de l'Institut Alemany de la Joventut, reflexiona sobre com la globalització està canviant extraordinàriament els processos d'emancipació juvenil i planteja les polítiques integrals de joventut com l'instrument per excel·lència de les polítiques locals a fi de facilitar als joves eines i recursos per afrontar amb èxit el trànsit a la vida adulta.

Per la seva part, el sociòleg britànic Andy Furlong, professor a la Universitat de Glasgow, en l'article "Canvi social i les transicions de l'educació al món laboral" descriu el context de recessió econòmica que afecta especialment els i les joves i els canvis profunds que s'estan produint en la transició del sistema educatiu al mercat laboral (itineraris no lineals, experiències individualitzades, requeriment de noves habilitats socials i tècniques, etc.), i aposta per programes de formació de qualitat que permetin una veritable inserció laboral.

Seguidament, Carmen Leccardi, professora a la Universitat de Milà - Bicocca, en l'article "Crisi del futur, redefinicions de la ciutadania i formes de participació cultural dels joves" descriu, en un context de crisi de valors, la centralitat de la "ciutadania cultural", de la participació i les pràctiques culturals i artístiques dels i les joves en la reapropiació de l'espai públic de la ciutat i com a antídoto a la "presentificació" del temps que caracteritza la nostra societat.

Aquest bloc el tanca l'article "Joves i Noves Tecnologies" d'en Francis Pisani, politòleg i periodista francès especialista en les tecnologies de la informació, qui analitza l'evolució de les TIC, les tendències de la xarxa Internet, el rol dels i les joves en la societat de la informació, els canvis deguts a la progressiva acceleració i digitalització de la societat (xarxes socials, formes d'organització horitzontal, empreses 2.0), així com els problemes que se'n deriven (bretxa digital, seguretat...), posant en qüestió la creença generalitzada que l'arribada de generacions nadiues digitalment impliqui necessàriament una veritable comprensió del potencial de les TIC.

L'última part del monogràfic recull experiències de quatre ciutats educadores. La ciutat de Rennes exposa dos

projectes, un d'activitats esportives en horari nocturn, i l'altre un projecte pilot per facilitar l'accés als equipaments a grups de joves en situació de vulnerabilitat. La ciutat de Saragossa presenta un programa intergeneracional d'habitatge compartit que dona resposta a dues necessitats: pal·liar la soledat de les persones grans i facilitar l'allotjament de joves estudiants. São Paulo descriu el Centre Cultural de la Joventut Ruth Cardoso, un megaequipament emblemàtic de 8.000 m² que ha recuperat una zona conflictiva de la perifèria de la ciutat, una experiència d'èxit d'innovació cultural i de participació juvenil. Finalment, Torí, Capital Europea de la Joventut l'any 2010, presenta tres nous serveis municipals de foment de l'autonomia juvenil: allotjament per a joves, associacionisme i emprenedoria juvenil.

M'agradaria destacar alguns elements que es desprenen de les aportacions:

- La constatació dels efectes de la globalització en la vida dels ciutadans i en especial en el sector juvenil, que està transformant els processos d'emancipació i dificultant la realització dels projectes de vida dels joves (atur i precarietat laboral, dificultats d'accés a l'habitatge...).
- Canvis que afecten el mercat laboral i la transició escola-treball i comporten, conseqüentment, trajectòries no lineals, experiències individualitzades, necessitats d'adquisició de noves habilitats tècniques i socials i de potenciar l'educació formal, no formal i informal.
- L'impacte de les tecnologies de la informació en les nostres societats, amb la gent jove com a usuària per excel·lència, que planteja noves oportunitats i riscos.
- El convenciment que la prolongació de l'etapa juvenil porta a definir la joventut com una etapa de la vida amb característiques pròpies que té potencialitats i oportunitats, però també punts febles i amenaces en l'actual context de crisi. Això genera fenòmens que afecten la cultura, l'espai públic, la comunicació, els llenguatges, els estils de vida, el consum, els usos del temps, la participació social i política dels i les joves.
- La necessitat de la implicació social i política de la gent jove i la importància que suposa que des de les administracions públiques es reconegui i es doni suport a

l'associacionisme juvenil i alhora es vetlli per la creació i cura de canals de participació juvenil en els processos d'elaboració, disseny i avaluació de les polítiques públiques.

- L'especial rellevància de les polítiques de joventut i de la seva transversalitat en tots els nivells de les administracions, especialment en l'àmbit local atès que és el més pròxim als i les joves. Es tracta d'implementar polítiques integrals de joventut (acció conjunta i prioritzada de totes les àrees) i el seu corol·lari (plans globals, coordinació interdepartamental, etc.) en detriment de les polítiques sectorials, com el millor instrument per fer front als nous reptes de la globalització, encarar els problemes de l'emancipació juvenil i donar eines als i les joves perquè puguin elaborar i dur a terme el seus projectes.

Per acabar, una reflexió: La Carta de Ciutats Educadores (2004), assenyala que l'educació, entesa en un sentit ampli, és un eix fonamental i transversal del projecte polític de la ciutat. En aquesta concepció, es inqüestionable que les polítiques que desenvolupen les ciutats (la planificació urbana, la cultura, l'esport, la salut, l'educació, la infància, la tercera edat...) contribueixen a la construcció d'un projecte comú i d'un itinerari individual propi. També ho ha de ser la política de joventut. Tot i això, les dades amb que treballem ens indiquen, però, que el sector juvenil, malgrat la seva importància numèrica i les necessitats que mostra, no té prou reconeixement ciutadà ni a les polítiques públiques. Encara queda camí per recórrer.

Tal com s'apunta al Monogràfic, hi ha motius suficients perquè les ciutats assumeixin el repte de plantejar el desenvolupament i la implementació de polítiques innovadores de joventut de caràcter global i transversal, que facilitin recursos i serveis per a l'assoliment de la plena ciutadania d'aquest segment de la població. Pensem que el contingut d'aquest Monogràfic pot contribuir a assolir aquest objectiu, que és també el full de ruta de l'Any Internacional de la Joventut 2010-2011. Us encoratjo a llegir-lo.

Jordi Casanovas Berdaquer

Pedagog, especialista en polítiques de joventut
Assessor Tècnic del Pla Jove de Barcelona

Any Internacional de la Joventut:

12 d'agost de 2010 - 11 d'agost de 2011

Per què un Any Internacional de la Joventut?

El desembre de 2009 l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar la resolució 64/134, en què es proclamava l'Any Internacional de la Joventut del 12 d'agost de 2010 a l'11 d'agost de 2011 i així feia palesa la importància que la comunitat internacional atorga a la incorporació de les qüestions que afecten la joventut als programes de desenvolupament mundials, regionals i nacionals. Amb el tema "Diàleg i Entesa Mútua", l'Any pretén promoure els ideals de pau, respecte pels drets humans i solidaritat entre les generacions, cultures, religions i civilitzacions. L'Any constitueix el marc per situar la joventut en el primer pla dels debats mundials. Així mateix, és una oportunitat

per avançar en els programes de desenvolupament de la joventut i propiciar un augment de les inversions i un reforç dels compromisos amb i per la joventut.

El món s'enfronta a diverses crisis, sovint superposades, que plantegen reptes financers, de seguretat, mediambientals i de tipus socioeconòmic, els quals dificulten l'assoliment dels objectius de desenvolupament acordats internacionalment. Invertir en la joventut i col·laborar-hi és clau per abordar aquests reptes de manera sostenible. En efecte, els programes de desenvolupament de la joventut es consideren, cada cop més, una àrea important del desenvolupament nacional directament relacionada amb el benestar econòmic, polític i social dels països. Aquest fet

és conseqüència del reconeixement per part dels agents implicats (polítics, autoritats nacionals i locals, acadèmics, societat civil, organitzacions intergovernamentals i no governamentals, mitjans de comunicació, sector privat i Sistema de les Nacions Unides) del rol dels joves com a part integrant i pilar clau del desenvolupament. Per tant, cal donar-los oportunitats per desenvolupar les seves pròpies capacitats i habilitats i per implicar-se constructivament en les seves comunitats.

Celebració de l'Any Internacional de la Joventut a les Nacions Unides

Xarxa Inter-agències per al Desenvolupament de la Joventut de les Nacions Unides

Formada per entitats de l'ONU que realitzen una feina relacionada amb la joventut, l'objectiu de la Xarxa és augmentar l'eficàcia de la tasca en matèria de desenvolupament de la joventut, reforçant la col·laboració i l'intercanvi entre totes les entitats implicades. El Programa de Joventut de les Nacions Unides exerceix la presidència permanent de la Xarxa i de manera rotativa s'escull un co-president entre els membres que canvia anualment. L'any 2010, la UNESCO va ser escollida per exercir la co-presidència fins al març de 2011.

Els criteris de referència de la Xarxa es van adoptar a la reunió inter-agències organitzada pel Departament d'Afers Econòmics i Socials de l'ONU i la UNESCO, celebrada a la seu de la UNESCO a París el 18 i 19 de febrer de 2010. Durant la reunió, la Xarxa va definir diverses iniciatives de col·laboració per al bienni 2010/11, incloses les activitats relacionades amb l'Any Internacional de la Joventut. La Xarxa també va desenvolupar l'Estratègia Marc de l'ONU per a l'Any Internacional de la Joventut a fi d'oferir un marc concret per als treballs col·lectius.

L'Estratègia Marc de l'ONU per a la celebració de l'Any Internacional de la Joventut

L'Estratègia del Sistema de l'ONU per a l'Any es basa en tres àrees clau, a cadascuna d'elles les relacions de col·laboració amb la joventut són fonamentals. El progrés assolit durant aquest Any en cada àrea constituirà la base per continuar treballant en l'àmbit del desenvolupament de la joventut, com ara la implantació del Programa Mundial d'Acció per a la Joventut, així com l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni. Les tres àrees clau de l'Estratègia Marc són:

1. "Sensibilitzar": augmentar el compromís i la inversió en la joventut
 - Fomentar la inversió en el desenvolupament de la joventut com una decisió intel·ligent per part dels sectors públic i privat.
 - Treballar perquè es reconegui la contribució dels joves al desenvolupament nacional i local, i a l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni.
 - Promoure la comprensió de les desigualtats entre la joventut i la manera d'abordar amb eficàcia les necessitats dels més desfavorits.
 - Potenciar la recerca i el coneixement sobre les qüestions que afecten els joves per tal d'orientar millor les polítiques i els programes dirigits a la joventut.
2. "Mobilitzar i implicar": augmentar la participació i la col·laboració de la joventut
 - Institucionalitzar mecanismes de participació dels joves en els processos de presa de decisions.
 - Donar suport a les organitzacions juvenils i a les iniciatives dirigides per joves per potenciar la seva contribució a la societat.
 - Reforçar les xarxes i col·laboracions entre governs, organitzacions juvenils, acadèmics, organitzacions de la societat civil, sector privat, mitjans de comunicació i el Sistema de l'ONU, per potenciar el compromís i el suport al desenvolupament integral de la joventut.
3. "Establir connexions i lligams": augmentar l'entesa intercultural entre els joves
 - Promoure relacions, xarxes i col·laboracions entre joves de diferents cultures.
 - Potenciar i donar suport als joves com a agents d'inclusió social i pau.

Què s'està fent?

L'Any es va inaugurar amb diferents actes de presentació a la seu de l'ONU a Nova York i arreu del món, que mostraven la contribució dels joves al desenvolupament i promovien la implantació del Programa Mundial d'Acció per a la Joventut. La Conferència de la Joventut de l'ONU, prevista a la Resolució de l'Assemblea General sobre l'Any, serà una part important de l'Any Internacional de la Joventut. Estan programats molts més esdeveniments arreu del món per celebrar l'Any. Hi ha un calendari en el qual cada organització pot consignar les seves activitats, que es pot consultar a: <http://social.un.org/youthyear/>.

Fem balanç de l'Any: el 7è Fòrum de Joves de la UNESCO (tardor de 2011)

El 7è Fòrum de Joves de la UNESCO farà balanç de "l'Any Internacional de la Joventut: Diàleg i Entesa Mútua" (12 d'agost de 2010 - 11 d'agost de 2011) i està previst que faciliti un espai a representants juvenils, agències de l'ONU i altres entitats col·laboradores perquè informin de les activitats que han realitzat durant l'Any i determinar un pla d'acció per al futur. S'organitzarà a la tardor de 2011, abans de la 36ena sessió de la Conferència General de la UNESCO.

Aquest Fòrum forma part de la Conferència General de la UNESCO (32C/Res.82)¹ i, per tant, és un dels pocs mecanismes regulars a escala mundial que permet als joves presentar les seves recomanacions als representants dels governs nacionals. El Fòrum de Joves és un esdeveniment en què els joves són els principals responsables i "autors"

1. "La Conferència General ... reconeixent la importància de la participació dels joves en el desenvolupament i la implantació dels programes de la UNESCO... decideix que el Fòrum de Joves serà una part integral de cada sessió de la Conferència General..."

© Unesco.

del contingut i dels resultats. L'informe resultant del Fòrum el presenten els representants juvenils als estats membres durant la Conferència General.

Més que un simple esdeveniment, el Fòrum de Joves és també un procés continu concebut per donar més responsabilitat als representants juvenils per emprendre accions concretes a fi de realitzar les seves idees. S'anima els representants juvenils a fer un seguiment de les seves recomanacions, en col·laboració amb els governs nacionals, especialment les comissions nacionals de la UNESCO,

i també amb la societat civil i el Sistema de l'ONU. Així mateix, el Fòrum de Joves constitueix una eina potent per mobilitzar els agents col·laboradors entorn d'unes prioritats comunes relacionades amb qüestions que afecten els joves, associant-se amb altres esdeveniments importants sobre la joventut i construint sinergies per realitzar accions de seguiment.

Secció de Joventut, Esport i Educació Física de la UNESCO

Manuel Tornare

Exalcalde i membre del Consell administratiu de l'Ajuntament de Ginebra, Suïssa, responsable del Departament de Cohesió Social, Joventut i Esports des de 1999 al maig de 2011.

ENTREVISTA

Manuel Tornare, titular d'un màster en Humanitats per la Universitat de Ginebra, és professor de filosofia i literatura francesa al Collège de Ginebra. Va ser degà del Collège Sismondi (1984-1993), director del Collège de Candolle (1993-1999) i president del Collège de Ginebra (1996-1998). És membre del Partit Socialista Suís des de 1973; membre del Consell administratiu de l'Ajuntament de Ginebra, responsable del Departament de Cohesió Social, Joventut i Esports des de 1999 al maig de 2011; alcalde de la ciutat de Ginebra en tres ocasions i diputat al Parlament del cantó de Ginebra des del 2009.

La ciutat de Ginebra té un alt percentatge de població jove. Ens podria explicar com han anat evolucionant les polítiques de joventut i de quina manera s'emmarquen en les grans línies del projecte polític del Govern municipal?

Quan vaig entrar al Consell administratiu de la ciutat l'any 1999, Ginebra no comptava amb una política integral de joventut, de manera que jo mateix vaig crear la Delegació de Joventut (DEJ) per tal de gestionar millor aquest àmbit i per inserir-lo en una veritable política social. De fet, el departament que dirigia és el de Cohesió Social, Joventut i Esports i compta amb set serveis diferents amb més de 2.000 empleats que, en conjunt, contribueixen a la política social municipal.

Gràcies a un dels meus predecessors, Guy-Olivier Segond, Ginebra ha desenvolupat una gran xarxa de centres cívics de barri i de centres de lleure. Aquestes institucions ofereixen activitats a tota la població i, ben sovint, activitats específiques per a la infància i l'adolescència. Aquestes activitats estan, en bona part, subvencionades per l'Ajuntament, de manera que era també molt important que el Govern municipal estigués més present en l'organització general d'aquesta xarxa. Un dels eixos principals de la DEJ consisteix en fomentar la participació dels centres cívics de barri, que estan gestionats per associacions, en la política de proximitat del Consell administratiu de la ciutat.

Però també sóc conscient que a molts joves no els agraden les activitats "organitzades". Així doncs, els treballadors socials de la DEJ intenten proposar activitats que interessin als joves. El gran èxit de les activitats esportives sense inscripció prèvia n'és una mostra.

D'altra banda, també era important promoure una veritable "reflexió sobre la joventut" entre les autoritats municipals i cantonals. Reflexionar sobre cadascun dels projectes urbanístics perquè aquests tinguin en compte els joves. Si això existia per als més petits i els més grans, també s'havia de desenvolupar per als joves. I amb la creació de la Delegació de Joventut, aquest diàleg i reflexió són més presents i més continus.

Quins són els principals objectius i prioritats de la Delegació de Joventut?

La seva missió és iniciar i promoure accions individuals, col·lectives i comunitàries als barris, donant prioritat a la integració, al diàleg i a l'intercanvi amb els joves. Està

formada principalment per un equip de treballadors socials de carrer (*Travailleurs Sociaux Hors Murs*) que es desplacen a les zones d'acció prioritària. La DEJ garanteix, a través d'una presència informal al carrer, una funció de prevenció, orientació educativa i d'acompanyament als joves.

Responent d'una manera no repressiva a la violència, a l'incivisme i al malestar d'una part de la nostra joventut, els treballadors socials de carrer volen facilitar als joves la recuperació de la confiança en les seves capacitats i que se sentin recolzats i reconeguts. L'objectiu d'això també és afavorir unes relacions més harmonioses entre tots els grups de població, el desenvolupament d'una convivència millor als barris i, sobretot, mirar de restaurar els lligams socials.

La Delegació de Joventut té els objectius següents:

- Donar prioritat a l'intercanvi amb els joves i al voltant dels joves.
- Evitar la seva marginació.
- Permetre'ls desenvolupar el seu sentit de ciutadania fent-los autònoms i responsables.
- Desenvolupar projectes amb ells i elles, en col·laboració amb les diferents associacions i institucions implicades.

Ens pot explicar algunes iniciatives significatives que exemplifiquin com es concreten aquests objectius?

D'entre les nombroses actuacions, m'agradaria explicar-ne dues. La primera és que, gràcies al contacte diari amb joves d'entre 15 i 25 anys, els treballadors socials van comprendre de seguida que un dels problemes prioritaris de la majoria d'ells era disposar d'una mica de diners. El fet de poder sentir-se útils guanyant uns quants diners, treballant algunes hores a la setmana, era un desig que expressaven els joves molt sovint. Així doncs, la Delegació va promoure la creació d'una associació anomenada La Caixa de Feines (*La Boîte à Boulots*), gràcies a la qual més de 1.300 joves hi troben feinetes per "anar fent". L'Ajuntament subvenciona aquesta associació i n'és, a més, un dels principals clients, ja que contracta joves per a diferents feines.

L'altra iniciativa de la Delegació és el centre d'inserció VIA. Aquesta iniciativa ve del fet que al cantó de Ginebra (amb uns 450.000 habitants, 1,5 milions amb la regió transfronterera) més de 1.500 joves es troben actualment sense els estudis acabats i sense cap projecte concret de futur.

Aquests joves necessiten una orientació específica i individualitzada. VIA els permet, amb l'ajuda de classes de

Concurs de monopatí, Festival d'Esports Urbans Asphaltissimo.

© Mark Inderkum

Concert de l'artista francès "Grand corps malade" durant una Vetllada Ciutadana.

Torneig de bàsquet durant el Festival Asphaltissimo.

© Mark Inderkum

repàs i d'un pla de formació personalitzat, reintegrar-se a la societat. Més d'una quarta part d'aquests cursos, que duren entre un i sis mesos, els ofereixen diferents serveis de l'Ajuntament de Ginebra.

Suïssa disposa de mecanismes de democràcia directa àmpliament desenvolupats. Concretament a Ginebra, com es promou la participació dels joves en aquests mecanismes?

Fa quatre anys que el Parlament dels Joves de la Ciutat de Ginebra va deixar d'existir. Al contrari que en altres ciutats suïsses, aquest parlament no tenia cap connexió directa amb l'Ajuntament. No tenia dret de fer propostes ni d'audiència més enllà de les vies ordinàries previstes per a peticions o iniciatives ciutadanes. Tot plegat feia que no resultés atractiu.

Aleshores, més que no pas llençar iniciatives per cobrir l'expedient i quedar bé, que sovint només serveixen perquè els joves repeteixin i perpetuïn els errors dels adults, la DEJ prefereix donar prioritat al contacte directe amb els joves i intentem donar suport a projectes concrets. Els joves necessiten que se'ls escolti i que es prenguin decisions ràpides. D'aquesta manera, hem estat capaços de donar suport i fer el seguiment a més d'un centenar de petits i grans projectes procedents de la iniciativa dels joves.

D'entre els nombrosos projectes que han comptat amb el guiatge de la DEJ, podem citar la recent organització d'un campionat europeu de *bici-polo*. Aquesta nova disciplina es burla de manera intel·ligent de la fastuositat i l'elitisme del polo. La practiquen joves de 18 a 25 anys aficionats al BMX (bicicross) i treballadors de les empreses de missatgeria en bicicleta. L'equipament necessari, és a dir, roba, accessoris, pilotes, porteries, etc., es fa amb materials reciclats. L'equip de Ginebra va anar a Londres en bicicleta i va guanyar el campionat de l'any 2009. Per tant, havia d'organitzar els jocs del 2010 i la Delegació va donar

suport activament a la seva organització, que va ser tot un èxit esportiu i festiu.

En un altre àmbit, tres joves d'origen africà volien organitzar una vetllada d'integració i d'intercanvi en el marc del seu treball de final d'estudis. Els vam donar suport posant-los a disposició un espai municipal, amb la participació d'un membre de la Delegació com a assessor en el comitè organitzador i, finalment, amb una petita subvenció. Tot plegat va permetre aplegar més de 800 joves i no tan joves.

Un grup de joves amants de l'electrònica i de la música, que ocupen des de fa uns anys un local que la DEJ ha posat a la seva disposició, volien compartir els seus coneixements i competències amb altres joves. I els treballadors socials de la DEJ els van ajudar i els van animar a crear un estudi de gravació. Una subvenció de 3.000 francs els va permetre comprar material. Més endavant, aquest grup es va constituir en associació i va permetre a altres joves, amb el suport de la Delegació, enregistrar els seus primers discos.

Ginebra celebra l'entrada dels seus joves a la majoria d'edat i, per tant, a la plena ciutadania política, amb un acte públic de benvinguda. Ens podria explicar en què consisteix aquesta vetllada ciutadana? Quin és el seu objectiu i el seu missatge? Per què creu que aquesta cerimònia segueix actualment en vigor després de 65 anys d'existència?

En els últims anys, aquesta cerimònia ha estat repensada i reformulada de dalt a baix. Per començar, avui s'adreça a tots els joves, tant si són suïssos com estrangers (cal tenir en compte que, per exemple, actualment hi ha 30.000 espanyols residents a Ginebra). Es tracta d'una vetllada ciutadana amb l'objectiu d'animar els joves a fer ús actiu dels seus drets ciutadans, però també per recordar-los els seus deures. És a dir, en lloc de donar-los un "diploma de ciutadà", s'intenta incentivar el seu sentiment cívic convidant personalitats que van haver de lluitar pels seus drets

Exposició 'Primart' de joves artistes. © Mark Inderkum

i els dels seus conciutadans. D'aquesta manera, hem tingut el testimoni de personalitats com ara Lucie Aubrac, heroïna de la Resistència francesa; Ruth Fayon, jueva ginebrina que va ser deportada a Auschwitz quan tenia 14 anys; la germana Emmanuelle; Alexandre Jolien, filòsof discapacitat; Yukio Hoshiyama, supervivent del bombardeig atòmic d'Hiroshima, i molts altres.

A cada edició, els testimonis tenen un gran èxit entre els joves, que agraeixen el fet que se'ls permeti de conèixer aquestes extraordinàries trajectòries de vida.

La qualitat d'una democràcia està estretament lligada a l'existència d'un important teixit associatiu. Com es promou la participació activa dels joves a la vida associativa de la ciutat?

Tal com he comentat abans, s'escolta contínuament els joves, dia rere dia. El despatx del regidor i el de la Delegació estan oberts a tothom que ho demani. El coneixement del teixit associatiu facilita la tasca d'orientar i encaminar les persones que ho desitgin. La DEJ també promou la creació de noves associacions, tant en l'àmbit dels esports urbans, del lleure i de les arts, com de l'ajut al desenvolupament. Constituir-se en associació permet disposar de subvencions de diferents organismes i de ser escoltats i presos en consideració més fàcilment. Així mateix, permet resoldre més fàcilment qüestions de responsabilitat, d'assegurances i de creació de comptes bancaris. La DEJ els explica tots aquests avantatges i els guia en les qüestions formals, com ara la

redacció dels estatuts, l'organització d'assemblees i moltes altres. A més, això permet mantenir una gran xarxa associativa i recórrer, quan calgui, als seus serveis i competències.

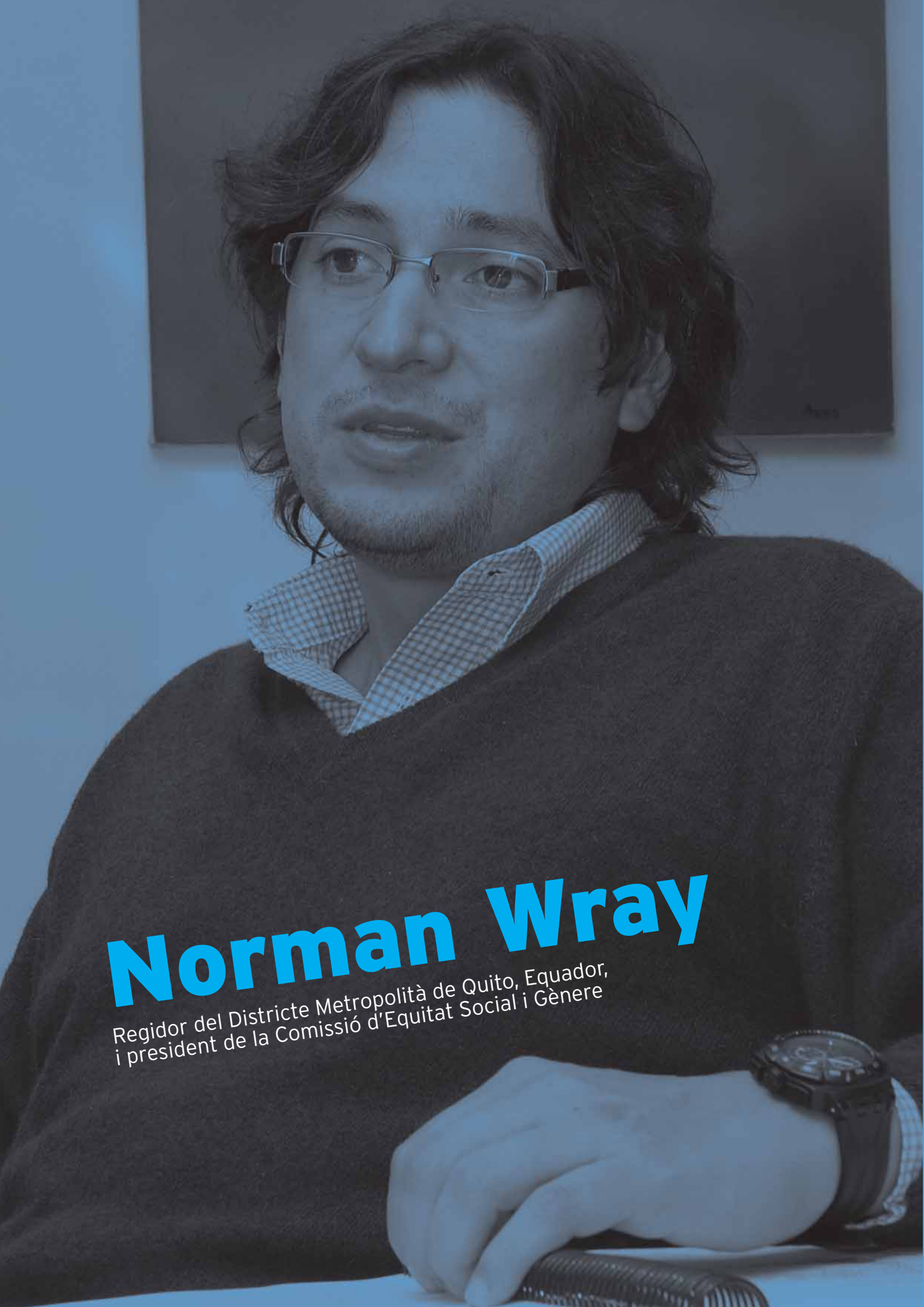
Ginebra, important seu financera a escala mundial, és una ciutat que gaudeix d'una qualitat de vida elevada, però també d'una important pressió fiscal. Estem davant d'una ciutat accessible als joves? Com s'intenta evitar la fuga del capital social que ells representen?

No crec que hi hagi cap fuga de joves. Els joves necessiten experimentar i adquirir autonomia. I això es fa –d'altra banda, com sempre s'ha fet– viatjant, adquirint noves experiències lluny de la família i de la quotidianitat.

L'important és poder tornar i, aleshores, trobar-s'hi a gust de nou. Per tant, s'ha de crear un clima de confiança i de respecte envers tothom, independentment de l'edat, la condició física o l'estatus econòmic.

En fi, jo diria que el jovent no és mai allà on s'espera que sigui, és inquiet de mena i, sovint, desconcertant. Al maig del 68, per exemple, imaginàvem que el jovent estaria cada cop més polititzat i, en canvi, ha passat tot el contrari. L'any 1968, els joves s'aixecaven contra el sistema, i en l'actualitat és el sistema qui frena la seva integració.

Si volem construir un món on diferents generacions visquin en pau i harmonia, caldrà que ens escoltem més els uns als altres, que acabem amb les desigualtats i que mantinguem uns serveis públics atents a les problemàtiques de la joventut. ●

A portrait of Norman Wray, a man with dark, wavy hair and glasses, wearing a dark sweater over a checkered shirt. He is looking slightly to the left. The image has a blue tint. The text 'Norman Wray' is overlaid in large, bold, blue letters.

Norman Wray

Regidor del Districte Metropolità de Quito, Equador,
i president de la Comissió d'Equitat Social i Gènere

ENTREVISTA

Norman Wray és doctor en Jurisprudència, amb un diploma en governabilitat i democràcia ambiental al Regne Unit. Així mateix, és professor universitari de Dret Constitucional i Ciències Polítiques a la Universitat de Las Américas. Des de fa quinze anys és capacitador i facilitador de processos de formació ciutadana amb un enfocament en drets humans. Ha treballat amb diverses organitzacions indígenes en processos de formació en drets col·lectius per a la defensa dels seus territoris enfront d'activitats extractives, així com amb altres organitzacions ciutadanes en el desenvolupament d'estratègies d'incidència en polítiques públiques, en especial en defensa dels drets dels nens i nenes i adolescents, i del medi ambient. Ha treballat com a periodista i activista en defensa de drets econòmics, socials i culturals. Ha estat membre de la Comissió Legislativa, president de la Comissió de la Reforma de l'Estat i Gestió Pública i assembleista constituent. Actualment, és regidor del Districte Metropolità de Quito, president de la Comissió d'Equitat Social i Gènere, vicepresident de la Comissió de Seguretat i membre actiu a les Comissions de Medi ambient i de Salut.

Tenint en compte que les persones menors de 35 anys del Districte Metropolità de Quito representen el 66,8% de la població, podria explicar-nos, en línies generals, quines són les prioritats de les polítiques de joventut del Govern municipal?

Garantir una vida digna, plena i d'acord amb el règim del bon viure (*sumak kawsay*), el qual es refereix al sistema nacional d'inclusió i equitat social. És el conjunt articulat i coordinat d'institucions, polítiques, normes, programes i serveis que assegurin l'exercici, garantia i exigibilitat dels drets reconeguts a la Constitució, així com el compliment dels objectius del règim de desenvolupament. El sistema s'estructura en el Pla Nacional de Desenvolupament i en el sistema nacional descentralitzat de planificació participativa; es regeix segons els principis d'universalitat, igualtat, equitat, progressivitat, interculturalitat, solidaritat i no discriminació, i funciona sota els criteris de qualitat, eficiència, eficàcia, transparència, responsabilitat i participació. El sistema es compon dels àmbits de l'educació, la salut, la seguretat social, la gestió de riscos, la cultura física i l'esport, l'hàbitat i l'habitatge, la cultura, la comunicació i la informació, el gaudi del temps lliure, la ciència i la tecnologia, la seguretat humana i el transport. Això, en l'àmbit nacional; en el local, pretenem oferir als joves del Districte Metropolità de Quito els serveis següents:

1. Gratuïtat de l'ensenyament.
2. Accés i permanència al cicle bàsic d'ensenyament fins que finalitzi (dels sis als dotze anys).
3. Foment de l'educació tècnica, l'artesanal, les arts i la ciència a través de l'articulació amb el subsistema d'educació metropolitana (centres educatius municipals).

4. Accés a treballs dignes amb salaris justos.
5. Facilitats d'accés a programes d'habitatge.
6. Enfortiment de la identitat mitjançant el reconeixement de les diferents cultures juvenils.

En general, els joves tendeixen a qüestionar el sistema social, econòmic i polític vigent. Fins a quin punt les cultures urbanes constitueixen un refugi per als joves? Per què és important per als joves formar part d'un grup amb el qual s'identifiquin?

Entenem per cultura urbana el conjunt de persones, generalment joves, que s'agrupen com a mitjà d'expressió davant d'una realitat amb diferents matisos. El vincle que els uneix pot anar des de l'art fins a l'esport.

En països com l'Equador, amb uns índexs d'emigració altíssims, abunden els casos en què famílies convencionals (pare, mare i fills) es transformen depenent de la situació peculiar de cada cas (nens i joves a càrrec d'oncles o avis). Els nens i nenes, adolescents i joves que de forma sobtada es troben en una situació d'abandonament per part dels seus pares troben en l'associació amb altres joves, que viuen una situació similar, no solament companyia i amistat, sinó també un nou tipus de família. Aleshores, el concepte de refugi és superat per esdevenir un espai familiar. Aquest sentit de pertinença i solidaritat és bàsic per al desenvolupament de tot jove.

Lamentablement, a Llatinoamèrica, a causa de la situació econòmica adversa en què es troben els fills de les persones que emigren, els grups juvenils de vegades es converteixen en espais d'activitats il·legals. Tanmateix, aquest fet no és cap raó per criminalitzar les cultures urbanes, ja que la gran majoria són espais de recreació i creació artística de joves.

Les cultures urbanes formen una diversitat molt àmplia de grups amb ideologies diferents. No obstant això, l'existència de grups violents ha comportat l'estigmatització de totes les cultures urbanes com a perilloses. En aquest sentit, quin paper juguen els mitjans de comunicació?

És important fer ressaltar que la majoria de cultures urbanes són grups que fomenten el desenvolupament i la lliure convivència entre joves, i que els grups violents són excepcions a la regla. La qüestió de la violència i les activitats il·legals, doncs, no es troben necessàriament vinculades a les cultures urbanes. Aquesta vinculació injusta s'ha donat per l'exacerbació dels aspectes negatius de les cultures urbanes en els diferents mitjans de comunicació. La intolerància i la desigualtat econòmica són factors que tampoc no es poden deixar de banda, ja que són detonants de la violència, però no podem caure en el discurs que tota cultura urbana és sinònim de delinqüència.

Segons la seva opinió, a què es deu l'auge d'actes violents per part de determinats grups? Quina és la posició de la Municipalitat davant d'aquest fet?

Hi ha diversos factors que influeixen en l'augment de la violència juvenil; tanmateix, en puc assenyalar tres com els més importants: a) l'exacerbació de la intolerància per part dels mitjans de comunicació, que produeix un estigma social sobre els membres de les cultures urbanes, amb la respectiva resposta violenta d'aquests; b) la poca acció de l'Estat pel que fa a la implementació de polítiques públiques de joventut, com ara l'accés a espais de recreació, art, creació d'ocupació, etc., i c) l'exclusió dels joves de les dinàmiques socials, econòmiques i de gaudi dels territoris, en igualtat de condicions que altres sectors de la població.

El Municipi va afrontar al maig del 2010 un incident sense precedents en la història de la ciutat: l'assassinat d'un membre d'un grup neonazi per part d'un grup antifeixista. Aquest fet va provocar la reacció municipal, que va convo-

car la Comissió d'Equitat i Gènere del Consell Metropolità amb l'objectiu de frenar una possible escalada de violència. Es va dialogar amb els sectors involucrats tractant de cercar una solució pacífica al problema. Finalment, la Comissió va decidir rebutjar tota manifestació de violència de qualsevol tipus per part dels membres d'ambdós grups, a més de l'establiment d'acords mínims de respecte quant a la posició territorial de cadascun d'ells. Afortunadament, vuit mesos després, no s'ha registrat cap altre incident de violència similar, fet que estableix un precedent a la ciutat pel que fa a la gestió de conflictes d'aquest tipus.

Quines actuacions s'estan duent a terme des de la Municipalitat per garantir el dret a la ciutat, una ciutat inclusiva en què diferents grups es respectin i puguin conviure en harmonia? Com s'aborda aquesta intervenció?

A través de l'Institut de la Ciutat, que és un espai de recerca i de generació de propostes de la Municipalitat de Quito, s'està iniciant un sistema d'informació i avaluació constant de la situació dels joves al Districte Metropolità. D'aquesta manera, es podran adoptar polítiques molt més arrelades a la realitat de la ciutat.

D'altra banda, l'estratègia d'intervenció és territorial a través de les nou administracions zonals del Districte Metropolità. Des de fa uns quants anys, Quito, mitjançant iniciatives inclusives com ara els projectes Urbal, ha creat espais d'inclusió per a joves, centres comunitaris i incentius a activitats culturals, que permeten implicar els joves en la dinàmica dels llocs on viuen. Així mateix, Quito dona suport a la celebració anual de diversos festivals musicals, que inclouen des de la cultura del *heavy metal* fins a la del *hip-hop*, passant pel *hard core* (Quito Fest, Quito Raymi, Al Sur del Cielo, entre d'altres), la qual cosa permet que l'espai públic s'obri democràticament a tothom. L'eix prioritari que s'ha treballat és aconseguir acords pel que fa a la no consumició d'alcohol en aquests espectacles, de manera que els índexs de violència han disminuït considerablement. L'aspecte interessant d'aquests processos és que s'ha pogut aconseguir la convivència pacífica i la tolerància entre aquestes cultures urbanes distintes en un mateix espai: *punks* amb aficionats al *metal*, seguidors del *hip-hop* amb fanàtics de l'*ska*, etc. Aquests col·lectius diferents han anat generant processos d'autocontrol i acords de convivència gràcies a processos propis d'aquests grups, però que, alhora, han estat també facilitats per la Municipalitat.

Hi ha vies d'interlocució entre el Govern municipal i els joves per recollir les seves propostes a l'hora de definir les polítiques públiques de joventut? En què consisteixen?

En exercici dels deures i drets que confereix la Llei orgànica de règim municipal, s'expedeix l'Ordenança 280, de

Celebració del Dia de la Joventut.

creació i competències del Consell Metropolità de Joves, organisme de participació encarregat del compliment dels deures i drets dels joves, mitjançant la seva integració activa a la vida política municipal.

Aquest Consell es proposa com un espai de respecte dels drets i de la diversitat, representatiu de les organitzacions juvenils, que compta amb la participació de funcionaris municipals. El Consell s'encarrega de proposar, dissenyar i avaluar polítiques, programes i projectes, els quals es plasmen anualment en un Pla Metropolità de les Joventuts.

Pot explicar-nos alguna iniciativa significativa de participació dels joves?

Una de les iniciatives destacables és la tasca desenvolupada pels joves estudiants de medicina de la Universitat Central de l'Equador, els quals participen en accions de capacitació en drets sexuals i reproductius als col·legis de la ciutat.

Un altre exemple és la Casa Metropolitana de les Joventuts, que aplega joves per a la realització d'activitats artístiques, lúdiques, recreatives, de difusió i promoció dels seus drets. Els joves compten amb un programa de ràdio a *Radio Municipal*, on interactuen amb altres joves de la ciutat per conèixer les seves demandes i opinions sobre temes d'interès juvenil. Un altre espai interessant de participació juvenil és la revista *Tu Quito*.

Alguns resultats d'accions implementades al Districte a través de les Cases de la Joventut són:

1. Inclusió de joves:
 - 3.024 joves han participat en processos de desenvolupament creatiu.
 - 146.930 joves han participat en cursos de capaci-

tació i sensibilització (desenvolupament productiu i drets dels joves).

- S'han lliurat 294 beques per un total de 250.888 USD (pregrau, postgrau i idioma anglès).
 - Ha tingut lloc l'obertura de les Cases de la Joventut a Quitumbe i Calderón.
2. Promoció de drets sexuals i reproductius:
 - Articulació programàtica amb altres instàncies municipals (Salut, Educació, Consell Metropolità de Protecció Integral a la Infància i Adolescència de Quito,...). Revisió metodològica del projecte "Adole-Isis", l'objectiu del qual és informar i treballar amb els joves a fi de fomentar la prevenció en la salut sexual i reproductiva.
 - Realització del seminari internacional "La Sexualitat des d'una altra mirada: Aprendre per ensenyar".
 - Inclusió al sistema educatiu del 100% d'usuàries del Centre de Primera Acol·lida (Adole-Isis).
 - Participació de 35 col·legis i institucions educatives en el programa "Nadó, Pensa-t'ho bé", de prevenció de l'embaràs en adolescents.
 3. Promoció contra el consum d'alcohol i drogues:
 - Campanya de participació "Visquem la Festa en Pau", impulsada per la Xarxa de Consells Estudiantils de la ciutat de Quito, a través de la qual s'organitzen anualment activitats artístiques, esportives, educatives i culturals lliures d'alcohol.
 4. "Joves contra el canvi climàtic", que és una iniciativa per treballar en processos d'educació ciutadana i impulsar pràctiques ambientals que permetin enfortir la responsabilitat ciutadana enfront d'aquest problema. ●

Maquento Sebastião Lopes

Secretari general de la Unió Panafricana de la Joventut

ENTREVISTA

Maquento Sebastião Lopes, nascut a Angola, es va llicenciar en enginyeria química en aquest país. Activista estudiantil, en acabar la carrera es va dedicar plenament a la seva tasca de líder juvenil. Va ostentar diversos càrrecs en organitzacions juvenils angoleses, i durant quatre anys va ser vicepresident de la Federació Mundial de Joventuts Democràtiques, amb seu a Budapest. Va iniciar el moviment que va dur a la creació de la Unió Panafricana de la Joventut, i en va ser elegit secretari general el 2003 i reelegit el 2008.

Quina és la missió de la Unió Panafricana de la Joventut? Quins mètodes utilitza l'organització per aplegar les veus dels joves africans?

La missió de la Unió Panafricana de la Joventut (UPJ) és treballar per a la materialització dels ideals i estratègies de la Unió Africana (UA), que són la unitat, la pau, la democràcia, el desenvolupament sostenible i la integració africana, tal com estableixen els estatuts de la UPJ.

La UPJ encara es troba en procés d'assentament, en el sentit que l'organització es va crear el 2003 i va passar per un procés de revitalització del 2006 al 2008 que encara no s'ha acabat, ja que el trasllat de la seu central des d'Alger (Algèria) a Khartum (Sudan) s'està allargant molt més del que s'esperava i impedeix el funcionament normal de l'organització.

La UPJ és una organització que aglutina tota la joventut del continent. El procés d'aplegar totes les organitzacions juvenils encara continua. En aquest moment, totes les plataformes juvenils nacionals són membres de la UPJ. També s'hi poden unir altres tipus d'organitzacions juvenils, com ara les plataformes regionals i les delegacions africanes d'organitzacions internacionals juvenils; moltes d'elles ja han iniciat el procés d'adhesió.

Aquest aclariment és necessari per respondre a la segona part de la pregunta, relacionada amb els mètodes que s'utilitzen per unir les veus dels joves africans. Les resolucions de la UPJ les defineixen el Congrés i l'Executiu, i la tasca de la Secretaria és implantar les recomanacions del Congrés. Aplegar el màxim nombre possible d'organitzacions juvenils és una manera de garantir la unitat dins del moviment juvenil africà.

Com creu que la Unió Panafricana de la Joventut pot contribuir al desenvolupament de la democràcia en llocs on encara hi ha grans problemes en aquest sentit? Quina mena de polítiques de joventut creu que podrien ajudar a resoldre els conflictes interns violents que es veuen en molts territoris?

Hem d'entendre que la democràcia és una pràctica nova en molts països africans i, per tant, cal temps perquè tots

els africans entenguin els valors democràtics. No podem pretendre implantar la democràcia en un país on la majoria de la població no entén què significa.

La UPJ pot contribuir-hi fent que més gent entengui què és la democràcia. La manera d'aconseguir-ho és promoure la democràcia dins del mateix moviment juvenil, perquè els líders juvenils d'avui són els dirigents dels països africans de demà.

Els conflictes d'alguns països no són un problema específicament dels joves, i no es poden resoldre amb cap política juvenil. Una solució consisteix a construir societats amb justícia social, cosa que no sempre es dona en molts països africans. La injustícia social combinada amb la pobresa extrema continuarà sent un motiu de conflicte durant molt de temps. Així doncs, no és una qüestió de política de joventut, sinó de governança.

Quines mesures podrien ajudar a reduir l'atur i la pobresa entre la gent jove, tenint en compte que el 60% dels aturats africans són joves?

Segons la meua anàlisi personal sobre la situació de l'atur al continent, una de les solucions pot ser crear i intensificar programes de microcrèdits i crèdits per finançar

projectes iniciats pels joves. Una segona mesura pot ser modificar els programes educatius de la majoria dels països africans. Els nostres currículums acadèmics no estan adaptats al mercat laboral, de manera que cada any tenim joves llicenciats que simplement no troben feina perquè no hi ha ningú al seu entorn que busqui gent amb el seu perfil acadèmic.

Quina oportunitat obre la crisi financera mundial davant el fre a l'emigració cap als països desenvolupats? Com es pot motivar els joves africans amb una formació especialitzada perquè tornin i inverteixin en el desenvolupament del seu país d'origen?

Per a mi, aquesta oportunitat i necessitat ja existien abans i tot de la crisi financera mundial. Només cal comparar les oportunitats d'inversió entre l'Àfrica i Europa. En molts països africans encara hi ha cabuda per a la creació de noves empreses de serveis i fàbriques. Encara tenim països amb un potencial enorme perquè qualsevol pugui invertir

en agricultura o en altres activitats. En canvi, a Europa, em fa l'efecte que ja hi ha prou oferta en tots els sectors, i no queda gaire marge per engegar petites empreses. Però hi ha una dificultat principal: en molts països africans no és fàcil l'accés als crèdits, i quan s'hi pot accedir tenen uns interessos massa alts.

Estic segur que la primera opció dels joves africans que tornin de l'estranger no serà el sector públic. Per tant, a molts els pot resultar atractiu comptar amb ajuda per obtenir crèdits i crear les seves pròpies empreses.

Creu que les polítiques de joventut poden contribuir a reduir l'elevat índex de mortalitat infantil a l'Àfrica a causa de la sida? I, en cas afirmatiu, com?

Sí, crec en la contribució de la implantació de polítiques de joventut. Dic la implantació perquè un país pot tenir una bona política de joventut sobre paper i no dur-la a la pràctica. A l'Àfrica tenim un document marc titulat Carta de la

Cimera de la Joventut Àfrica-Europa a Líbia, novembre del 2010.

Sr. Ben Duntoye, president de la Unió Panafricana de la Joventut, en la signatura de l'acord de col·laboració entre la UPJ i el Moviment Juvenil Africà del Sud.

Participants de la Trobada de Joves Africans sobre la crisi post-electoral de Costa d'Ivori.

Joventut Africana que ha d'inspirar totes les polítiques de joventut del continent.

Vull parlar de la mortalitat infantil a escala global, no solament referint-me a la provocada per la sida. Hi ha una relació directa entre mortalitat infantil i condicions de vida. L'objectiu d'una política de joventut és donar una vida millor als joves, implantant una política que promogui el desenvolupament del jovent, milloraran molts aspectes relacionats amb la joventut així com amb el futur del país. L'accés a la sanitat i a l'educació són requisits bàsics d'una política nacional de joventut.

Implantant una política de joventut, el país augmentarà necessàriament la conscienciació sobre la sida i també reduirà la pobresa, dos aspectes directament relacionats amb l'índex elevat d'aquesta malaltia, cosa que ajudarà a reduir-ne el seu impacte.

La Unió Panafricana de la Joventut col·labora amb altres organitzacions internacionals? Quins objectius tenen aquestes col·laboracions? Com poden ajudar als joves africans?

Sí, la UPJ participa activament en el moviment juvenil internacional. Tenim una relació estreta amb el Fòrum Europeu de la Joventut. Els objectius d'aquesta col·laboració concreta són establir una amistat entre la joventut europea i africana i forjar una entesa i un coneixement mutu que siguin una garantia d'una relació nova i millor entre els dos continents. Personalment, crec que aquest coneixement pot tenir un impacte sobre problemes com ara l'emigració il·legal, perquè no és evident que els joves africans que coneguin bé Europa decideixin anar-hi a viure, si no és per estudiar i tornar a l'Àfrica. De fet, molts candidats a l'emigració il·legal no han estat mai a Europa. ●

Marta Cots

Presidenta del Consell de la Joventut de Barcelona (CJB)

CJB
CONSELL DE LA JOVENTUT
DE BARCELONA

ENTREVISTA

Marta Cots té 31 anys, és llicenciada en psicologia i actualment cursa un màster en educació emocional. En relació a la seva vida associativa, als 18 anys comença sent cap en un agrupament escolta dels Minyons Escoltes i Guies de Catalunya, entitat on després va ser responsable pedagògica d'un sector i Comissària de la demarcació del Barcelonès. Aquest càrrec la va portar a col·laborar en projectes comuns amb altres entitats en el sí del Consell de Joventut de Barcelona. L'any 2007, després de l'aprovació de l'Assemblea d'aquest òrgan, entra a formar part de la Junta i des de 2009 n'assumeix la presidència. Entre altres càrrecs, en representació del CJB, ocupa la vicepresidència del Consell de Ciutat de Barcelona i la secretaria del Consell d'Associacions de Barcelona.

Es diu que Barcelona ha estat en els darrers trenta anys un referent en polítiques de joventut per la implicació de la gent jove en la definició, gestió i avaluació d'aquestes polítiques. Quines són les claus que han fet de Barcelona un referent?

Efectivament, la ciutat de Barcelona ha atorgat molta importància a les polítiques de joventut, tot i que hi ha hagut èpoques on no s'han tingut prou en compte. La mateixa existència del Consell de la Joventut de Barcelona -que ha evolucionat de forma paral·lela a la història democràtica de la ciutat- ha contribuït molt a enfortir les polítiques de joventut a la ciutat. Des dels seus primers anys, el CJB va reclamar l'existència d'unes línies de joventut en temes clau com ara l'emancipació i els drets civils, més enllà de les polítiques d'oci.

L'any 1985, l'Ajuntament de Barcelona va aprovar el Projecte Jove, donant lloc al primer intent a l'estat espanyol

de promoure una política integral de joventut, ja que per tal d'empoderar realment als i les joves calen polítiques transversals que impliquin tota l'administració. Durant els anys noranta, les polítiques de joventut a la ciutat van perdre pistonada, motiu pel qual l'any 1999 el Consell de la Joventut va tornar a reclamar unes polítiques de joventut que actuessin sobre tots els aspectes de la vida de les persones joves. L'any 2006, l'Ajuntament va aprovar un Pla Jove fet amb l'esperit del de 1985, és a dir amb la implicació del CJB, les entitats i els propis joves. L'èxit de les polítiques de joventut recau en el fet que siguin demandades, construïdes i consensuades per les pròpies persones joves i les seves organitzacions. Per altra banda, les polítiques de joventut a la ciutat, no serien, molt probablement, un referent si no fos per l'existència d'un Consell de Joventut que ha assumit les funcions de coordinar el teixit associatiu juvenil i les d'interlocució amb l'administració.

Marxa educativa per demanar més reconeixement per a l'associacionisme educatiu. Un dels projectes comuns de diferents entitats juvenils que s'ha vehiculat a través del CJB.

Hi ha múltiples fórmules d'organització de la gent jove en l'àmbit local. Quina diferència bàsica hi ha entre una plataforma interassociativa juvenil, com el Consell de la Joventut de Barcelona, i un consell municipal de joventut?

Un consell municipal de joventut no és una fórmula d'organització de la gent jove. És cert que poden haver-hi -i és necessari que hi hagin- fórmules de parti-

cipació institucional que recullin la veu de les persones joves i de les seves associacions. Tot i així, per a nosaltres el fet d'organitzar-se va molt més enllà. Vol dir que els i les joves defineixin i incideixin en el món que volen per a demà, s'ajuntin, planifiquin, debatin, decideixin i es responsabilitzin dels posicionaments i accions acordats. Vol dir que fixin l'ordre del dia de les reunions, l'agenda d'activitats i l'estratègia per assolir els seus objectius.

L'any 2007, el CJB va reclamar més i millors equipaments juvenils, visitant els equipaments existents amb el Bus Turístic.

Un consell local de joventut, com el CJB, és una associació sense ànim de lucre, independent de l'administració, que aplega diverses associacions juvenils de la ciutat i recull la pluralitat i els consensos del teixit associatiu juvenil. La Junta del CJB la conformen joves representants de les seves respectives associacions, que han estat escollits en assemblea per les entitats juvenils membres. L'assemblea també aprova les línies de treball que es volen dur a terme

al llarg de l'any. Aquestes es desenvolupen en grups de treballs, on participen les entitats, i s'acaben concretant en projectes formatius, cicles de debats, accions més d'impacte comunicatiu, etc. El fet que els joves proposin temes que sorgeixen de les seves inquietuds i necessitats, i que aquestes demandes vinguin del conjunt d'entitats juvenils de la ciutat (estudiantils, culturals, polítiques, socials, sindicals...), que s'autoorganitzen democràticament en assemblees i aconseguen construir propostes comunes, té molta força i ens erigeix en interlocutors molt potents davant l'administració.

Quins són els principals objectius del CJB? Com s'incentiva des d'aquesta plataforma l'associacionisme i la participació activa de la gent jove a la vida social, cultural i política de la ciutat?

El Consell de la Joventut de Barcelona té tres grans objectius. El primer és el de coordinar les associacions per tal que desenvolupin projectes i propostes concretes; projectes que s'enriqueixen amb les aportacions dels diferents punts de vista de cada entitat i que uneixen els esforços i recursos. El segon és el de ser interlocutor de l'administració municipal i traspassar-li les demandes de les organitzacions juvenils, amb la voluntat de ser portaveu de les necessitats de totes les persones joves de la ciutat. El darrer objectiu és el de fomentar la participació i l'associacionisme entre el jovent. Aquest últim propòsit és molt important per a nosaltres, donat que l'essència d'un consell de joventut recau en reduir les desigualtats per motius d'edat. La millor manera de reduir aquestes desigualtats és empoderant els i les joves perquè puguin incidir en la definició social, cultural, ecològica i política del seu entorn. Entenem que la millor eina que tenen les persones joves per expressar com volen el món de demà és associar-se, ja sigui mitjançant la creació de noves organitzacions i/o participant en les existents.

Per aquest motiu, gran part de l'acció del CJB la destinem, des de 1994, a la gestió del Centre de Recursos per a les Associacions Juvenils, un servei municipal que ofereix recursos a les entitats juvenils com ara assessorament legal i fiscal, recerca de subvencions, lloguer de materials variats i sales per fer tot tipus d'actes, recursos per fer les seves activitats més sostenibles, butlletins sobre temes d'interès com per exemple la cohesió i la diversitat en les entitats, beques per a projectes internacionals, etc. A més, són les pròpies associacions usuàries del servei qui des de la gestió poden incidir sobre quins són els recursos i serveis necessaris.

Des del CJB organitzem cicles oberts de debats sobre el model de ciutat que volem, redactant després les conclusions i propostes per fer-les públiques. Així per exemple, ens hem manifestat quan totes les federacions d'associacionisme educatiu, centres d'esplais i agrupaments escoltes van veure la necessitat de

Festival Mundial de la Joventut 2004, celebrat a Barcelona, del qual el CJB en va ser una de les entitats promotores.

L'òrgan sobirà de decisió del CJB és la seva Assemblea, formada per representants de totes les entitats membres.

reivindicar el seu reconeixement social per demanar un millor finançament i uns espais de qualitat on poder desenvolupar la seva tasca com a escoles de ciutadania activa que són. En totes les eleccions portem a terme alguna campanya perquè els joves hi participin i hi puguin incidir. També vam organitzar un recorregut en un bus turístic amb representants d'associacions, tècnics i polítics de l'Ajuntament per visitar i reivindicar models d'equipaments juvenils on els joves hi puguin participar i decidir en la seva gestió. D'altra banda, reivindicuem als mitjans de comunicació que també transmetin referents positius de la joventut. Una part extensa de les nostres accions i projectes tenen l'objectiu de fomentar la participació i l'associacionisme entre tots els joves de la ciutat. Per això, treballem en molts projectes amb els centres d'educació secundària, o fem campanyes "publicitant" les associacions existents, aprofitant l'inici del curs escolar i la Festa Major de la ciutat.

A Barcelona ja s'han realitzat tres Plans de Joventut amb la implicació del CJB. Quins són els mecanismes de seguiment i interlocució per avaluar de forma contínua les accions que se'n deriven?

Cada pla ha tingut els seus mecanisme de seguiment depenent de la voluntat política del moment. Pel que fa a l'actual Pla Director 2006-2010, el CJB s'ha reunit un cop al mes amb la Regidora de Dones i Joventut per fer el seguiment de la implementació de les accions. També s'han fet reunions anuals amb diferents regidories i districtes de la ciutat, ja que el pla abraça polítiques en què cal la participació de tota l'administració. A banda, l'Ajuntament elabora un informe sobre l'estat de cada una d'aquestes línies i decideix les seves pròpies comissions municipals. Com a CJB vam començar a fer el seguiment de les propostes amb l'Observatori BCJ, on públicament avaluem l'estat de cada acció, i des de fa dos anys traïem anualment un informe amb la intenció d'avaluar el Pla Jove, entre altres mesures que afecten la gent jove de la ciutat.

Com es fan arribar les propostes dels joves a l'Alcalde de Barcelona? Quina relació s'estableix? Per què creus que és important que l'Alcalde tingui contacte amb la gent jove del seu municipi?

L'Ajuntament té la responsabilitat d'escoltar els seus ciutadans i ciutadanes i, per tant els i les joves. La legitimitat del CJB no ve de traspasar les demandes, una per una, a l'administració, sinó de treballar-les, debatre-les i presentar els consensos a l'administració i a la societat en general. El nostre objectiu no són les persones joves com a individus, sinó les organitzacions juvenils. De fet, el que volem és que els i les joves s'organitzin per posar els seus posicionaments sobre la taula de les administracions i dels mitjans de comunicació. El CJB, per tant, actua com a punt de trobada d'aquestes propostes amb la intenció d'arribar a acords que puguin ser referents per a la joventut com a col·lectiu. A banda, l'Ajuntament ha d'establir els seus propis procediments per escoltar les demandes de les persones joves i per no aïllar-se de la realitat social del seu municipi. Concretament, el CJB es reuneix amb l'Alcalde una vegada l'any, però el que cal realment és que les propostes es treballin transversalment, i més en una ciutat gran i complexa com Barcelona.

Barcelona va ser la capital mundial de la joventut durant 10 dies l'any 2004, gràcies al Festival Mundial de la Joventut. Quin ha estat el llegat d'aquell projecte per als joves de la ciutat?

Efectivament, el Festival Mundial de la Joventut va obrir les seves portes el 8 d'agost de 2004. Aquest projecte va ser organitzat conjuntament entre el CJB i el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC) amb la col·laboració del Consell Europeu de la Joventut. Hi van participar més de 8.000 joves d'arreu del món. Barcelona agafava, d'aquesta manera, el relleu de Lisboa (Portugal) i de Panamà, seus dels anteriors festivals. Prèviament, les assemblees del CJB i del CNJC havien aprovat presentar la candidatura per acollir el festival a la nostra ciutat, aprofitant que Barcelona organitzava el Fòrum Universal

de les Cultures. Al juny del 2002, s'aprova la proposta i es constitueix un comitè internacional preparatori amb les plataformes regionals de joventut: Xarxa Africana de la Joventut (RAJ-AYN), Unió de la Joventut Àrab (AYU), Moviment Panafricà de Joventut (MPJ-PYM), Associació d'Estudiants Asiàtics (ASA), Consell Asiàtic de la Joventut (AYC), Fòrum Europeu de la Joventut (YFJ), Fòrum Llatinoamericà de la Joventut (FLAJ) i Consell de la Joventut del Pacífic (PYC).

Des del principi, es va concebre el Festival a partir de tres programacions: el programa central, el programa autogestionat i el programa paral·lel. Cada dia es treballava al voltant d'un eix temàtic: diversitat cultural, globalització, desenvolupament sostenible, Dia Internacional de la Joventut, i condicions de la pau. D'aquesta manera, el programa central oferia conferències, mentre que el programa autogestionat el formaven les activitats i tallers de les associacions participants i una mostra d'entitats. A banda, el programa paral·lel oferia la possibilitats als i les joves de conèixer la ciutat i el país.

El principal llegat va ser el de visualitzar la capacitat de les organitzacions juvenils -i per tant dels i les joves- per organitzar i responsabilitzar-se de grans esdeveniments. De fet, el Festival va tenir un gran ressò als mitjans de comunicació cosa que no passa gaire sovint i menys encara per destacar aspectes positius de la joventut. Durant deu dies, la joventut i les organitzacions juvenils van ser protagonistes i, el que és més important, ho van ser els seus projectes i les seves iniciatives, trencant amb els tòpics de la joventut individualista i conformista. En clau més associativa, el Festival va permetre a moltes entitats conèixer altres entitats homòlogues d'altres llocs del món, possibilitant així, futures relacions. A més, les més de 500 activitats organitzades van generar coneixement compartit entre les persones joves participants, cosa que, de ben segur, va contribuir al creixement de les entitats.

Davant una crisi global que afecta, en especial, a la gent jove, quins són els reptes de les polítiques públiques de joventut per garantir que els joves no es converteixin en un col·lectiu en risc d'exclusió?

Abans de la crisi, la majoria de joves ja estaven en situació de precarietat. Ara, a més, molts estan a l'atur. La ciutat de Barcelona va acabar l'any 2007 amb 10.235 joves, d'entre 16 i 29 anys, a l'atur. L'any 2009, aquesta xifra s'havia gairebé duplicat, passant a ser 19.360. La conjuntura econòmica ha contribuït, sens dubte, a l'augment d'aquesta xifra. Tanmateix, l'augment general de l'atur ha estat d'un 67%. Aquesta dada ens indica que la crisi s'està acarnissant amb les persones joves, donat que l'augment de l'atur juvenil ha estat de 22 punts per sobre de la mitjana global.

Tenim dos reptes: l'atur juvenil i la precarietat laboral. El col·lectiu juvenil ha estat brutalment expulsat del mercat laboral i el motiu és perquè era l'opció més fàcil. La precarietat -els contractes temporals i els baixos salaris- ha fet de la joventut catalana una diana vulnerable. A més, com més jove, més vulnerable. És necessari fer front als dos reptes de forma conjunta; no podem acabar amb l'atur a costa de més precarietat laboral. Per això, ens hem oposat a la reforma laboral.

A banda, Catalunya i l'Estat Espanyol es troben a la cua de la Unió Europea en despesa en educació, ja que aquesta no arriba al 5% del Producte Interior Brut. Això diu molt de les prioritats que tenim com a país i que potser hauríem de capgirar. Crec que els joves i la societat en general volen no només sortir de la crisi en un futur immediat, cosa que és urgent, sinó també que les mesures que s'apliquin permetin pensar en unes ciutats de futur, més cohesionadores, on tothom hi pugui desenvolupar el seu projecte de vida, incloent la feina, els amics, la família, la formació, l'associacionisme, etc. ●

Joves i polítiques de joventut en un món globalitzat

René Bendit

Investigador de l'Institut Alemany de la Joventut entre el 1976 i el 2008, consultor privat especialitzat en joventut i polítiques de joventut

ARTICLE

Aquest article se centra principalment en com els canvis econòmics, socials i culturals generats per la globalització afecten la joventut i les polítiques de joventut arreu del món, i especialment a Europa i l'Amèrica Llatina. En aquest context general, l'autor analitza aspectes relacionats amb els nous models de vulnerabilitat de la joventut, així com la tendència cap a un agreujament de les desigualtats socials i l'exclusió de determinats grups. Sobre la base d'aquest marc analític, l'article pretén respondre a la pregunta de com les polítiques de joventut i l'educació formal, no formal i informal poden ajudar a superar aquestes tendències i a fomentar processos d'inclusió social, econòmica i cultural dels i les joves en el marc de la modernitat i la modernitat tardana (societats de servei, informació i coneixement). Per tal d'assolir aquests objectius, l'autor presenta diverses estratègies en polítiques de joventut desenvolupades principalment en diferents estats membres de la Unió Europea i de l'Amèrica Llatina, i al mateix temps intenta oferir una orientació general sobre determinats aspectes i temes bàsics que les autoritats locals haurien de tenir en compte a l'hora de formular les seves pròpies polítiques de joventut.

1. Què és la globalització?

Existeixen infinitat de definicions al voltant d'aquest terme. Anthony Giddens afirma que la globalització és "la intensificació de les relacions socials a tot el món per les quals llocs llunyans s'enllacen de tal manera que els esdeveniments locals es configuren a partir d'esdeveniments que es produeixen en altres llocs situats a milers de quilòmetres, i viceversa" (Giddens, 1993). En aquesta mateixa línia, altres autors com Beck (1996; 1998; 2000), Blossfeld *et al.* (2005) i Hornstein (2008), descriuen els processos de globalització com l'acció i els efectes combinats de diferents processos macroestructurals de canvis econòmics, tecnològics i socials, és a dir, la creixent internacionalització dels mercats, que ha generat un augment de la competència entre països amb estructures salarials, nivells de productivitat i sistemes del benestar molt dissemblants i que, per tant, també ofereixen uns nivells de vida molt diferents a la seva població.

Així mateix, la globalització també s'ha de contemplar com un procés dialèctic entre moments globals i locals (Giddens, 1993) i, com demostra la recerca comparativa internacional, els canvis produïts pels processos de globalització no tenen necessàriament els mateixos efectes en totes les societats. Cada país afronta els factors de la globalització, en el marc d'un context econòmic concret i d'unes estructures institucionals molt arrelades, no només lligades a les regulacions del mercat laboral i els diferents sistemes de benestar social existents, sinó també a les diferents normes i valors imperants. Conseqüentment aquests factors es "filtren" de forma concreta, i donen al procés de globalització un caràcter específic a cada país.

Tot i que els efectes combinats de les tendències macroestructurals internacionals i locals han generat en determinades regions i països del món una productivitat i un creixement econòmic més elevats, així com una millora de la qualitat de vida de grans capes de la societat, en altres, han generat un augment de l'atur, la pobresa, la vulnerabilitat i la inseguretat de determinats grups socials. En les societats menys desenvolupades, especialment en països en desenvolupament com els de l'Amèrica Llatina, aquestes tendències econòmiques han generat grans grups de "perdedors de la globalització", especialment aquells amb un nivell inferior d'educació formal i menys capital social i cultural (Blossfeld *et al.*, 2005)¹.

A causa del sorprenent desenvolupament de les noves tecnologies de la comunicació i la informació, s'ha produït una forta interdependència econòmica, cultural i social, de manera que la globalització també es caracteritza per la intensificació de vincles i relacions internacionals entre empreses, estats i persones (Castells *et al.*, 2006). Així mateix, les desigualtats econòmiques i socials arreu del món generen factors d'atracció i expulsió que provoquen migracions internacionals i nacionals a gran escala, i creen alhora nous problemes d'integració i cohesió social en les societats d'acollida, així com la fuga de persones qualificades dels països econòmicament menys desenvolupats. Conseqüentment, els mercats nacionals i locals cada cop es veuen més afectats per les conjuntures política, econòmica, financera, social i militar d'altres regions del món, de manera que generen inestabilitat econòmica a escala nacional i local. En la majoria de les societats, aquests factors produeixen *inseguretats i incerteses* que es veuen refor-

çades per canvis en l'estat del benestar (reduccions en les prestacions socials estatals) de tal manera que els antics sistemes de benestar social també esdevenen cada vegada més fràgils. En conseqüència, podem observar una pèrdua de confiança de la població, tant pel que fa a la capacitat i eficàcia de les polítiques públiques de mantenir l'equilibri entre els diferents problemes i interessos de la societat, com en relació amb el poder integrador de l'Estat.

2. Conseqüències i efectes de la globalització, la modernització i el canvi social en la joventut

La globalització crea nous models de referència, no tradicionals, per als processos de creixement, socialització i posicionament social de les futures generacions i, per tant, també per al procés de canvi generacional (que d'altra banda, representa un element fonamental de canvi social)². En aquest context, es poden observar algunes tendències comunes a Europa i l'Amèrica Llatina, encara que amb intensitats diferents.

La rellevància del mercat en totes les esferes de la vida exigeix que els i les joves disposin de més recursos individuals i habilitats professionals adaptades a les demandes i necessitats de les empreses d'una regió i un període de temps determinats. L'educació, les habilitats informàtiques a diferents nivells, la formació i l'experiència professional, així com les xarxes socials s'han convertit, per tant, en la clau del desenvolupament individual i de la integració social i econòmica. En totes les societats, augmenta, cada vegada més, la importància de l'educació formal i informal, com també s'intensifica la competència per assolir un rendiment escolar i unes qualificacions millors, que comença ja al nivell preescolar. Els que comencen a treballar més aviat, sense unes bones qualificacions acadèmiques, són els més afectats per les contingències del mercat laboral i, per tant, també són els més vulnerables a l'exclusió social.

Els processos de globalització també tenen conseqüències en la transició dels i les joves del sistema educatiu al món laboral. Com assenyalen Biggart, Furlong i Cartmel (2008), la modernització de les societats, ha portat a que les transicions de la joventut del món acadèmic al món laboral i la vida adulta s'allarguin cada vegada més i a que siguin més complexes i diversificades, el que genera una major vulnerabilitat a la marginació i l'exclusió d'aquest col·lectiu. Els itineraris de l'escola a la formació professional i d'aquí al món laboral i la vida independent, que abans eren considerats lineals i predictibles, ara han estat substituïts per altres itineraris personals més diferenciats, incerts, fragmentats i fins i tot reversibles. Avui dia, en la major part de les regions del món, la plena ocupació i un estat del benestar que garanteixin la integració social i la ciutadania a qui ha seguit una "trajectòria normal", només marcada per la diferència de gènere, pertanyen més o menys al passat. Els contractes de curta durada, l'augment de llocs de treball atípics i inestables, les feines a temps

parcial i les formes precàries d'autoocupació amb un baix nivell de capacitació professional i d'ingressos, a més d'una imatge pobra de sí mateixos, formen part de la nova "normalitat". Per aquest motiu, segons Blossfeld *et al.* (2005), els i les joves de les diferents regions del món, semblen ser els grans perdedors de la globalització.

Els canvis produïts per la globalització i la modernització també tenen implicacions importants en la biografia personal i en la construcció de la pròpia identitat; generen una sèrie de noves exigències, com per exemple, l'exigència de prendre constantment decisions individuals, tot i que els resultats siguin incerts, mantenir i resistir la creixent competitivitat del mercat laboral (Lianos *et al.*, 2002), conciliar esferes de la vida fragmentades: família, feina, companys, educació, etc., així com mantenir una coherència entre elles (construcció d'identitat) (Giddens, 1991; Keupp *et al.*, 1999; Bauman, 2005). A més a més, s'exigeix que els i les joves generin una biografia personal contínua, encara que els límits entre passat, present i futur i entre les diferents fases de la vida es difuminen i finalment, que assumeixin autoresponsabilitats no només en l'àmbit professional mitjançant la formació permanent, sinó també, i cada vegada amb més freqüència, en l'àmbit de la seguretat social mitjançant el seus estalvis. Els i les joves de condició social més baixa amb pocs recursos i oportunitats -com és el cas de la majoria de joves de l'Amèrica Llatina- solen veure's forçats cap a itineraris atípics i no personalitzats i es limiten a adaptar-se a "les circumstàncies" o oportunitats que se'ls presenten, per tal de poder integrar-se econòmicament en el mercat laboral i afrontar l'exclusió i la marginació. En les societats més desenvolupades, la desigualtat ja no es limita a les diferències de condició social, encara així, també comporta riscos d'exclusió social (Furlong i Cartmel, 1997).

Així mateix, la globalització i la modernització també estan canviant els processos d'emancipació econòmica i familiar dels i les joves. Els estudis mostren que les condicions, mètodes i estratègies de la joventut per assolir la condició d'adult independent també han canviat enormement. La joventut sembla allargar considerablement la seva transició cap a una vida adulta, concretament en tot allò referit a la seva independència domèstica. En aquest sentit, els estudis d'investigació sobre la joventut de la Unió Europea i l'Amèrica Llatina (Bendit *et al.*, 1999; FATE, 2005) revelen que una proporció considerable de joves entre 15 i 29 anys segueixen vivint a la llar familiar fins a una edat relativament avançada perquè no tenen cap altra opció (Bendit *et al.*, 2004; CEPAL, 2004).

Finalment, els canvis produïts per la globalització i la modernització també han tingut un impacte en la participació política i social dels joves. Encara que la participació formal dels i les joves en estructures polítiques i institucions existents disminueix pràcticament arreu, s'observa que en molts països, tant d'Europa com de l'Amèrica

Sales d'estudi en horari nocturn.

Llatina, la joventut té un paper important, a vegades fins i tot primordial, en moviments que tenen com a objectiu la transformació i el canvi social. Juntament amb l'ús creatiu d'Internet per mobilitzar-se (p.ex. correus electrònics, blocs, Facebook, Twitter, etc.) tenen una forta presència en ONGs de l'anomenat "tercer sector" i en diferents moviments socials basats en la comunicació electrònica, el treball voluntari i la participació informal. I també estan molt compromesos amb l'activisme antiglobalització.

En els països i regions menys desenvolupats, la participació activa de la joventut en la millora de la societat i, per consegüent, de les seves pròpies condicions de vida i perspectives de futur, és principalment fruit de la necessitat i de la manca d'oportunitats així com de la voluntat de demostrar el que poden assolir en diferents àmbits de la societat.

3. Reptes per als joves i les polítiques de joventut a l'Amèrica Llatina

Com en les societats europees de la modernitat tardana, les polítiques educatives i de joventut de l'Amèrica Llatina també han d'afrontar els reptes del ràpid canvi en els àmbits cultural, social, econòmic i tecnològic, acompanyat de la necessitat de donar respostes innovadores a problemes nous i antics, així com a condicions diferents i més complicades, ja que la joventut llatinoamericana s'enfronta amb més intensitat que els joves de la Unió Europea a un conjunt de tensions i contradiccions que determinen la seva vida quotidiana.

Algunes d'aquestes tensions i contradiccions són:

- Tenir major accés a l'educació general, però al mateix temps menys oportunitats laborals.
- Tenir més possibilitats d'obtenir informació i, al mateix temps, menys accés a les estructures de poder i de presa de decisions.

- Tenir més expectatives d'autonomia, però menys opcions per implementar-les.
- Tenir millors condicions de salut i, tanmateix, una menor consciència i reconeixement socials respecte als factors específics causants de les malalties i mortalitat juvenils.
- Un profund desenvolupament de les sensibilitats emocionals i, alhora, una gran separació i segmentació de la comunicació intrageneracional i intergeneracional.
- Reconeixement del seu alt nivell de capacitació i competències en molts àmbits i, especialment, de la seva capacitat d'adaptar-se als canvis tecnològics i a les exigències de la societat de la informació. Tot i això se senten més exclosos que els adults dels llocs de treball de l'economia productiva i de serveis.
- Se'ls considera "receptors" de les polítiques de joventut (i d'altres serveis i polítiques), però no es reconeix el seu rol com a "actors" socials i polítics.
- Es produeix un augment de la seva activitat en els mons simbòlic i virtual i, alhora, una restricció creixent de les seves possibilitats de consum material.
- Viuen centrats principalment en el present, mentre que les expectatives que la societat té de la joventut són de "futur".
- Experimenten les expectatives de la societat respecte al rol dels i les joves com a "actors socials i polítics", alhora que els adults els barren les opcions per realitzar les seves pròpies iniciatives i per assumir responsabilitats socials i polítiques (CEPAL-OIJ, 2004).

Molts joves no poden afrontar amb èxit aquestes tensions i contradiccions a causa de la manca de recursos i oportunitats, per les desigualtats extremes en la distribució de la riquesa que han ampliat les distàncies entre rics i pobres, així com per la vulnerabilitat econòmica i social de grans grups de joves. Aquesta situació ha portat a una concen-

tració de la pobresa en la infància i la joventut, i el seu aïllament i marginació de la resta de la societat.

Per als i les joves de classe baixa, créixer en aquestes condicions, ha suposat la seva exclusió social en molts àmbits: l'educació, l'accés a les noves tecnologies de la informació i la comunicació, la formació professional especialitzada, l'entrada al mercat laboral, l'emancipació familiar i la participació en la societat, provocant la seva extrema pobresa i marginació (CEPAL, 2004).

Com en el cas dels estats membres de la UE, els governs nacionals, les autoritats regionals i locals de l'Amèrica Llatina, així com les organitzacions supranacionals, també han d'elaborar i implementar polítiques adients per tal d'afrontar aquesta situació. Així mateix, han de convèncer els i les joves de que es tenen en compte els seus interessos, i han de superar actituds extremadament escèptiques dels joves tant en relació amb les institucions i els serveis

públics, com amb les pràctiques polítiques en les democràcies representatives.

La qüestió que tractarem a la secció següent d'aquest document és, per tant, com afronten tots aquests canvis i reptes, és a dir, com poden les polítiques de joventut i altres polítiques relacionades amb la joventut ajudar els i les joves a assolir la integració econòmica, social, cultural i política a les societats en les que viuen. Davant l'enorme magnitud d'aquests canvis que s'estan produint arreu d'Europa i a l'Amèrica Llatina, és possible afirmar, tal com diu Anthony Giddens, que "l'objectiu global de la política (...) hauria de consistir en ajudar els ciutadans a guiar-se a través de les grans revolucions del nostre temps: globalització, transformacions de la vida personal i la nostra relació amb la natura" (Giddens, 1999) i que això és especialment rellevant quan s'aplica a la joventut.

Programa d'oci nocturn (cicle de concerts musicals).

4. Com afronten la globalització les polítiques de joventut i altres polítiques relacionades?

4.1 Principals polítiques de joventut d'Europa i de l'Amèrica Llatina

Els estats nacionals, i també les organitzacions supranacionals d'ambdues regions han elaborat i implementat diferents estratègies, programes d'acció i mesures destinades a afrontar els nous reptes generats pels processos de globalització i modernització. Els seus principals objectius estratègics són:

- Modernitzar les polítiques i les institucions educatives, equiparant-les als reptes actuals.
- Reorientar el mercat laboral i les polítiques d'ocupació, centrant-se en la integració de la joventut, les dones i altres grups que han de superar obstacles per accedir al treball remunerat.

- Reformar i modernitzar els sistemes del benestar social existents, per tal de millorar la integració i garantir la cohesió social a través de nous models i pràctiques assistencials.
- Millorar la conciliació de la vida professional i familiar a través de nous models organitzatius del treball, l'ampliació de serveis d'atenció a la infància i altres mesures.
- Desenvolupar noves formes de governança mitjançant la promoció de la ciutadania, la participació i el voluntariat.
- Desenvolupar polítiques innovadores per a infants i joves en l'àmbit europeu i llatinoamericà, nacional i local.

Aquests objectius principals s'apliquen, amb més o menys èxit, en l'àmbit de les polítiques de joventut i també en altres àmbits vinculats com ara l'educació i la formació professional, la transició de l'escola al món laboral, l'ocupació i les polítiques socials³. En l'última dècada, a l'Amèrica Llatina, les organitzacions nacionals i també les supranacionals han desenvolupat i implementat estratègies per fer front als impactes de la globalització i els efectes dels canvis econòmics i socials en la joventut⁴. En el context d'aquest article no és possible descriure, analitzar i avaluar totes aquestes estratègies, programes d'acció i mesures polítiques. S'intentarà, no obstant, identificar els principals àmbits, temes, problemes i canvis que s'han produït en els últims anys en les polítiques de joventut a Europa i l'Amèrica Llatina. Posteriorment, i sobre la base d'aquesta anàlisi, s'estudiaran alguns elements essencials per al desenvolupament d'una Política Integral de Joventut.

4.2 Canvis en les prioritats, conceptes, enfocaments i estratègies pedagògiques de les polítiques de joventut

En les últimes dècades, s'han observat canvis importants en les prioritats i les estratègies de les polítiques de joventut a Europa i l'Amèrica Llatina. Aquests canvis es poden considerar una conseqüència d'una determinada combinació de factors, com són les creixents expectatives de la societat per millorar el rendiment acadèmic dels estudiants a tots els nivells i capacitar-los per tenir èxit en la Societat del Coneixement actual. Els debats públics i les reformes educatives dutes a terme respecte a aquests temes corresponen a polítiques en l'àmbit de la Unió Europea i d'Iberoamèrica amb la finalitat d'assolir una millora general del capital humà. Aquestes estratègies inclouen una major conscienciació sobre la creixent rellevància de l'educació al llarg de la vida i l'aprenentatge informal i no formal (com per exemple el que les i els joves adquireixen a la feina i en la realització de treball social de voluntariat).

Així mateix, l'acumulació de problemes i conflictes socials, com l'abandó escolar prematur, els conflictes interculturals i els problemes d'integració dels i les estudiants immigrants o pertanyents a minories ètniques,

Les Polítiques Integrals de Joventut s'adrecen als joves i als adults joves d'entre 14-15 i 25-29 anys i no se centren específicament en una àrea determinada, sinó que engloben totes les àrees al mateix temps, encara que s'estableixin prioritats diferents segons determinats aspectes.

el "bullying" i altres comportaments antisocials contra estudiants o grups minoritaris, el consum i abús d'alcohol i de drogues il·legals, així com la violència dins i fora de les aules, han centrat l'atenció de les persones responsables i implicades en les polítiques de joventut a Europa i a l'Amèrica Llatina i han esdevingut temes prioritaris en la majoria dels seus programes. Com a conseqüència, els nous enfocaments i estratègies pedagògics per afrontar els problemes socials i individuals també han anat adquirint més rellevància. Tot això, acompanyat de la necessitat de fer més evidents i acceptats els conceptes i definicions subjacents de les polítiques de joventut. La joventut hauria de ser tractada com un "problema" o com un "grup problemàtic" (amb molts "dèficits per cobrir") o bé s'hauria de contemplar i tractar la joventut com un "recurs" social, o com un "problema" i un "recurs" alhora?⁵

Un altre canvi que s'ha pogut observar en les polítiques de joventut, és la tendència a restringir el col·lectiu destinatari de les esmentades polítiques a joves entre els 14-15 i els 25 anys (i en alguns casos, fins els 30)⁶.

A poc a poc, les polítiques de joventut han passat d'un enfocament de "grup problemàtic", a un altre més "universalista", "integral" i de "recurs" (polítiques adreçades no només a tots els membres d'una generació, sinó també, en alguns casos, a grups problemàtics específics). A vegades, aquestes polítiques relacionen les estratègies i els programes centrats en els infants amb d'altres que se centren en la joventut.

Així mateix, actualment, en les polítiques de joventut i altres polítiques relacionades a Europa i l'Amèrica Llatina es pot percebre un canvi de tendència cap a una major col·laboració entre escoles i institucions d'assistència infantil i juvenil, amb l'objectiu de protegir els i les joves dels perills externs i d'ells mateixos, proporcionant-los orientació professional qualificada i suport per integrar-se en el mercat laboral, aconseguir més participació social i política de la joventut, fomentar l'obertura intercultural de les associacions i els centres de joventut, i afavorir la ciutadania, la tolerància i la participació, en campanyes antiracistes i a favor de la igualtat de drets.

Finalment, un canvi important que s'ha observat en diferents països europeus és que les polítiques d'infància i joventut s'han distanciat en els últims anys de "*la perspectiva del dèficit*". En aquest sentit, la joventut ja no és considerada com un grup social amb un gran nombre de problemes i dèficits que han de solucionar les institucions educatives i de joventut i benestar social. Els nous paradigmes i estratègies que se centren en el desenvolupament i el suport de l'autonomia i l'emancipació de la joventut, són ara més rellevants i són cada cop més acceptats entre els responsables polítics en l'àmbit de la infància i la joventut. No obstant, en alguns països d'Europa i de l'Amèrica Llatina, les estratègies orientades cap a la resolució de problemes, més que a la seva prevenció, encara són la tònica dominant de les polítiques i, per tant, les que reben un major recolzament financer.

5. Desenvolupament de Polítiques Integrals de joventut

Les polítiques de joventut d'Europa i l'Amèrica Llatina afecten diferents àmbits polítics i impliquen una gran varietat de temes i prioritats nacionals i locals, així com la necessitat d'emprendre una acció comuna. Els principals àmbits i problemes relacionats amb la joventut que necessiten un suport polític són: l'educació, la formació al llarg de la vida, la salut, els riscos i els comportaments de risc, la protecció juvenil, el suport al lleure i les activitats culturals, l'ocupació, la mobilitat, les desigualtats socials, la integració, el racisme, la participació, la informació, el voluntariat i, finalment però no per això menys important, l'autonomia dels i les joves. Mentre que la política sectorial juvenil tracta específicament algunes d'aquestes qüestions, problemes i necessitats, les polítiques elaborades des d'altres àmbits desenvolupen programes i accions paral·leles també essencials en el marc del concepte ampli i intersectorial de Polítiques Integrals de Joventut. Aquest tipus d'enfocament ha de ser elaborat i aplicat a escala local, nacional i supranacional.

Les Polítiques Integrals de Joventut s'adrecen als joves i als adults joves d'entre 14-15 i 25-29 anys i no se centren específicament en una àrea determinada, sinó que engloben totes les àrees al mateix temps, encara que s'estableixin prioritats diferents segons determinats aspectes, com els subgrups d'edat (dins de la franja abans esmentada), el gènere, el nivell educatiu, l'origen ètnic o problemes específics que puguin ser rellevants durant les diferents fases de desenvolupament, etapes o moments de la vida dels i les joves.

Amb aquesta perspectiva, i sobre la base dels canvis i els reptes que genera la globalització en la joventut, a continuació s'analitzen alguns "elements clau", com ara objectius i estratègies per al desenvolupament de Polítiques Integrals de Joventut⁷.

Centre de producció artística. © Fundació Bilbao Arte Fundazioa

5.1 Propòsits i objectius de les Polítiques Integrals de Joventut

L'objectiu general de les Polítiques Integrals de Joventut consisteix en capacitar els i les joves perquè puguin viure en la Societat del Coneixement actual, és a dir, facilitar el seu accés al coneixement (i que siguin ells i elles qui el generin), mitjançant eines i instruments moderns, i conceptes que estimulin l'aprenentatge al llarg de la vida. Això suposa, en primer lloc, replantejar l'aprenentatge i combinar els processos d'educació formal amb els no formals i informals en el context de les polítiques de joventut i altres polítiques i projectes relacionats amb la joventut (dins i fora de les institucions educatives).

Les Polítiques Integrals de Joventut se centren, a més, en l'aplicació de programes per combatre l'atur juvenil, a partir de la reforma i ampliació dels sistemes de formació laboral/professional, l'orientació professional a les escoles d'educació secundària, a més d'oferir mesures de preparació per a la vida laboral que incloguin programes socials i de treball juvenil centrats en la inserció laboral dels més desfavorits.

Altres objectius estratègics d'aquest model són: promoure i donar suport a la mobilitat geogràfica dels i les joves, consolidar els drets de la infància i la joventut, promoure la igualtat dels nens i les nenes, els joves i les joves, incloent-hi la participació institucional

en els processos de presa de decisions (p.ex. rebaixar l'edat mínima per ser elegible, realitzar experiències amb parlaments infantils i juvenils, etc.), promoure les activitats i la producció cultural juvenil, l'educació política, la ciutadania, la participació i el treball de voluntariat o animar la joventut a viure segons les seves conviccions.

Així mateix, també inclou la implementació de programes que donin suport a la integració de joves d'origen immigrant o procedents de minories ètniques, combatre la xenofòbia, el racisme, l'antisemitisme i la violència, així com l'extremisme d'extrema dreta.

D'altra banda, el concepte de Política Integral de Joventut també posa l'accent en el benestar juvenil, concretament pel que fa referència a la protecció de la infància i la joventut de l'abús sexual i de continguts perillosos que apareixen en publicacions, mitjans de comunicació i Internet.

També s'inclouen programes que fomentin l'educació dels i les joves com a consumidors així com el bon desenvolupament i aplicació de programes de "salut adolescent", destinats a la prevenció de riscos (tractaments preventius) especialment contra el consum drogues, alcohol i tabac, la conducció temerària, les pràctiques sexuals de risc, així com la posada en pràctica de programes i mesures de prevenció i intervenció en l'àmbit de la delinqüència infantil i juvenil.

Un últim objectiu de les Polítiques Integrals de Joventut, seria fomentar i millorar la col·laboració i el treball en xarxa entre els serveis socials per a la joventut, reorganitzar els serveis públics de joventut (nova gestió pública) i fomentar el treball juvenil i la política de joventut a escala internacional.

5.2 L'aprenentatge com a "referent" de les Polítiques Integrals de Joventut

En la primera etapa de la modernitat, els sistemes massius d'educació i formació, van legitimar els programes d'estudi, la pedagogia, l'avaluació i la certificació en el marc d'unes estructures i processos altament estandarditzats i formals. Avui en dia, aquestes qüestions semblen òbvies i gairebé naturals, però només perquè ens hi hem acostumat i perquè se'ls continua atorgant importància en la segona fase de la modernitat. No obstant, en aquesta segona fase, hi ha hagut un redescobriments de la dimensió permanent de l'aprenentatge i les seves implicacions en el procés de formació al llarg de la vida. A més del procés de redefinició social del curs de la vida i del lloc que en ella hi ocupa la joventut, han sorgit noves qüestions teòriques i empíriques que estan centrant la recerca en matèria educativa i de joventut, i en conseqüència, de les polítiques d'educació i joventut.

Segons Chisholm (2008), els antics límits establerts entre categories de coneixement i les maneres com s'encreuen el coneixement descriptiu i el coneixement vivencial, així com la seva aplicació en la vida quotidiana, estan evolucionant i pràcticament desapareixent. Al mateix temps, es plantegen interpretacions molt diferents del concepte d'aprenentatge, dels mètodes que poden utilitzar les persones (de totes les edats) per aprendre i de com poden identificar i reconèixer els resultats d'aquest aprenentatge. Aquesta evolució provoca la necessitat de replantejar el concepte d'aprenentatge, generada per la transició a la segona fase de la modernitat en el context de la globalització cultural i econòmica.

Els i les joves ocupen una posició destacada en aquests canvis: són els principals subjectes de l'aprenentatge malgrat que en molts sistemes educatius encara són tractats com a "objectes pedagògics". Tanmateix, en totes les societats, la joventut aprèn a saber, a fer, a estar i a conviure. El nou context planteja la pregunta de quin ha de ser el paper de l'educació formal, no formal i informal en els processos de socialització i en la configuració de la vida dels joves. En aquest sentit, redefinir l'aprenentatge, és a dir, canviar o intensificar la relació entre aprenentatge formal, no formal i informal en diferents escenaris de la vida dels i les joves (escola, grups d'amistats, treball, serveis de voluntariat, aprenentatge-servei, etc.) mereix una atenció especial. En aquest sentit, les polítiques de joventut i educació han de poder respondre a determinats problemes i contradiccions

essencials. Per exemple: quin paper haurien de tenir els processos d'aprenentatge informal a les escoles, és a dir en els currículums reglats? Com poden els i les professionals de diferents àrees (educadors, professors, treballadors socials de joventut i d'altres àrees) col·laborar dins i fora de les estructures institucionals? Què han de saber les i els educadors d'entorns d'aprenentatge formals i no formals de les seves respectives ocupacions? Com podem afrontar les contradiccions existents entre l'aprenentatge formal i institucionalitzat i l'aprenentatge informal, voluntari, és a dir, com podem millorar la col·laboració entre ambdós sectors? Poden ser els projectes "d'aprenentatge-servei", oferts dins i fora de l'educació formal, una manera de donar resposta a aquestes contradiccions?

5.3 Polítiques Integrals de Joventut en l'àmbit municipal

Els objectius de les Polítiques Integrals de Joventut han de desenvolupar-se i posar-se en pràctica també en l'àmbit municipal, però, tenint en compte sempre la seva adaptació a les condicions locals específiques. Els punts bàsics de les polítiques de joventut municipals, que s'han d'adaptar a les diferents particularitats regionals, són:

- Adaptar el desenvolupament urbà a la infància, adolescència i joventut (entorns saludables, àrees de joc, escoles, llars d'infants, centres de joventut, etc.)
- Fomentar la participació de la infància i la joventut en els processos de presa de decisions en institucions municipals i centres cívics, serveis de joventut, centres d'educació obligatòria i en temes relacionats amb els drets de custòdia.
- Millorar la provisió de serveis socioeducatius per a la infància i la joventut (p.ex. serveis de suport a la família, oferta residencial a petita escala).
- Implementar estratègies de capacitació de la gent jove mitjançant, per exemple, ofertes de treball, creació d'infraestructures de lleure (associacions o clubs de joves, etc.), foment de la creació i autogestió de les seves pròpies activitats culturals i d'oci, així com la participació en la vida democràtica i en la política municipal.
- Integrar els i les joves d'origen immigrant a través de projectes socioculturals.
- Desenvolupar projectes ecològics a escala local on les i els adolescents i els adults joves puguin intensificar i aplicar les conviccions i els compromisos apresos en l'entorn socio-familiar i en l'educació formal.
- Utilitzar els recursos públics locals per crear i desenvolupar mercats laborals locals i donar suport polític i econòmic a determinats grups per tal que puguin accedir a la formació professional i al món laboral.
- Desenvolupar programes d'habitatge de protecció social que promoguin i recolzin l'emancipació i l'autonomia de la joventut.

- Elaborar i aplicar estratègies i pràctiques innovadores que evitin els comportaments de risc i, especialment, la delinqüència juvenil als barris. (Bendit *et al.*, 2000).
- Promoure formes innovadores de col·laboració i de treball en xarxa entre serveis socials relacionats, agències i institucions educatives, sanitàries i d'ocupació, així com contribuir al desenvolupament i la implementació conjunta de plans de joventut municipals.

En l'àmbit municipal, però també en el nacional i en el supranacional, les Polítiques Integrals de Joventut d'Europa i de l'Amèrica Llatina (i d'arreu del món) s'haurien d'elaborar, desenvolupar i aplicar amb la participació extensiva i intensiva dels i les joves de diferents edats.

6. Conclusions i perspectives

Els processos de globalització i modernització han tingut conseqüències enormes en la vida de tots els membres de la societat i especialment en la joventut, durant la transició de l'educació al món laboral i la vida adulta. Els constants canvis econòmics i socials induïts per la globalització dificulten la capacitat de predir futurs desenvolupaments en aquests àmbits i provoquen incertesa i inseguretat en la vida laboral i social. És fa difícil per a tots els actors socials i, especialment, per a la joventut, prendre decisions racionals relacionades amb projectes personals a llarg termini, a causa de la complexitat i la falta de definició de les possibles alternatives i les seves conseqüències. Sobre la base d'aquesta incertesa, les estructures, tradicions i normes locals tenen cada vegada més importància en la construcció de la identitat i en l'orientació de la vida de cada persona. Al mateix temps, atès que prendre decisions estratègiques a llarg termini és cada cop més difícil, especialment per a la joventut, molts d'ells prefereixen fer plans a curt termini o simplement no fer-ne. Les tendències socials, descrites i analitzades en aquest article, exerceixen més i més pressió sobre la joventut a l'hora d'afrontar i adaptar-se als canvis accelerats en totes les esferes de la vida.

Per consegüent, els actors socials en els àmbits de les polítiques de joventut i altres polítiques relacionades amb la joventut (responsables de polítiques, investigadors, treballadors socials de joventut i altres agents implicats) han de revisar els seus conceptes de "joventut" i elaborar noves polítiques i mètodes de treball, així com nous enfocaments transversals i multidisciplinaris, que comportin una millor comprensió dels canvis socials generats per la globalització i la modernització i que ofereixin punts de referència per ajudar els i les joves a afrontar amb èxit els reptes de la transició cap a la vida adulta.

També podem concloure que la diversificació i la individualització de la joventut i de la transició cap a la vida adulta, generen canvis en els processos de socialització dels i les joves i tenen importants implicacions en les polítiques destinades a millorar les seves condicions i drets a la societat. Per tant, el canvi d'un enfocament societal

Dispositiu de prevenció de riscos Noz'ambule (Rennes).

a un altre centrat en l'individu en la transició a la vida adulta té conseqüències importants per a les polítiques de joventut i de benestar juvenil. La dotació de serveis universals i d'altres àrees de suport, basada en el supòsit que els drets formals i la igualtat d'oportunitats són garantia suficient de justícia social, ha de ser revisada segons les últimes investigacions sobre les transicions de la joventut. La disparitat social augmenta, i no queda equilibrada en absolut pels efectes de la globalització. L'afebliment del suport social, com ara la família i la comunitat, requereix la implementació de polítiques que reforcin la capacitat de l'individu d'adquirir els recursos necessaris (i especialment de coneixement) per assolir amb èxit un desenvolupament personal cap a la vida adulta. Aquestes polítiques han de prendre en consideració les circumstàncies personals específiques i els contextos locals i, per tant, han de ser descentralitzades i flexibles.

D'acord amb aquestes noves condicions, durant els propers anys, les polítiques de joventut hauran d'abordar una sèrie de reptes amb el propòsit de recolzar la joventut perquè pugui exercir un paper important en la transformació i modernització de les societats. Una prioritat clau és la creació del marc polític que ha de garantir la prosperitat de les societats, que hi hagi més llocs de treball i que aquests siguin millors, que els i les joves tinguin itineraris més definits entre el món de l'aprenentatge i el treball i el món del desenvolupament i el creixement personal. Són necessaris més esforços per promoure la cohesió de la societat, la solidaritat intergeneracional i el desenvolupament de models multiculturals inclusivament on tots els i les joves hi tinguin cabuda. Aquest procés és essencial per al desenvolupament de la participació social, cultural i política, és a dir per a l'exercici de la ciutadania no només a escala nacional, local i regional, sinó també a Europa i a l'Amèrica Llatina. Aquesta preocupació política per la prosperitat i la integració de la joventut en els processos de presa de decisions només serà possible si aquestes polítiques s'emmarquen en un concepte de Polítiques Integrals de Joventut basat en l'evidència, que descriu i interpreti adequadament i de manera empírica la situació vital dels

i les joves, les seves necessitats, els seus valors i orientacions, i proporcioni alhora exemples pràctics sobre com tractar, de la manera més adequada, aquestes qüestions de forma sostenible i factible.

D'acord amb això, proposem un nou concepte de Polítiques Integrals de Joventut que pugui respondre millor als reptes dels nostres temps vinculant l'educació formal amb l'aprenentatge no formal i informal en el context dels programes, mesures i projectes coordinats de joventut, educació, ocupació, integració social i salut i prevenció de riscos, especialment en l'àmbit municipal. ●

Bibliografia

- Bauman, Z. (2002): *Modernidad Líquida*. Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica.
- Bauman, Z. i Vecchi, B. (2005): *Identidad: Conversaciones con Benedetto Vecchi*. Madrid: Losada.
- Beck, U. (1996): *The Reinvention of Politics: Rethinking Modernity in the Global Social Order*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (1998): *La sociedad del riesgo. Hacia una nueva modernidad*. Barcelona: Editorial Paidós.
- Beck, U. (2000): *The Brave New World of Work*. Cambridge: Polity Press.
- Bendit, R., Gaiser, W. i Marbach, J.-H. (Eds.) (1999): *Youth and Housing in Germany and the European Union. Data and Trends on Housing: Biographical, Social and Political Aspects*. Opladen: Leske + Budrich.
- Bendit, R., Erler, W., Nieborg, S. i Schäfer, H. (Eds.) (2000): *Child and Juvenile Delinquency. Strategies of Prevention and Intervention in Germany and the Netherlands*. Utrecht: Verwy -Yonker Instituut.
- Bendit, R., Hein, K. i Biggart, A. (2004): "Delayed and negotiated autonomy. Domestic emancipation of young Europeans", a: *DISKURS - Studien zu Kindheit, Jugend, Familie und Gesellschaft*, Vol 3, pp. 76-85. Munich: Deutschen Jugendinstitut.
- Biggart, A.; Furlong, A.; i Cartmel F. (2008) "Biografías de elección y linealidad transicional: nueva conceptualización de las transiciones de la juventud moderna", en Bendit, R., Hahn, M. i Miranda, A. (Comp.) *Los Jóvenes y el futuro. Procesos de inclusión social y patrones de vulnerabilidad en un mundo globalizado*. Buenos Aires: Prometeo Libros.
- Blossfeld, H.P., Klijzing, E., Mills, M. i Kurz, K. (Eds.) (2005): *Globalization, Uncertainty and Youth in Society. GLOBALIFE. Life Courses in the Globalization Process*. Londres / Nova York: Routledge.
- Castells, M., Fernández-Ardèvol, M., Linchuan Qiu, J. i Sey, A. (2006): *Comunicación móvil y sociedad: una perspectiva global*. Barcelona: Ariel-Fundación Telefónica.
- CEPAL (Comissió Econòmica per a Amèrica Llatina i el Carib) - OIJ (Organització Iberoamericana de Joventut) (2004). *La juventud en Iberoamérica. Tendencias y urgencias*. Santiago de Xile: CEPAL-OIJ. [Disponible en línia: <http://www.oij.org/documentos/doc1202813603.pdf>]
- CEPAL (2004), *Panorama social de América Latina, 2002-2003*. Santiago de Xile: CEPAL.
- CEPAL - OIJ (2008): *Juventud y cohesión social en Iberoamérica. Un modelo para armar*. Santiago de Xile: CEPAL-OIJ. [Disponible en línia: http://www.oij.org/documentos/Juventud_Cohesion_Social_CEPAL_OIJ.pdf]
- Chisholm L. (2008): "Recontextualizando el aprendizaje en la segunda modernidad", en Bendit, R., Hahn, M. i Miranda, A. (Comp.) *Los Jóvenes y el futuro. Procesos de inclusión social y patrones de vulnerabilidad en un mundo globalizado*. Buenos Aires: Prometeo Libros.
- Comissió Europea (2001): *Libro Blanco de la Comisión Europea. Un nuevo impulso para la juventud europea*. Brussel·les, COM (2001) 681 final. [Disponible en línia: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0681:FIN:ES:PDF>]
- Comissió Europea (2005): *Families and Transitions in Europe (FATE). Final Report*. Brussel·les: Comissió Europea. [Disponible en línia: <http://cordis.europa.eu/documents/documentlibrary/100124161EN6.pdf>]
- Comissió Europea (2009): *Youth in Action Programme - Mobilising the potential of young Europeans*. Brussel·les: Comissió Europea. [Disponible en línia: http://ec.europa.eu/youth/youth-in-action-programme/doc74_en.htm]
- Furlong, A i Cartmel, F. (1997): *Young People and Social Change: Individualization and Risk in Late Modernity*. Buckingham: Open University Press.
- Giddens, A. (1993): *Las consecuencias de la modernidad*. Madrid: Alianza Editorial.
- Giddens, A. (1999): *La Tercera Vía: la renovació de la socialdemocràcia*. Barcelona: Edicions 62.
- Hornstein, W. (2008): "Youth, Youth Politics and Youth Research in the Process of Globalization", a: Bendit, R. i Hahn-Bleibtreu, M. (Coord.) (2008): *Youth Transitions. Processes of social inclusion and patterns of vulnerability in a globalised world*. Leverkusen: Barbara Budrich Publishers.

Seminari d'escultura. © Fundació Bilbao Arte Fundazioa

© Fundació Fòrum Universal de les Cultures.

- IARD- Comissió Europea (2001): *Study on the state of young people and youth policies in Europe. Final reports*, Vols 1 and 2. Milà-Brussel·les: Fondazione IARD-Comissió Europea.
- Keupp, H. et al. (1999): *Identitätskonstruktionen. Das Patchwork der Identitäten in der Spätmoderne*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt
- Lianos, M., Bozatzis, N., Dobre M. i Vicsek, L. (2002): *Uncertainty and Insecurity in Europe*. [Disponible en línia: <http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/finalreport/hpse-ct-99-00006-final-report.pdf>]
- OIJ (2004): *Las encuestas de jóvenes en Iberoamérica. Un recuento de experiencias recientes. Análisis de las encuestas nacionales de jóvenes de Guatemala, Colombia, Chile, España, México y Portugal (1997-2000)*. Madrid: OIJ
- Sennett, R. (2000): *La corrosión del carácter. Las consecuencias personales del trabajo en el nuevo capitalismo*. Barcelona: Editorial Anagrama.

- Toffler, A (1990): *El cambio del poder (powershift). Conocimientos, bienestar y violencia en el umbral del Siglo XXI*. Barcelona: Plaza & Janés.
- Wallace, C. y Bendit, R (2009): "Youth Policies in Europe. Towards a classification of different tendencies in youth policies in the European Union", a: *Perspectives on European Politics and Society* (Vol. 10, pp. 441-458). Nova York- Londres: Routledge.
- Williamson, H. (2002). *Supporting young people in Europe: principles, policy and practice. The Council of Europe international reviews of national youth policy 1997-2001: a synthesis report*. Estrasburg: Consell d'Europa. [Disponible en línia: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Publications/Supporting_young_people_en.pdf]
- Williamson, H. (2007). "A Complex but Increasingly Coherent Journey? The Emergence of "Youth Policy" in Europe". A: *Youth and Policy*, 95 (pp. 57-72). [Disponible en línia: <http://www.youthandpolicy.org/images/stories/journal90-103/youthandpolicy95.pdf>]

1. En el marc del Projecte GLOBALIFE, Blossfeld et al. van estudiar els efectes de la globalització en els joves de catorze països d'Europa, dels Estats Units d'Amèrica i de l'Amèrica Central (Mèxic). <http://www.uni-bamberg.de/sowi/soziologie-i/globalife>
2. Quan pensem en les conseqüències i els efectes especials de la globalització i el canvi social en els joves, també ens hi referim com un procés de modernització que es produeix en un context en què les societats industrials esdevenen "societats del coneixement", caracteritzades principalment per la flexibilització, la individualització i la "liquiditat" (Giddens, 1993; Toffler, 1990; Beck, 1998; Sennett, 2000; Bauman, 2002; 2005).
3. Les principals estratègies i programes d'acció en polítiques de joventut desenvolupats en l'àmbit supranacional europeu són:
 - Programes d'acció de la Comissió Europea: *La joventut amb Europa* (1988); *La joventut amb Europa II* (1991) i *La joventut amb Europa III* (1995); *Memoràndum sobre Política de Joventut Europea* (1989); *Informe La situació de la joventut i la Política de Joventut a Europa* (2001); el Llibre Blanc de la Comissió Europea *Un nou impuls per a la joventut europea* (2001); el Programa de Joventut de la Unió Europea (2000-2006) i el Programa Joventut en acció (2007 a 2013).
 - Estratègies i programes d'acció europeus en els àmbits següents:
 - (a) educació i formació professional: Programes Comet, Petra, Force, Erasmus i Lingua, i el Marc Europeu de qualificacions per l'aprenentatge permanent (2002); (b) suport a la transició a la vida adulta: Programes Sòcrates i Leonardo da Vinci; (c) Educació superior: Creació d'un espai europeu d'educació superior (Procés Bolonya) i (d) Política Social i Ocupació:

- Agenda Europea de Política Social i Estratègia Europea d'Ocupació (2000).
4. Són especialment rellevants els programes per implementar la Convenció sobre els drets dels infants de l'ONU (1989) així com els *Objectius del mil·lenni de l'ONU* (2000). També són significativament importants els informes i recomanacions de la Comissió Econòmica per a l'Amèrica Llatina (CEPAL), l'Organització Iberoamericana de la Joventut (OIJ), així com el *Pla Iberoamericà de Joventut i Desenvolupament*, acordat per tots els governs llatinoamericans a la Cimera Iberoamericana de Caps d'Estat i de Govern celebrada a El Salvador l'any 2008.
5. La imatge de la joventut com a "recurs" destaca els aspectes positius d'aquesta com a representants del futur de la societat. Les polítiques que posen de relleu aquesta visió de la joventut consideren que els joves han de tenir les millors oportunitats per al seu correcte desenvolupament. Al contrari, la percepció de la joventut com a problema, comporta considerar-los com a persones vulnerables que necessiten mesures de protecció. En resum, considerar la joventut com un recurs o un problema influirà en gran mesura en els conceptes bàsics i en la formulació dels objectius de les polítiques de joventut.
6. No obstant això, alguns països europeus (com ara Àustria, Alemanya o els Països Baixos) segueixen emprant polítiques integrals per a infants i joves, que comencen des del naixement del nen o des del seu ingrés a l'escola primària.
7. Alguns d'aquests elements ja s'han posat en pràctica mentre que d'altres només apareixen en documents de polítiques nacionals, regionals i locals, sense que encara s'hagin implementat.

Centre per a la
Iniciativa
Emprenedora
Glòries

Incubadora
d'empreses

Canvi social i les transicions de l'educació al món laboral

Andy Furlong

Professor a la Universitat de Glasgow

Les experiències dels joves en la transició de l'educació al món laboral han canviat de manera molt significativa en les últimes dècades i la crisi econòmica actual ha comportat una sèrie de nous canvis que afectaran els joves de forma negativa. En aquest capítol s'analitzen els canvis vinculats a les transicions que experimenten els joves, els processos que augmenten la seva vulnerabilitat i les mesures per promoure la inclusió social.

Contextos en fase de canvi

La transició de l'educació al món laboral és una etapa determinant en la vida dels joves, la qual els ajuda a donar forma a experiències futures, els obre un món de possibilitats i els permet recollir els resultats de l'esforç i la inversió duts a terme durant l'etapa formativa. Per a alguns d'ells, però, aquest període de transició estableix la base d'una carrera professional marcada per la incertesa, la marginalitat o, fins i tot, l'exclusió. Durant les últimes dècades del segle XX, els patrons de transició van variar notablement per a tots els joves, ja que van implicar un augment de la incertesa i del risc de patir una transició difícil o ineficaz.

Si bé gran part d'Europa està sortint d'un període de recessió, queda palès que la crisi econòmica es troba lluny d'arribar a la seva fi i que els joves en patiran els efectes en els propers anys. De fet, les respostes dels governs a la crisi econòmica afecten serveis vitals per a la joventut i estableixen la base d'un nou ordre econòmic en el qual els joves es veuen obligats a assumir responsabilitats addicionals i posposar la seva transició cap a una vida independent. La taxa d'atur és elevada i probablement augmentarà a mesura que s'implementin retallades en el sector públic, de manera que els joves, que sempre es troben entre les taxes d'atur més elevades, patiran de forma desproporcionada en els propers anys i hauran d'afrontar el risc de patir una exclusió a llarg termini.

Els canvis fonamentals que afecten la joventut són relativament similars a tot Europa i en altres economies avançades, tot i que en varia el ritme i la intensitat. L'educació té ara una major importància en la vida dels joves, la participació ha augmentat en tots els grups i els èxits obtinguts en l'etapa formativa es consideren vitals per a les experiències posteriors en el mercat laboral. Actualment, són relativament pocs els joves que abandonen la formació un cop finalitzada l'educació obligatòria, i són molts els que es decanten per una educació superior. D'altra banda, aquest augment de la participació de la joventut en l'educació ha comportat un retard en l'accés al mercat laboral i ha afectat els patrons d'emancipació i de formació d'una família pròpia.

A part de ser més llargues, les transicions de l'etapa educativa al món laboral són també, en certa manera,

molt més complicades. Els joves viuen experiències més diverses, compaginen la feina amb els estudis, és possible que tinguin diferents feines abans d'establir la seva carrera professional (sens dubte, la inestabilitat laboral pot no ser una etapa breu en les seves vides) i poden experimentar diversos períodes de desocupació. Moltes vegades, la progressió no és lineal, sinó que implica dur a terme reculades i canvis de direcció. Com a conseqüència tant de la velocitat en què es produeixen els canvis com de la manca de seguretat, els pot resultar difícil establir un camí a seguir, de manera que desenvolupar-se en el mercat laboral es percep com una tasca difícil i incontrolable. Aquesta situació pot generar estrès i una sensació de desesperança.

Els canvis produïts en l'educació i en el mercat laboral també han conduït a una situació en la qual les experiències es viuen cada vegada de forma més individualitzada, ja que als joves els resulta difícil identificar altres joves amb trajectòries similars a les seves. Aquesta situació comporta que no tinguin l'oportunitat d'aprendre a partir de les experiències dels altres. Les transicions que experimenta la joventut, que en el passat estaven clarament estructurades i comptaven amb l'orientació per part de pares, mestres i assessors, actualment s'assemblen més a biografies individuals en comptes de ser camins clars i ben definits. Si bé en el passat les oportunitats en el mercat laboral seguien una estructura clara, definida en funció de recursos com ara el nivell educatiu i el capital social, en el context contemporani, la capacitat d'adaptació dels joves i la seva habilitat per avaluar les opcions i trobar solucions enginyoses adquireixen una gran importància. Amb això no volem dir que les desigualtats associades a la classe social, al gènere o a l'origen ètnic s'hagin afeblit, sinó que més aviat es manifesten d'altres formes, sovint poc clares, i també han sorgit noves vulnerabilitats associades a una major percepció del risc.

Educació i transicions

Les transicions dels joves han canviat de forma profunda com a conseqüència de l'aparició de nous patrons de participació en l'educació en un gran nombre de països, tant desenvolupats com en vies de desenvolupament. Avui dia, en gairebé totes les societats avançades només una petita

minoria abandona els estudis sense accedir a l'educació secundària postobligatòria, ja sigui batxillerat o un mòdul de formació professional de grau mig. Aquest canvi no s'ha produït com a conseqüència d'una modificació radical de l'edat mínima d'escolarització obligatòria, sinó que més aviat s'ha vist àmpliament impulsat pels canvis que han tingut lloc en l'estructura d'oportunitats que ofereixen tant l'educació com el mercat laboral. Tal com ha observat l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE), haver cursat l'educació secundària superior s'ha convertit en un requisit mínim que s'exigeix en moltes feines, i "aquells que abandonen l'escolarització sense obtenir un títol d'educació secundària superior tendeixen a patir greus dificultats a l'hora d'accedir al mercat laboral" (2009a: 46).

Les polítiques educatives que han adoptat diferents països han donat resposta als canvis produïts en els patrons de participació en educació de diferents formes, entre les quals trobem la tendència de l'educació secundària postobligatòria i de l'educació superior a generalitzar-se, la introducció de cursos considerats "més adequats" per als estudiants "menys acadèmics" i un increment de l'oferta de formació professional. Malgrat aquests canvis, s'ha constatat que l'ensenyament encara manté els trets dels seus orígens industrials. Les escoles i els centres d'educació superior estaven dissenyades per preparar els joves per a un món professional caracteritzat per una estabilitat relativa, en el qual podrien aprendre "habilitats tècniques" que amb un reciclatge periòdic els assegurarien el futur, complementades amb unes "habilitats socials", com ara la conformitat i l'habilitat per rebre ordres. Tal com indica Wyn, "l'educació secundària s'ha generalitzat més que no pas transformat i manté els models i els supòsits antics sobre la naturalesa dels estudiants i la manera com s'hauria d'educar" (2009: 98-99).

En molts països europeus, així com a Austràlia i al Japó, més del 60% d'estudiants d'una promoció determinada finalitzen l'educació secundària postobligatòria amb unes qualificacions que els permeten accedir a estudis de grau superior (UNESCO, 2009). En conseqüència, la participació en estudis superiors també ha augmentat de forma notòria. Entre aquells que continuaran la formació un cop acabada l'educació secundària obligatòria hi ha els que seguiran un itinerari acadèmic que els durà cap a una educació universitària, mentre que d'altres es decantaran per la formació professional, una opció que sovint condueix els joves cap a una feina qualificada, però que també els ofereix l'oportunitat de poder accedir a la universitat. El fet que els joves es decantin per la formació professional es justifica sovint amb el pretext que alguns joves mostren poc interès per seguir un pla d'estudis acadèmic. Si observem els països en els quals es dona una gran divisió entre els itineraris educatius de formació professional i els acadèmics, com ara Alemanya, es posa clarament de

manifest que els itineraris de formació professional alternatius redueixen l'atur entre els joves i faciliten la transició a l'ocupació: dit altrament, una formació professional sòlida ajuda a reduir la marginalització. Tanmateix, també s'ha demostrat que aquests mateixos processos limiten les oportunitats d'ascensió social.

La generalització de l'educació superior ha conduït a una situació en la qual un nombre notable de joves roman al sistema educatiu fins més enllà dels 25 anys d'edat. Aquest canvi ha comportat una transformació significativa de l'educació superior, que ha passat d'estar limitada a una elit a convertir-se en un fet generalitzat, tot i que continua estant estratificada, amb divisions importants entre les universitats d'elit i les institucions amb un estatus inferior, algunes de les quals mantenen profundes arrels en la formació professional (Furlong i Cartmel, 2009). Hi ha també una divisió important entre els estudis que gaudeixen d'un estatus elevat i els que tenen un estatus inferior i entre aquells que aporten vies ben definides cap als sectors lucratiu del mercat laboral i els que condueixen a sectors de l'economia menys gratificants.

En certa manera, aquest increment de la participació en l'educació superior és una resposta a un procés d'inflació de les qualificacions, el qual comporta que els empresaris puguin recórrer a persones llicenciades per ocupar càrrecs que anteriorment desenvolupaven persones amb una titulació en educació secundària. Aquest augment també s'ha vist impulsat per un procés de professionalització en què determinades professions anteriorment associades a itineraris de formació que no requerien estudis universitaris (com ara la infermeria i algunes feines relacionades amb l'àmbit de la sanitat) van començar a demanar, o preferir, persones que disposessin d'un títol universitari. La conversió de l'educació superior en un sistema de masses té també altres conseqüències per als joves: el període de semidependència dels pares s'allarga i l'accés al mercat laboral es duu a terme de forma gradual, ja que cada vegada són més els joves que durant diversos anys combinen educació i feina.

Malgrat que el sistema educatiu ha experimentat canvis de gran abast, les anàlisis dels efectes de la generalització de l'educació produïda en períodes anteriors mostren que els nivells creixents de participació en l'educació no necessàriament es tradueixen en un procés d'igualació entre les classes socials (Shavit i Blossfeld, 1993). En tots els països de l'OCDE, tant els resultats acadèmics que obtenen els joves com els patrons de participació es veuen molt afectats per la posició social dels pares. En tots els països europeus la majoria dels joves amb uns resultats escolars baixos són fills de pares amb un nivell de formació baix. En els casos en què els pares han completat l'educació secundària superior, la probabilitat que els fills finalitzin l'educació secundària superior és elevada: en els països de l'OCDE els joves amb pares amb estudis "tenen una probabilitat entre

© Luis Clua

dues o sis vegades més elevada de finalitzar l'educació superior" (Field *et al.*, 2007:39).

En totes les formes d'educació postobligatòria, la diferència de gènere ha evolucionat a favor de les dones (Eurostat, 2009b). Aquesta tendència es repeteix a tot el món i el nombre de dones que estudien supera el d'homes en molts països. En termes generals, l'any 2003 homes i dones tenien pràcticament les mateixes oportunitats d'accedir a l'educació superior. Des de llavors, la tendència és superior en el cas de les dones. Pot sorprendre el fet que aquesta tendència no es limiti només a l'Amèrica del Nord, a Europa, al Japó i a Austràlia, sinó que també s'observa a l'Amèrica Llatina, al Carib i a l'Àsia Central, on les dones obtenen una major representació en l'educació superior (UNESCO, 2009). Pel que fa al rendiment, les dones lideren cada vegada més les primeres posicions en tots els nivells. En vint-i-dos països membres de l'OCDE, les dones obtenen millors resultats acadèmics que els homes (Field *et al.*, 2007). Malgrat aquests avanços, les dones tendeixen a ser majoritàries en sectors professionals d'estatus inferior (com ara infermeria i magisteri) i es troben confinades en uns camps més limitats d'especialitats (Self i Zealey, 2007).

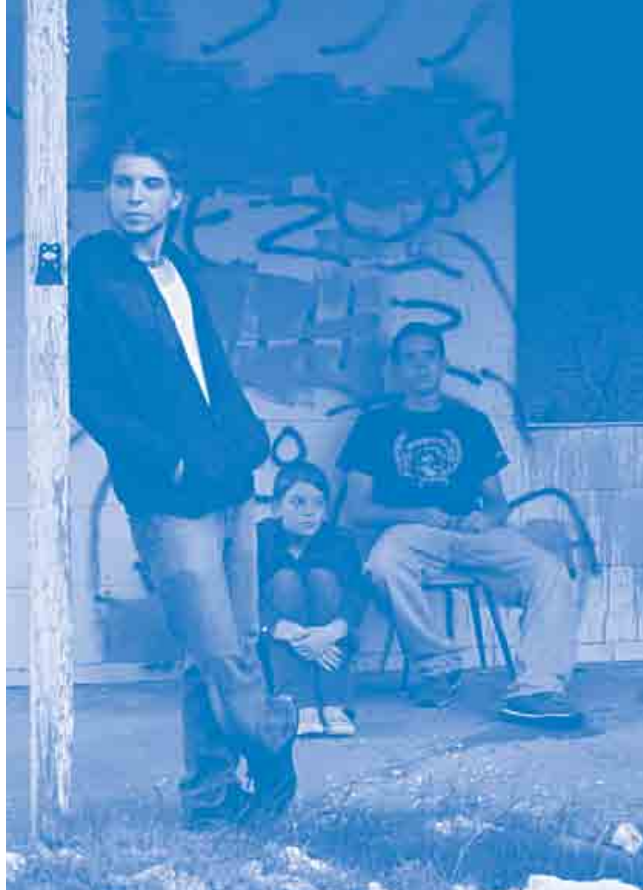
Si bé els patrons de participació i assoliment han canviat en tots els països, un canvi fonamental que sovint es passa per alt a l'hora de crear polítiques afecta la deslinearització dels patrons de participació i la combinació dels estatus. Els joves compaginen cada vegada més els estudis amb la feina. En comptes de fer-ho de forma lineal, pas a pas, de passar de l'escola a l'educació superior, la seqüència pot variar. Els joves de vegades abandonen la formació per obtenir una feina i, posteriorment, pot passar que reprenguin els estudis o bé que compaginin

ambdues activitats. Ateses aquestes circumstàncies, no es pot esperar que l'educació tingui prioritat sobre el treball, o viceversa, o fins i tot que cap sigui prioritari sobre el lleure o la família (Ball *et al.*, 2000). Els decisors polítics han de reconèixer i tenir en compte la importància de la deslinearització i desenvolupar noves pedagogies que facin possible que els joves adquireixin les habilitats emprenedores que els permetin afrontar les dificultats dels mercats laborals d'avui en dia.

El mercat laboral i unes relacions laborals canviants

Per tal d'entendre els canvis que afecten els joves és necessari analitzar les tendències que segueixen l'ocupació i la desocupació. En primer lloc, és important posar de manifest que els nivells d'ocupació (i, òbviament, de desocupació) es veuen directament afectats per les polítiques educatives i de formació, així com per les polítiques de protecció social. Malgrat la greu recessió que es va iniciar a finals del 2007, la taxa d'atur entre els joves no ha assolit en molts països els índexs dels anys vuitanta del segle passat, principalment perquè el fet que un major nombre de joves s'estigui formant fa que bona part de la població juvenil no formi part del mercat laboral o no reuneixi els requisits necessaris per poder obtenir una prestació per desocupació, fet que ha disminuït l'incentiu que suposava estar inscrit a l'atur.

Durant els períodes en què l'atur augmenta en totes les franges d'edat, com ara durant una època de recessió econòmica, aquest increment es veu magnificat entre els joves. És habitual que la taxa d'atur juvenil sigui de dues a tres vegades superior a la taxa d'atur en adults. L'any 2008, per exemple, tant en els països de l'OCDE com a la

Unió Europea, la taxa d'atur entre els joves de 15 a 24 anys era de mitjana 2,8 vegades superior a la dels adults (Scarpetta, 2010). Hi ha diversos motius que contribueixen a que la taxa d'atur juvenil sigui més elevada: és més probable que els joves es trobin en un procés de transició i que, per tant, busquin feina en un moment en què els empresaris disminueixen la contractació. De la mateixa manera, també és més probable que tinguin feines temporals i més possibilitats de ser acomiadats, ja que normalment no aconsegueixen els requisits per beneficiar-se d'una indemnització per acomiadament significativa.

La desocupació en les primeres etapes de la carrera professional pot resultar especialment problemàtica i aquells joves que abandonen els estudis aviat són particularment vulnerables a patir-la. Per als treballadors joves, el fet de veure's exclosos de la participació activa de la força de treball en aquesta etapa de la vida pot tenir moltes implicacions a llarg termini. S'ha demostrat que la desocupació comporta un estigma i que els empresaris poden desconfiar de l'ètica professional dels qui han estat a l'atur durant un temps. Quan l'economia es recupera i els empresaris reinicien la contractació, aquests poden decantar-se per contractar joves que acaben de finalitzar els estudis, en comptes de contractar persones que han estat a l'atur durant un temps, deixant enrere la promoció anterior, que pot romandre a l'atur durant un llarg període de temps. És per això que es diu que la desocupació "estigmatitza" les persones, ja que és una experiència que causa danys de llarga durada a la seva carrera professional.

Els canvis professionals derivats de l'aparició d'una economia del coneixement han aportat als treballadors joves un ventall d'oportunitats noves, però també desil·lusions i decepcions. L'augment de feines en els sectors de professions qualificades i de direcció ha proporcionat noves oportunitats al grup cada cop més nombrós de joves que disposen d'una titulació en educació secundària post-obligatòria i superior, tot i que la demanda de mà d'obra

qualificada no tendeix a equiparar-se amb l'oferta existent de joves formats i motivats que volen accedir al mercat laboral. L'any 2005, a la Unió Europea, gairebé 4 de cada 10 joves d'edats compreses entre els 15 i els 24 anys (un 39%) treballaven en hotels i restaurants i en comerços majoristes o al detall (Agència Europea per a la Seguretat i la Salut en el Treball, 2007). Només a alguns d'aquests joves els contractaran a jornada completa en càrrecs de direcció o d'aprenent, mentre que una bona part tindran feines a mitja jornada o contractes temporals.

El tipus d'ocupació entre els joves també ha variat, en especial en les etapes inicials. Les primeres feines dels joves es caracteritzen sovint per ser feines a mitja jornada i flexibles, que solen compaginar amb altres activitats, com ara els estudis. L'any 2008 1 de cada 4 joves de la Unió Europea amb edats compreses entre els 15 i els 24 anys que no estudiava tenia una feina a temps parcial, dada que suposa un increment respecte de l'any 1998, en el qual 1 de cada 5 joves es trobava en aquesta situació (Scarpetta *et al.*, 2010). El predomini dels contractes temporals entre els joves amb edats entre els 15 i els 24 anys també va augmentar entre el 1998 i el 2008: del 35% al 40% a la Unió Europea i del 30% al 35% als països de l'OCDE (Scarpetta *et al.*, 2010).

Estudis previs sobre les transicions dels joves de l'etapa educativa al mercat laboral tendien a considerar aquest procés com a lineal, una via de sentit únic que implicava la progressió d'un estatus, el d'estudiant, a un altre, el de treballador. Avui en dia, però, aquesta transició s'ha convertit per a molts joves en un procés complex que sovint implica reculades i períodes d'incertesa. Algunes opcions comporten, en especial, haver d'assumir riscos elevats. El joves que abandonen l'educació aviat, els que s'incorporen al mercat laboral sense disposar de formació i els que es troben en un període important de desocupació poden patir una inestabilitat laboral a llarg termini, especialment en els períodes en què la taxa d'atur és elevada.

La incorporació al treball ha estat sempre condicionada per un ampli ventall "d'habilitats socials", però avui dia la capacitat de gestionar la incertesa està esdevenint una habilitat clau. El ritme en què es produeixen els canvis pot comportar que els joves es trobin sense un full de ruta ben definit i que per tal d'assolir l'èxit els sigui necessari ser imaginatius i emprenedors. L'empenta, els recursos propis i les habilitats bàsiques per a la vida quotidiana resulten clau per dur a terme les transicions de forma eficaç. El fet que aquestes habilitats siguin més habituals en les famílies de classe mitjana fa que els joves provinents de les classes treballadores puguin veure's desfavorits per partida doble: fracassen en el sistema educatiu i, posteriorment, han d'afrontar la marginació com a conseqüència del que els empresaris poden percebre com una manca "d'habilitats socials" i una capacitat de reflexió poc desenvolupada.

El futur en un context de crisi

La situació que afronten els joves en la societat actual està condicionada tant per les tendències a llarg termini que fan necessari que els joves desenvolupin habilitats per saber moure's en el complex mercat laboral, com per un nou conjunt de dificultats derivades del fet de trobar-se en el període posterior a una recessió, en un context d'agitació econòmica i de reestructuració. Tant l'una com l'altra requereixen solucions que els governs locals i nacionals haurien de promoure. Primerament, és necessari dur a terme un estudi exhaustiu sobre les iniciatives accessibles als joves, com ara identificar l'efectivitat i les mancances de l'oferta i, basant-se en programes desenvolupats en altres regions o en altres països, replantejar-se l'oferta de forma integral.

Molts programes són ineficaços i es basen en conceptes falsos sobre les necessitats i motivacions de la joventut actual. Si bé està empíricament demostrat que l'experiència laboral augmenta les possibilitats d'ocupació dels joves que es troben a l'atur, també hi ha indicis que indiquen que, sense una formació de qualitat o uns vincles estrets amb el sistema educatiu, els joves tenen més possibilitats de dirigir-se cap a sectors poc qualificats i incerts de l'economia, en els quals es veuen atrapats en un cercle en què intercalen feines precàries amb períodes de desocupació: un procés descrit com a rotació laboral (*churn*) (O'Higgins, 2001; Furlong i Cartmel, 2004).

Si bé els programes de pràctiques es poden considerar com a intents benintencionats d'apropar els joves al mercat laboral, sovint des dels organismes públics oficials es té la sospita que els que estan sense feina són més aviat reticents a treballar. Aquesta sospita es materialitza en l'enfocament donat a les prestacions socials condicionades (*workfare*), que ha esdevingut habitual en diversos països. Aquest enfocament supedita l'obtenció de la prestació a la participació en cursos de formació o en la contraprestació d'un treball no remunerat. Si bé aquest caràcter obligatori es justifica sovint com una necessitat de captar l'interès dels joves desmotivats que han alentit el procés de recerca de feina, hi ha proves que indiquen que els empresaris poden estigmatitzar els joves que participen en els programes obligatoris. Així doncs, els programes de voluntariat tendeixen a considerar-se més efectius (O'Higgins, 2001).

Una de les limitacions fonamentals dels programes d'intervenció és que tendeixen a ser més eficaços a l'hora d'ajudar els joves que des d'un inici ja disposen de més facilitats que els que tenen dificultats més serioses i arrelades (O'Higgins, 2001). Quan els programes intenten que els joves trobin feina tan aviat com sigui possible mitjançant una formació o experiència laboral de poca qualitat, existeix el risc que obtinguin feines poc qualificades i ben aviat es trobin un altre cop a l'atur. Per tal que siguin eficaços, cal tenir una visió a llarg termini que es recolzi en el fet que una inversió adequada en educació i formació pot

reduir la necessitat de dur a terme intervencions en un futur. Els joves són la clau perquè els països obtinguin l'èxit econòmic i social i, per tant, els fallem a ells i a nosaltres mateixos, si no ens basem en el nostre coneixement dels canvis per modernitzar l'educació i les polítiques del mercat laboral i desenvolupar sistemes que s'adaptin al segle XXI. ●

Bibliografia

- Agència Europea per a la Seguretat i la Salut en el Treball (2007). *European Risk Observatory Report: Young Workers - Facts and Figures*. Agència Europea per a la Seguretat i la Salut en el Treball. Brussel·les.
- Ball, S.J., Maguire, M. i Macrae, S. (2000). *Choice, Pathways and Transitions Post-16*. Routledge-Falmer, Londres.
- Eurostat (2009a). *Youth in Europe: A statistical portrait*. Comissió Europea. Luxemburg.
- Eurostat (2009b). *Education in Focus: Key Statistics, 2007*. Comissió Europea. Luxemburg.
- Field, S., Kuczera, M. i Pont, B. (2007). *No More Failures: Ten Steps to Equity in Education*. OECD. París.
- Furlong, A. i Cartmel, F. (1997). *Young People and Social Change: Individualization and Risk in Late Modernity*. Open University Press. Buckingham.
- Furlong, A. i Cartmel, F. (2004). *Vulnerable Young Men in Fragile Labour Markets*. York Publishing. York.
- Furlong, A. i Cartmel, F. (2009). *Higher Education and Social Justice*. Open University Press. Maidenhead.
- O'Higgins, N. (2001). *Youth Unemployment and Employment Policy: A Global Perspective*. International Labour Office. Ginebra.
- Scarpetta, S., Sonnet, A. i Manfredi, T. (2010). *Rising Youth Unemployment During the Crisis: How to Prevent Negative Long-Term Consequences on a Generation*. OECD. París.
- Self, A. i Zealey, L. (eds.) (2007). *Social Trends, 37*. Office for National Statistics, Londres.
- Shavit, Y. i Blossfeld, H. P. (1993). *Persistent Inequality*. Boulder. CO. Westview.
- UNESCO (2009). *Global Education Digest, 2009*. UNESCO. Mont-real.
- Wyn, J. (2009). "Educating for late modernity". A: Furlong, A. (ed). *Handbook of youth and young adulthood*. Routledge, Londres.

Crisi del futur, redefinicions de la ciutadania i formes de participació cultural dels joves

Carmen Leccardi

Professora a la Universitat de Milà-Bicocca

ARTICLE

En aquests últims anys, es debat força sobre la difícil relació dels joves amb el futur. Aquesta contribució al debat pretén cridar l'atenció sobre la centralitat de la ciutadania cultural com a antídote a la presentificació del temps i a la crisi de les relacions socials que caracteritzen la nostra època. Gràcies a formes de participació que inclouen pràctiques culturals a la ciutat, sembla que els joves es mostren capaços de revertir aquesta situació adquirint de nou protagonisme social.

Tot i que el clima cultural del nostre temps afavoreix la difusió d'incerteses socials i identitàries, les reflexions exposades –fruit d'una investigació (2008) sobre les relacions que estableixen els joves amb els espais-temps de la metròpolis– proposen que no es consideri els joves com a subjectes potencialment perdedors o “víctimes del risc” (Mils, 2002). Més aviat, en vista de la recerca duta a terme en l'àmbit de la “ciutadania cultural” (Isin i Wood, 1999), els joves són descrits aquí com a nous “bons ciutadans” (Sciolla, 1999). En una època de crisi de l'àgora –aquesta és la tesi defensada– sembla que una part significativa de la joventut és capaç d'identificar qüestions de caràcter general, de comprometre's en primera persona en la seva defensa i, d'aquesta manera, generar pràctiques de “reterritorialització” (Tomlinson, 1999) dels espais ciutadans.

Per bé que s'enfronten amb processos socials que donen lloc a noves i profundes desigualtats i estan obligats a construir la seva pròpia biografia sense poder comptar amb el suport institucional, en un horitzó “a curt termini”, els joves inclosos en la recerca mostren, positivament, un ampli ventall de capacitats creatives. Així mateix, mitjançant aquest ventall sembla que estan en condicions de posar en pràctica formes d'acció cultural sovint pensades i ideades en clau política i controvertida, capaces de “domesticar” (Mandich, 2008) els temps fortament accelerats (Leccardi, 2009) i els “espais abstractes” (Lefebvre, 1974) de la ciutat. Així doncs, creen formes de negociació activa enfront dels canvis socials que estan vivint, que sovint penalitzen la construcció de vincles socials i la participació col·lectiva. D'aquesta manera, mantenen la capacitat de donar una empremta subjectiva als temps-espais de la vida quotidiana, obrint-los a pràctiques de desprivatització i de descomercialització. Així mateix, mostren l'estret nexa que uneix actualment les seves accions culturals (i artístiques) amb la vida quotidiana i la reconstrucció d'espais públics a la ciutat.

Tanmateix, per comprendre la importància estratègica d'aquestes pràctiques en l'àmbit polític, cal detenir-se prèviament en l'espai social en què avui dia se situen les persones joves.

Viure en el “present absolut”

En un assaig ben conegut, Agnes Heller (1994) subratlla la qüestió del “present absolut” assenyalant-lo com a tret comú de l'experiència de la modernitat contemporània. En una època de desplaçaments cada vegada més ràpids –reals i virtuals–, en la qual ens podem moure físicament d'un país a un altre en poques hores (o, entre continents, en un dia o poc més), podem dir que estem immersos en una cultura del “present absolut”. Els llocs als quals arribem i les relacions que establim remetent a la preeminència del present com a principi que guia les accions i les relacions socials. El present acaba esdevenint l'única “casa” comuna, la dimensió amb què actualment tots i totes cultivem, o hauríem de tractar de cultivar, la familiaritat; per tant, la referència privilegiada de l'acció.

Les reflexions de Heller sembla que coincideixen amb l'anàlisi de la cultura del “nou capitalisme” proposada per Sennett (2006). Segons Richard Sennett, la inestabilitat, que des de sempre ha estat en la base de l'economia capitalista, es perfecciona en les organitzacions contemporànies mitjançant la desvalorització de dos elements clau de l'ètica del treball: la remissió de les gratificacions i el pensament estratègic orientat a llarg termini (Sennett, 2006). Com a resultat d'aquest procés, falla aquell principi de racionalització del temps sobre la base del qual les persones poden pensar la seva vida “com una novel·la” almenys parcialment previsible.

Amb la modernitat en el seu zenit, mentre el “projecte” definia el ventall de les possibilitats individuals, la remissió de les gratificacions –la repressió dels impulsos hedonistes en el present amb vista a possibles beneficis futurs– constituïa potser el principi guia més rellevant per a l'acció. Una part essencial dels processos de formació personal, de la Bildung individual, contribuïa d'una manera determinant a construir la biografia moderna. En el centre de la narració biogràfica de la modernitat, com ha subratllat la fenomenologia social, s'hi troba, de fet, el “projecte de vida”. Més concretament, en la modernitat “la biografia d'un individu és apresada per ell com a (...) projecte” (Berger et al., 1973: 71).

En l'època del capitalisme financer i del present absolut, per contra, el projecte sembla inadequat per garantir una relació positiva amb el futur. Ara com ara, la principal guia d'actuació sembla sobretot la ductilitat, la capacitat de seguir i adaptar-se al flux dels canvis sense oposar-hi gaire resistència, l'habilitat de ser ràpids en les decisions, a més d'estar oberts a les novetats. La narració biogràfica, en sintonia amb aquesta visió, es construeix, al seu torn, al voltant d'"episodis biogràfics" majoritàriament concebuts d'una manera autònoma l'un de l'altre, fora d'una línia de continuïtat garantida per una representació lineal i acumulativa del temps (Bauman, 2002). El present no sembla preparar el futur, ni el passat constituir una reserva d'experiència utilitzable. La velocitat del canvi, que ara ja no mesura les transicions entre generacions, sinó que xoca, de manera inclús dramàtica, amb les biografies individuals (en primer lloc, mitjançant la inestabilitat laboral), es transforma en una característica essencial pròpia de la cultura del "nou capitalisme".

En aquest marc, especialment per als joves, la idea d'"una vegada per totes", d'elecció biogràfica sobre la qual no és possible tornar en un altre moment per modificar-la si cal, sembla obsoleta. La irreversibilitat del temps i la irreversibilitat potencial d'algunes decisions existencials (per exemple, les vinculades amb el fet de procrear) entren, així doncs, en conflicte amb l'exigència d'estar preparat per "aprofitar el moment". El temps aleshores es dibuixa com a puntiforme i discontinu, marcat per dates límit que van canviant i es van renovant. Mentre els "programes" ocupen el lloc dels projectes, la cultura de la provisionalitat s'introdueix de manera invasiva en la vida sociocultural, juntament amb la convicció que la capacitat d'aprofitar l'oportunitat del moment i de "surfer", de mantenir-se en la cresta de l'onada, constitueixen l'autèntic salvavides en un univers caracteritzat per la velocitat i el canvi continu.

La relació amb el futur, per tant, es transforma. Una vegada dissipat el projecte de vida com a instrument a través del qual posar-se en relació amb el futur, es posen en marxa els programes d'acció a curt i a molt curt termini, constituïts entorn de l'activitat ja iniciada en el present o a punt d'iniciar-se. L'horitzó temporal es contreu; no el futur, sinó el present extens (Nowotny, 1987) esdevé la dimensió de referència. En la pràctica, un programa d'acció arriba a la fi quan l'activitat –d'aquí a uns mesos, rarament més d'un any– acaba (és el cas, per exemple, d'un contracte temporal, o de l'obtenció d'un títol quan el curs està a punt d'acabar, o, fins i tot, d'un viatge projectat per a l'estiu que ve). D'altra banda, per a una minoria significativa de joves pren forma la que ha estat definida encertadament com a "estratègia de la indeterminació" (Lasen, 2001: 90). Amb aquest terme es pretén subratllar la creixent capacitat dels joves amb més recursos (partint dels econòmics) per interpretar la incertesa del futur com a multiplicació de les

possibilitats i com a potencialitat afegida d'acció més que com a límit. Així doncs, no pas pocs joves, nois i noies en la mateixa proporció, mostren una tendència a obrir, en positiu, el seu propi temps biogràfic a la imprevisibilitat, tenint en compte anticipadament la possibilitat d'efectuar canvis de rumb també prou ràpids i radicals.

Ambdues respostes, els programes que miren cap al present extens i l'obertura a l'imprevist, expliquen la voluntat dels joves de fer front al desafiament del futur en l'època accelerada i incerta del neoliberalisme. Però existeix, també, un pla diferent, no menys rellevant, de reacció a l'acceleració i a la incertesa dels temps.² La resposta, en aquest cas, es fonamenta en forma de *tàctica* quotidiana –per reprendre l'expressió de De Certeau (1980)– a través de la qual construir una relació significativa amb els temps i els espais de la ciutat. És una forma d'"art quotidià" creat a partir de la capacitat de "jugar" amb els esdeveniments per transformar-los en altres tantes ocasions de relacions i de plaer; un art que, en el cas dels nostres joves, no és estrany que vagi associat a autèntiques formes pròpies de producció cultural, sovint concebudes com a acció política. Per tant, no es tracta solament de la construcció de relacions significatives, sinó de relacions socials promogudes mitjançant la transformació de l'espai en espai públic i el temps en temps compartit; empenent, per dir-ho així, pràctiques culturals i de sociabilitat fonamentades en el reconeixement recíproc, en l'intercanvi, el diàleg i la gratuïtat. A través d'aquestes "tàctiques", els nostres joves "domestiquen" de manera creativa, individualment i col·lectivament, molts espais de la ciutat, els tornen acollidors i tranquil·litzadors; treballen, per tant, per reconstruir un equilibri entre temps i espais mitjançant pràctiques de reterritorialització i resignificació (a Milà, val a dir, més necessàries que en altres llocs, com afirmen molts joves³, a causa de la velocitat frenètica que hi impera). Aquests processos, com es mostrarà a continuació, mentre reconstrueixen formes d'àgora permeten posar novament en comunicació present i futur, iniciant processos virtuoses de recuperació d'una temporalitat no contreta, no exclusiva i limitada a l'entorn del present.

Per a aquests joves, el fet de concentrar les seves energies sobre pràctiques quotidianes no adquireix el significat de fuga, desconcert o estranyament. Més aviat, retrata una relació amb el temps que s'estructura positivament a través d'una relació significativa amb l'espai –és a dir, el que és local és constantment travessat per circuits globals, produint d'aquesta manera noves formes d'espacialitat urbana (Sassen, 2009). En aquest marc, les esferes pública i privada tendeixen, al seu torn, a configurar-se no com a dimensions discontinües i contraposades, sinó com un sistema modular (García Canclini, 1997; Rodríguez Carrano, 2002). Dit altrament, les dues esferes s'influeixen recíprocament, contribuint cadascuna a organitzar els significats de l'altra.⁴

L'artista Nais ha esdevingut un referent del moviment *street art* a Milà i tot Itàlia.

La ciutadania cultural

En aquest terreny quotidià ric en plantejaments híbrids i innovacions potencials s'obre l'àmbit de la "ciutadania cultural" (Pakulski, 1997; Isin i Wood, 1999; Stevenson, 2003). Es tracta d'una forma de participació cívica dels joves encara escassament estudiada, si bé la seva rellevància avui dia sembla sempre més estratègica, definida prioritàriament amb referència als drets d'accés a la producció, a la distribució i al consum de béns culturals. A través seu es dibuixa un nou àmbit de conflictes i de lluites per al reconeixement d'aquests drets (Isin i Wood, 1999: 123 i següents), sent la ciutat l'àmbit del seu exercici. En aquest context els actors es presenten com a ciutadans amb voluntat i capacitat de relacionar-se d'una manera activa i conscient amb el món dels productes i de la producció culturals.

En aquest sentit, les pràctiques de consum no són dimonitzades aquí com expressió exclusiva d'alienació i mercantilització, d'acord amb la crítica a la cultura de masses proposada per l'Escola de Frankfurt. Més aviat, s'argumenten com a dimensions en si ambivalents, terreny potencial d'autoexpressió, però, alhora, àmbit rígidament sotmès a lògiques de poder (Sassatelli, 2004). En aquest context, la "ciutadania consumista", analitzada per Lash i Urry (1994: 309-310), es fonamenta en el dret a l'accés a una àmplia varietat de productes culturals, de serveis i de mercaderies. El consum és considerat una pràctica d'empoderament, instrument d'expressió de la subjectivitat i de potencial de creativitat més que un aspecte exclusivament sobredeterminat i passiu. I, tanmateix, la "ciutadania cultural", si més no en l'accepció proposada per Isin i Wood (1999), sembla un concepte més ampli i més crític que l'indicat per Lash i Urry. El consum, per exemple, es posa en dubte en un context d'anàlisi de les desigualtats en termes de capital econòmic, cultural i social a disposició del consumidor. A més, hi ha una consciència crítica i un reconeixement explícit del paper que, en el postfordisme (que substitueix el consum de masses pel consum especialitzat), exerceixen els béns culturals en les dinàmiques productives més àmplies.

Seguint aquesta mateixa línia d'anàlisi, s'adverteix també que les pràctiques relacionades amb el "consumisme polític" (Tosi, 2006) —aquelles pràctiques que posen en estreta relació ciutadania activa i formes de consum "crític" i/o "ètic"— entren plenament en el territori de la "ciutadania cultural". Aquí l'activitat de consum es descriu com a activitat política en sentit estricte (Micheletti, Follesdal i Stolle, 2004), com una oportunitat de compromís col·lectiu i de lluita democràtica, per exemple en

defensa dels drets de poblacions fins i tot espacialment molt llunyanes.

En la nova economia cultural en què estem immersos, caracteritzada per una obsolescència molt ràpida de béns i mercaderies i, alhora, per una disponibilitat igualment ràpida d'identitats i estils de vida, l'àmbit de la ciutadania cultural es configura, per tant, com una dimensió socialment rellevant des de diversos punts de vista. En primer lloc, en termes generals, planteja el nexa entre ciutadania i identitat i evidencia tensions potencials entre aquestes, assenyalant que els processos de canvi social amb els quals ens enfrontem han transformat el concepte tradicional de ciutadà/ciutadana (Turner, 1990; Isin, Turner, 2002). Així doncs, el concepte de ciutadania avui dia inclou, a més de dimensions ja àmpliament debatudes com ara la dimensió ètnica, aspectes que fins ara eren considerats excèntrics: per exemple, al costat de la dimensió cultural, la sexual, de la intimitat o de l'ecologia —aquest últim confronta drets dels grups i "drets de la natura"—, i així successivament. L'amplitud d'aquestes inclusions, entre altres conseqüències, produeix friccions abans desconegudes entre la força universalista de la ciutadania i les reivindicacions particulars d'identitat. Alhora, situa en el centre de la reflexió sobre la ciutadania dos temes interconnectats: l'experiència viscuda (Lister, 1997) i el reconeixement (Honneth, 1992). El concepte de "ciutadania cultural", en aquest sentit, remet al dret a una participació plena en l'esfera cultural i, al mateix temps, a un reconeixement de les experiències, i de les identitats, vinculades a aquesta participació.

En segon lloc, s'indueix a posar en el centre de la reflexió —al costat del tema de les desigualtats amb relació a l'univers de la cultura i l'accés als béns culturals— la qüestió de la valoració de la pluralitat dels significats, de les representacions i de les diferències entre cultures. Aquesta valoració sembla més rellevant pel fet que pot contrastar les dinàmiques contemporànies de "buidatge" d'objectes culturals al seu torn unides als processos de "buidatge" de temps i espai que comporta la societat de l'"acceleració" (Rosa i Scheuerman, 2009; Leccardi, 2009). Molt succintament, es pot afirmar que la ciutadania cultural actualment està relacionada amb el dret a ser no solament consumidors actius i conscients, sinó també productors actius de símbols i significats (Isin i Wood, 1999: 152).

Si reflexionem sobre la ciutadania cultural, s'observa que en la relació que els joves entrevistats estableixen amb la ciutat de Milà sorgeixen alguns aspectes específics, vinculats al temps i context del seu exercici. En aquest sentit, es detecta que en general es jutja negativament la relació que Milà —tradicionalment una ciutat refinada i alhora demo-

Festa de la bici. © Vicente Zambrano

Graffitis, tags, enganxines, etc. són instruments d'expressió identitària, a través dels quals els joves manifesten la seva presència al territori urbà. © Corinne Schwaller

crítica amb un perfil cultural— estableix, avui dia, amb el món de la cultura: prevalença de les lògiques comercials; pèrdua d'espais públics dedicats a la cultura; absència d'obertura a l'experimentació artística; crisi dels espais “alternatius” de trobada i pràctica cultural i política col·lectiva com els centres socials; manca d'espais oberts (per exemple, places) on construir formes de “sociabilitat cultural”; processos de transformació urbana en alguns barris (per exemple, al barri Isola) més atents a l'experimentació arquitectònica i comercial que no pas a la conservació d'espais públics; manca de suport a les pràctiques culturals per part del sector públic. En resum, els joves entrevistats en la recerca subratllen majoritàriament una *experiència incompleta de ciutadania cultural*. Al mateix temps, però, mostren en general un desig de compromís amb aquest camp, considerat un àmbit crucial de batalla democràtica: per l'afirmació del dret a la pràctica cultural i artística; per la defensa dels espais públics de trobada, relació, diàleg; pel reconeixement de la importància, en la perspectiva de creixement d'una cultura cívica, del fet d'“apropiar-se” temporalment de llocs urbans (De Certeau, 1980).

En llegir les entrevistes i els informes de l'observació participant, crida l'atenció la consciència dels joves sobre la capacitat de les pràctiques culturals de crear *ex novo* temps (no accelerats) i espais (viscuts). Diversos joves que han participat en la recerca subratllen, per exemple, que han experimentat personalment l'estreta relació —analitzada, entre d'altres, per Lefebvre (1958-1961; 1974)— entre el domini d'una visió abstracta de l'espai, considerat com l'èxit de l'acoblament de punts equivalents, i una concepció puntiforme i igualment abstracta del temps, al costat d'instants homogenis i intercanviables.⁵ En els informes del treball etnogràfic, així com en les entrevistes, quan els joves estan compromesos en pràctiques de ciutadania cultural —invertint el seu temps en accions de transformació dels espais urbans (iniciatives col·lectives, pràctiques d'*street art*, construccions d'espais de sociabilitat al barri, i així successivament)—, l'espai tendeix a temporalitzar-se: esdevé espai en moviment, en transformació; component fonamental de les experiències que li donen forma (Crang, 2001). Igual que en les pràctiques culturals (incloent-hi les pràctiques de consum), la “matematització” del temps és sempre espúria, no és mai completa; de manera anàloga la dimensió espacial tendeix a no estar mai del tot desproveïda de la seva qualitat concreta de *medium* de la interacció.

La ciutadania cultural dels joves entrevistats, tant si es tracta de joves italians com estrangers,⁶ es construeix,

per tant, sobre la base de la capacitat de les pràctiques culturals de crear temps i espais, i no simplement de prendre forma dins de temps-espais donats. En aquest sentit, la crítica, fins i tot ferotge, que alguns joves realitzen als ritmes accelerats (i mercantilitzats) de la ciutat, esdevé així mateix una denúncia de la pèrdua de valor que pateixen els espais “locals” —per exemple, si es priven de pràctiques culturals col·lectives. En efecte, els espais “locals” avui dia estan estretament interconnectats, com s'ha assenyalat, a un nombre creixent d'espais “globals”, sovint inserits en les lògiques de mercat i de consum, espais que la ciutat fa presents a través del flux continu d'informacions, imatges, signes, formes de relació amb les tecnologies mediàtiques.

En el seu conjunt, aquests aspectes remeten a una concepció activa de ciutadania que, al seu torn, no es pot separar de la idea d'una temporalitat oberta al futur. Com Scheuerman afirma en la seva reflexió sobre la relació entre temps i ciutadania: “La vida pública es basa en l'habilitat del ciutadà de perseguir objectius a un termini relativament llarg, així com la seva capacitat fonamental de compromís recíproc; una acció eficaç en col·laboració amb els nostres semblants altrament pot resultar impossible.” (2009: 297)

Sense futur, dins un temps social accelerat i únicament orientat al present, la idea mateixa de democràcia no té base i, de manera simètrica, també la de l'esfera pública.

En conclusió, les pràctiques de la ciutadania cultural que la recerca ha revelat donen lloc tant a processos significatius de reapropiació dels espais de la ciutat com a una reconquesta, si més no potencial, de formes de temporalitat històriques, obertes al futur per part dels joves. Les polítiques públiques només poden fer seva aquesta capacitat difonent-la i reforçant-la. ●

Bibliografia

- BAUMAN, Z. (2002), *Modernidad Líquida*, Buenos Aires, Fondo de Cultura Económica.
- BERGER, P.; BERGER, B.; KELLNER, H. (1973). *The Homeless Mind: Modernization and Consciousness*, Nova York, Random Hous.
- CAMOZZI, I. (2010), "Esperienze spazio-temporali di giovani stranieri nella metropoli. Tra creatività e cosmopolitismo", a G. Mandich (ed.), *Culture quotidiane. Addomesticare lo spazio e il tempo*, Roma, Carocci.
- CRANG, M. (2001), "Rhythms of the City: Temporalised Space and Motion", a J. May, N. Thrift (eds.), *Timespace. Geographies of Temporality*, Londres i Nova York, Routledge.
- DE CERTEAU, M. (1980), *L'invention du quotidien, 1. L'art de faire*, París, Union Générale d'Éditions.
- GARCÍA CANCLINI, N. (1997), *Cultura y comunicación: entre lo global y lo local*, La Plata, Ediciones de Periodismo y Comunicación Social.
- HELLER, A. (1994), "Dove ci sentiamo a casa?", *Il Mulino*, 353, maig-juny, 381-399.
- HONNETH, A. (1992), *Kampf um Anerkennung. Grammatik sozialer Konflikte*, Frankfurt, Suhrkamp.
- ISIN, E.F.; TURNER, B.S. (eds.) (2002), *Handbook of Citizenship Studies*, Londres, Sage.
- ISIN, E.F.; WOOD, P.K. (1999), *Citizenship & Identity*, Londres, Sage.
- LASEN A. (2001), *Le temps des jeunes. Rythmes, durée et virtualités*, París, L'Harmattan.
- LASH, S. (1995), "Reflexivity and its Doubles: Structure, Aesthetics, Community", a U. Beck, A. Giddens, S. Lash, *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*, Cambridge, Polity Press.
- LASH, S.; URRY, J. (1994), *Economies of Signs and Space*, Londres, Sage.
- LECCARDI, C. (2005), "I tempi di vita fra accelerazione e lentezza", a F. Crespi (ed.), *Tempo vola. L'esperienza del tempo nella società contemporanea*, Bolonya, Il Mulino.
- LECCARDI, C. (2009), *Sociologie del tempo. Soggetti e tempo nella società dell'accelerazione*, Roma-Bari, Laterza.
- LEFEBVRE, H. (1958-1961), *Critique de la vie quotidienne*, París, L'Arche.
- LEFEBVRE, H. (1974), *La production de l'espace*, París, Anthropos.
- LISTER, R. (1997), "Citizenship: Towards a Feminist Synthesis", *Feminist Review*, 57, 28-48.
- MANDICH, G. (2008), *Domesticating Urban Space. Including Public Spaces in the Domestic Sphere*, document presentat al Fòrum de Sociologia, Investigació Pública i Debat Públic, Barcelona, 5-8 de setembre.
- MICHELETTI, M.; FOLLESDAL, A.; STOLLE, D. (eds.) (2004), *Politics, Products and Markets*, New Brunswick, Transaction Publishers.
- MILES, S. (2002), "Victims of Risk? Young People and the Construction of Lifestyles", a M. Cieslik, G. Pollock (eds.), *Young People in Risk Society*, Aldershot, Ashgate.
- NOWOTNY, H. (1987), "Dal futuro al presente esteso: il tempo nei sistemi sociali", *Sociologia e ricerca sociale*, 23, 12-25.
- PAKULSKI, J. (1997), "Cultural Citizenship", *Citizenship Studies*, 1 (1), 73-86.
- RAMPAZI, M. (ed.) (2002), *L'incertezza quotidiana. Politica, lavoro, relazioni nella società del rischio*, Milà, Guerini.
- RODRIGUES CARRANO, P.C. (2002), *Os jovens e a cidade*, Rio de Janeiro, Relume Dumará.
- ROSA, H.; SCHEUERMAN, W.E. (eds.) (2009), *High-Speed Society. Social Acceleration, Power, and Modernity*, Pennsilvània, The Pennsylvania University Press.
- ROSITI, F. (2002), "Incertezze e turbamenti della distinzione pubblico/privato nella cultura di massa", a M. Rampazi (ed.), *L'incertezza quotidiana. Politica lavoro, relazioni nella società del rischio*, Milà, Guerini.
- SASSATELLI, R. (2004), *Consumo, cultura e società*, Bolonya, Il Mulino.
- SASSEN, S. (2009), "Le città come zone di frontiera", a *Lettera internazionale*, 4, 22-24.
- SCHEUERMAN, W.E. (2009), "Citizenship and Speed", a H. Rosa i W.E. Scheuerman (eds.), *High-Speed Society. Social Acceleration, Power, and Modernity*, Pennsilvània, The Pennsylvania University Press.
- SCIOLLA, L. (2004), "La terza sfera. La sfera pubblica tra società civile e Statu", a R. Segatori, C. Cristofori, A. Santambrogio (eds.), *Sociologia ed esperienza di vita. Scritti in onore di Franco Crespi*, Bolonya, Il Mulino.
- SENNETT, R. (2006), *The Culture of the New Capitalism*, New Haven i Londres, Yale University Press.
- STEVENSON, N. (2003), *Cultural Citizenship*, Maidenhead, Open University Press.
- TOMLINSON, J. (1999), *Globalization and Culture*, Cambridge, Polity Press.
- TOSI, S. (ed.) (2006), *Consumi e partecipazione politica. Tra azione individuale e mobilitazione collettiva*, Milà, Angeli.
- TURNER, B.S. (1990), "Outline of a Theory of Citizenship", *Sociology*, 24 (2), 189- 217.

1. Els resultats de la recerca, duta a terme a Milà, es troben resumits als assajos de Leccardi, Camozzi i Gambardella continguts al llibre *Culture quotidiane*, edició a càrrec de Giuliana Mandich (2010). D'altra banda, està en preparació el volum que presenta i aplega els materials tant de la recerca realitzada a Milà com els relatius a la recerca duta a terme a la ciutat de Pavia sobre la relació que els joves estableixen amb casa seva. El volum (Leccardi, Rampazi i Gambardella, *Sentirsi a casa*) es publicarà durant l'any 2011 per la UTET.

2. En el context italià s'ha analitzat àmpliament aquest darrer tret, característic de les societats occidentals contemporànies. Marita Rampazi (2002).

3. Aquest aspecte també es plantejava en una altra recerca realitzada a Milà en la primera dècada del nostre segle. Cfr. Leccardi (2005).

4. Sobre la redefinició dels límits, entre àmbit públic i àmbit privat en les societats occidentals, vegeu les reflexions de Rositi (2002).

5. Així doncs, per exemple, un dels joves entrevistats (24 anys), ja actiu en l'escena cultural nacional com a novel·lista, afirma que, si un espai públic és poc costós –és a dir, si se'n pot gaudir amb poques despeses de manteniment–, l'ús del temps que aquest espai permet també tendirà a tenir una qualitat diversa, capaç de respondre positivament a la necessitat de control i "personalització" del temps.

6. Ilenya Camozzi (2010) ha reflexionat en la investigació sobre la seva experiència. Es tracta d'un grup particular de joves immigrants de Milà, que en el moment en què es va fer l'entrevista, estaven compromesos amb un projecte d'estudi o de treball amb rerefons artístic.

Joves i Noves Tecnologies

Francis Pisani

Periodista especialitzat en globalització, xarxes i l'impacte social de les tecnologies de la informació

Dir que el futur de les TIC depèn dels joves no és fer gala d'una gran originalitat, encara que resulta difícil, per no dir il·lusori, pretendre saber en quina direcció aquests les conduiran. La qüestió no és, per això, menys interessant en la mesura que introduir una bretxa generacional en la història i l'evolució d'aquestes tecnologies, que canvien completament les nostres vides, és afrontar un tipus de canvi diferent –i, per tant, un futur potencialment distint– del que suposen les bretxes precedents.

El maquinari

Després de l'era dels ordinadors centrals (els *mainframes*) va arribar la dels ordinadors personals (els PC) i ara estem entrant en la dels aparells que es poden portar a sobre en tot moment.

Es tracta, de fet, d'una lectura dissenyada per enginyers i fabricants. Certament no li manca sentit i dona una imatge de realitats perceptibles per tots. Cadascuna correspon també a models de tipus social i fins i tot polític.

Extremadament costosos i voluminosos, l'ús i prestacions dels *mainframes* estaven reservats als governs i a institucions molt poderoses. El pas als ordinadors personals es va viure, amb raó, com una democratització. Gràcies a la baixada de preus, un gran nombre de famílies va poder aconseguir-ne un, primer als països rics i a continuació, cada cop més, a tot el món.

Smartphones i *tablets* –estendards de la mobilitat– són, almenys a Occident, aparells essencialment individuals. Aquests permeten a cadascú comunicar-se des de qual-sevol racó, rebre trucades que només van dirigides a ell o a ella... L'emergència d'un individualisme en xarxa que aquests aparells faciliten podria marcar, d'altra banda, una etapa important en l'evolució de les nostres societats.

Però simbolitzar el canvi de civilització que s'acosta –tornar a aquest tema més endavant– per la mida dels objectes que utilitzem resulta manifestament insuficient; pitjor encara: el món de les TIC ja no està determinat pel maquinari.

Sectors socials implicats

Una lectura que tingués en compte als sectors implicats en cada etapa de la revolució digital condueix a una visió substancialment diferent. Permet afegir la dimensió social a la tecnològica en la comprensió de l'evolució ultraràpida en què estem immersos. En el pla estrictament tecnològic, això significa també que passem de posar l'èmfasi en les màquines a una aproximació més de “xarxes” que s'organitzen al voltant d'Internet i de la web.

El primer període és precisament el dels enginyers –a cadascú allò que és seu. Aquest cobreix tot el que prece-

deix a la invenció del navegador visual l'any 1992. El pas dels *mainframes* als ordinadors personals s'havia iniciat molt abans. Internet existia des de 1969 (ARPANET) i la web, per la seva banda, des de 1990.

Ara bé, va ser Mosaic el primer navegador que permetia navegar fàcilment d'una pàgina o d'un lloc a un altre, el que l'any 1992 va traslladar la informàtica d'un àmbit controlat pels informàtics, sense els quals la major part de nosaltres estàvem perduts, a un espai obert en què cadascú podia progressar més o menys segons la seva voluntat.

En un primer moment, el que avui s'ha anomenat web 1.0 va ser bàsicament del domini de les institucions, que la van utilitzar com una eina per donar-se a conèixer. Els llocs eren portats per especialistes. Aquestes institucions van fer el que sabien fer: aplicar la lògica del *broadcast* a una arquitectura de xarxes sense treure partit de les seves capacitats de comunicació horitzontal. El contingut estava tan encotillat com un discurs polític o com un comunicat de premsa. No obstant això, a partir d'aquest moment l'eina més popular va ser el correu electrònic que permet, precisament, la comunicació directa entre les persones. El pas a la comunicació horitzontal en temps real va estar facilitat pel *xat* –ICQ de Mirabilis, adquirit ràpidament per AOL– que permetia als usuaris comunicar-se mitjançant text de manera sincronitzada.

Quan parlem d'“institucions” ens referim també a “empreses” i el ciberespai va aparèixer com un nou territori per conquerir que va donar lloc, així, a una nova febre de l'or. D'aquesta manera, el període posterior, caricaturitzat pel *boom* de les puntcom i finalitzat amb el seu enfonsament, va estar marcat per la influència dels homes –més sovint en l'àmbit de les TIC– i de les dones de negocis.

Van ser ells qui van entendre, tant per necessitat com per intel·ligència, que podien treure partit del potencial tècnic més prometedori de la web: la seva arquitectura de participació, que existia des del principi encara que la seva faceta més essencial havia estat ignorada. La lògica de la comunicació horitzontal i l'ampliació de les línies d'alta velocitat, que permeten estar permanentment connectat

Joves llegint un còmic en un e-book durant el Festival de còmics de la Biblioteca Municipal de Tampere.

tal aproximació és que tendeix a ficar tots els joves en el mateix sac quan el més important és veure els problemes que plantegen la diversitat de condicions, les desigualtats d'accés i altres diferències.

Partir de la creença que els nadius digitals, pel fet de ser millors en les TIC que els adults, són la garantia d'una societat digital millor, és precipitar-se en treure conclusions.

I no ho són per dues raons relativament simples: si bé és innegable la seva relació més natural amb les tecnologies de la informació i, especialment, amb els artefactes que ens permeten accedir-hi, aquests no neixen amb una ciència infusa de les TIC. Tenen necessitat d'aprendre i comprendre. El seu problema particular és que, suposadament, les generacions precedents, encarregades tradicionalment de formar-los, estan menys familiaritzades que ells en aquest terreny.

La segona raó és que la noció de generació no ret compte de les diferències, de la diversitat de condicions, de les desigualtats. La distància és, sens dubte, menor entre un nen de classe acomodada que viu en una de les metròpolis mundials i el seu pare, per poc que ambdós estiguin al dia, que la que el separa d'un nen d'una zona rural d'un país en vies de desenvolupament.

La qüestió més interessant és potser la del seu potencial impacte sobre les amenaces i tensions que graviten sobre les TIC. A risc de simplificar en excés, les dividirem en dues categories: les amenaces que graviten sobre l'evolució d'Internet i de la web, d'una banda, i les tensions suscidades per aquells que s'oposen encara a la penetració, a l'adopció, a l'extensió de l'ús de les TIC, per una altra.

La major part dels analistes que estudien el futur de les tecnologies, intenten extreure'n les tendències, i una de les més evidents consisteix a ressenyar –que no és dir gran cosa– l'arribada massiva de joves –nascuts en l'era de l'ordinador i del telèfon mòbil– al mercat de treball, a l'esfera pública. És bastant versemblant que aquests adoptin pràctiques diferents a les dels més grans pels usos diferents que en fan i per una comprensió que no té res a veure amb la dels més grans.

Considerem insuficient dedicar-nos a fer una anàlisi positiva de les tendències: tal producte arriba, els joves desembarquen, tal ús es generalitza. Per molt desigual que estigui distribuït (Gibson), el futur és sempre qüestió d'enfrontaments i de conflictes; d'aquí l'interès en preveure l'impacte que poden tenir els joves en el futur de les TIC.

En aquest marc, cal tenir en compte les amenaces que graviten sobre Internet, tal com les analitza Jonathan Zittrain. A la seva obra *The Future of the Internet and How to Stop it*¹, no dubta a qualificar de “contrarevolució” el doble perill que representen les aplicacions tipus iTunes i la centralització tipus Facebook. Considera l'autor que aquesta “podria allunyar els usuaris comuns de l'Internet generador d'innovacions i de perturbacions i empènyer-los cap a una xarxa d'aparells que inclou algunes de les funcions més potents de l'Internet actual però que limita, en gran manera, la seva capacitat d'innovació.”

1. <http://futureoftheinternet.org/static/ZittrainTheFutureoftheInternet.pdf>

El concepte clau del llibre és la noció de “*generativity*” que defineix com “la capacitat d’un sistema de produir canvis no anticipats [pels seus creadors] gràcies a contribucions no filtrades procedents d’audiències àmplies i variades.” Les característiques que “inviten” a tals aportacions són tant d’ordre social com d’ordre tècnic. Les relacions resultants “reflecteixen el punt en què els usuaris s’identifiquen com a contribuents i participants més que com a consumidors.”

Per a Zittrain és evident que les aplicacions i aparells controlats pels proveïdors no constitueixen un perill en si mateixos. La dimensió social resulta essencial i l’impacte dels joves evident.

Aquest pot ser, sens dubte, positiu en la mesura que pel fet d’estar més versats en les TIC, tenen menys por, s’hi troben més a gust i, per tant, són susceptibles de navegar amb més desimboltura per un sistema obert del tipus que Zittrain defensa. Ara bé, en la mesura que, faltats de formació, tenen més agilitat que comprensió, la major part d’ells pot deixar-se seduir perfectament pel món tancat de les apps (aplicacions). L’iPhone és l’smartphone més desitjat i Facebook, un espai de trobada obligatòria.

Podríem qualificar aquesta amenaça de “contrareforma interna”. N’hi ha una altra que prové d’aquells que encara rebutgen –no importa quin sigui el seu argument– les tecnologies de la informació o que cerquen limitar tant com sigui possible el seu ús i penetració.

El cas dels mitjans de comunicació o dels llibres electrònics, en països com França i Espanya, en són bons exemples. Assistim en els mitjans de comunicació, des de l’inici de la crisi de 2008, a una recuperació de les redaccions web per part de les redaccions tradicionals. La integració no és dolenta en si mateixa, encara que pot resultar catastròfica quan es dona el poder als periodistes veterans que només accepten la web obligats o forçats o que intenten ignorar les seves virtuts de comunicació horitzontal. Alguns dels diaris més importants d’Europa i dels Estats Units han perdut, d’aquesta manera, als pioners de la revolució digital en els mitjans informatius. Els han empès, així, a crear llocs webs alternatius que amenacen en convertir-se ràpidament en els seus més temibles competidors.

En el cas dels llibres, el rebuig pràctic –a Espanya i França especialment– de facilitar l’accés a la versió digital de les obres publicades correspon a un rebuig d’adaptació, a un intent de bloqueig *de facto* de l’evolució digital.

En els dos casos, l’arribada de joves per als qui tot això és natural pot canviar el curs de les coses, encara que ha de desconfiar-se d’una tendència comuna entre els ambiciosos, a l’inici de la seva carrera, consistent a adoptar les postures dominants amb l’esperança d’obtenir èxit més ràpidament. Això és quelcom freqüent a les escoles de periodisme.

Un element de resposta consisteix a desenvolupar massivament “l’alfabetització digital” (el neologisme és pràctica-

ment inevitable). No es tracta simplement d’alfabetització sinó més bé, com en el sentit anglosaxó del terme, d’una formació en la doble dimensió pràctica i cultural.

El problema és que aquesta, en principi, hauria de ser impartida pels adults que no són necessàriament els més versats en la matèria i, el que és encara pitjor, estan habituats a formes docents *top down* o *broadcast*, que són precisament tot allò que la revolució digital qüestiona.

© Cristina Diestro

Comptat i debatut, perquè l'arribada dels joves tingui un impacte positiu clar sobre l'ús i la comprensió de les TIC, és essencial formar-los en la seva comprensió. Però, per a això, és necessari una posada en tela de judici dels mètodes tradicionals d'ensenyament que ha de començar amb les generacions anteriors. Educació i aprenentatge

han de concebre's en paral·lel. El fet de compartir coneixement es correspon millor a aquesta realitat –i amb les eines de què disposem– que la transmissió tradicional del saber. La responsabilitat és compartida entre institucions i individus; entre joves i grans. El desafiament no és senzill. ●

Experiències

L'esport com a eina de participació dels joves

Julie Guyomard i Yvan Dromer

Direcció d'Associacionisme i Joventut, Oficina de la Joventut;

Louis Bertin

Direcció d'Esports,

Ajuntament de Rennes (França)

Des de la formalització del primer projecte municipal per a la joventut l'any 1994, l'Ajuntament de Rennes es planteja una qüestió clau: quin és el lloc dels joves a la ciutat i, com a conseqüència d'aquesta primera pregunta, quina és la responsabilitat i el rol de l'Ajuntament a l'hora d'ajudar aquests joves a definir i a fer-se seva la ciutat.

Des de llavors, les accions pilot que s'han dut a terme i les posteriors reflexions sobre el tema, han permès identificar un determinat nombre d'iniciatives especialment pertinents en les quals invertir i desenvolupar o crear per afavorir l'accés dels joves –i, especialment els d'edats compreses entre 16 i 25 anys– a aquest estatus de ciutadans de ple dret implicats en el seu barri i en la seva ciutat.

Pel que fa als estudiants i, més concretament, als joves amb trajectòries d'inserció social, escolar i professional poc problemàtiques, l'Ajuntament de Rennes treballa amb nombrosos socis col·laboradors i disposa avui dia d'eines i accions ben identificades que requereixen ser regularment avaluades i adaptades però que, actualment, defineixen de manera estructuradora la política de joventut de la ciutat.

En són exemples els programes següents:

- El Fons per a Iniciatives Joves de Rennes, un sistema d'ajuts i beques de suport als projectes realitzats pels joves (de 300 a 900 €).
- La Nit dels 4 Dijous, un programa d'activitats d'oci nocturn gratuït i sense alcohol.
- Suport a l'expressió dels joves per part del Centre Regional d'Informació Jove de la Regió de Bretanya.

Més concretament, pel que fa a la qüestió de l'accés dels joves a l'esport, les accions de la ciutat es divideixen en diferents nivells:

- L'acompanyament en la posada en marxa dels programes d'activitats esportives en el marc escolar per part d'educadors esportius municipals.
- Els Centres d'Iniciació Esportiva.

- L'oferta dels clubs col·laboradors de l'Oficina d'Esports Municipal.
- Els objectius socioesportius de les associacions que gestionen els equipaments dels barris (sis convenis nous es formalitzaran properament).
- El centre de lleure Récipon, que durant l'estiu acull adolescents de 12 a 15 anys.

I més recentment:

- Els Animadors Esportius de Proximitat i, sobretot, les activitats que organitzen cada divendres als barris.
- Les Nits de l'Esport.
- Algunes activitats esportives que es realitzen durant les vacances curtes escolars.

La Nit de l'Esport

En el marc de la Nit dels 4 Dijous, l'Ajuntament de Rennes proposa una vetllada alternativa gairebé cada dijous així com també alguns divendres. Cada mes, una d'aquestes vetllades es reserva a l'esport, amb la qual cosa s'apliquen els principis de la Nit dels 4 Dijous a diferents pràctiques esportives.

El conjunt del dispositiu de la Nit dels 4 Dijous està coordinat per l'Oficina de Joventut de Rennes, mentre que la conducció de la Nit de l'Esport és a càrrec de la Direcció d'Esports, que l'organitza mitjançant la mobilització dels seus agents, desenvolupant acords de col·laboració amb associacions esportives i obrint equipaments esportius en horari nocturn, amb l'objectiu d'atreure el públic jove.

Aquestes vetllades ofereixen als joves la possibilitat d'iniciar-se i practicar activitats esportives "tradicionals", com ara el voleibol o el bàdminton; de descobrir activitats

més originals, com per exemple el *blackminton* o el *kinball*, o fins i tot de compartir i iniciar-se en activitats esportives per a persones discapacitades, com ara el *torball* o el *rugby en cadira de rodes*. Amb totes aquestes activitats també s'afavoreixen els intercanvis entre la cultura i l'esport. Exemple d'això, el mes d'octubre de 2010 els joves van poder nedar tot escoltant un concert de música subaquàtica o jugar una partida d'escacs al fons d'una piscina.

Les últimes dades obtingudes ens confirmen que el públic de les Nits de l'Esport és molt fidel. En un 70% està format per estudiants, un 54% dels quals surt d'una a dues vegades a la setmana, però quan assisteixen a una Nit de l'Esport van directament a l'equipament esportiu.

Les principals motivacions dels usuaris són fer esport, descobrir pràctiques esportives noves i estar amb els amics. Només a un 1% dels assistents a les Nits de l'Esport els molesta la prohibició d'alcohol durant les vetllades. I pel que fa a la participació, 3.500 joves assisteixen a les set o vuit trobades proposades per temporada.

Els principis bàsics d'aquestes trobades són ben senzills: es realitzen fora dels horaris habituals, són gratuïtes, en el transcurs de la seva duració no es permet la venda ni el consum d'alcohol i s'organitzen amb la participació dels

joves. Aquest últim i important aspecte, va ser reafirmat a l'avaluació de 2010. Per aquesta raó s'està estudiant l'establiment de nous acords de col·laboració, especialment amb les associacions d'estudiants i les universitats, però també amb els joves de tots els barris de Rennes. La implicació de la xarxa d'estudiants en l'organització d'aquestes nits és un objectiu preuat, ja que es vol transmetre als joves que les activitats esportives són una forma alternativa d'anar de festa. D'aquesta manera, el nostre objectiu és també fomentar que les dues joventuts, la que estudia i la que no, es retrobin en propostes que combinen l'animació cultural amb les activitats esportives.

Projecte pilot "Accés dels joves als equipaments esportius"

Més específicament en el cas dels joves en situació de vulnerabilitat –que principalment resideixen en barris d'acció prioritària, sovint no accedeixen a les ofertes institucionals clàssiques i tenen una presència notòria a l'espai públic–, aquest objectiu de donar força i valor al lloc que ocupen els joves als barris ha conduït al desenvolupament d'un cert nombre d'accions específiques dels dispositius preexistents, com ara:

Accés lliure i gratuït des de les 10 de la nit a les 3 de la matinada a tots els equipaments de la ciutat, on es proposen diferents activitats dirigides per educadors. *Kinball*, *tchoukball*, *speedminton* i *blackminton* són activitats esportives valorades per ser originals.

Activitats d'autodefensa i escalada.

Les piscines romanen obertes amb activitats originals com ping-pong dins de l'aigua.

- El servei d'Animadors amb Presència al Carrer (APR), un servei d'animadors que surten dels centres cívics amb l'objectiu de contactar amb els joves i facilitar-los l'accés a les ofertes de lleure. Servei gestionat per l'Associació Le Cercle Paul Bert.
- L'oferiment de Locals Col·lectius Residencials (LCR), espais socials autònoms que l'entitat concessionària posa a disposició dels habitants per tal que puguin dur a terme les seves iniciatives. L'Associació per a la Renovació de l'Acció social gestiona aquesta proposta en representació dels propietaris públics.
- Les beques i els ajuts "Barri" del Fons per a Iniciatives Joves de Rennes.
- Suport financer a un projecte col·lectiu per part de l'entitat concessionària, a canvi de petits tallers cívics de rehabilitació o de sanejament dels espais comuns de les vivendes de protecció oficial.
- El festival "Barris d'estiu", organitzat pel Centre Regional d'Informació Jove.

També s'han dut a terme alguns projectes aïllats als barris, precisament per iniciativa de les Gerències de districte i dels animadors juvenils, amb la participació dels referents territorials de la Direcció d'Esports, per tal de flexibilitzar el marc de treball i contemplar solucions en funció de cada cas. Així, per exemple, s'han cedit espais a l'associació Quattro Connexion per a pràctiques i iniciatives més informals; l'associació Cercle Paul Bert que, a través de les seves seccions, gestiona alguns espais de forma autònoma; o també la Gerència del Districte Nord-est, que concedeix espais a un grup de joves que practiquen futbol sala dos vespres a la setmana.

Amb tot, l'Ajuntament de Rennes ha constatat que amb aquest ventall de respostes per als joves adults dels barris no n'hi ha prou. D'una banda, pel fet que es concentren essencialment en els més joves (adolescents i preadolescents) i, de l'altra, perquè es confirmen com a poc adaptades a les expectatives de molts joves adults, especialment d'aquells dels barris més populars. Aquests últims, a causa d'itineraris d'inserció caòtics, interromputs i difícils, no entren en els circuits d'accés a la pràctica d'activitats esportives. Just al contrari, tenen dificultats per apropiar-

se els codis i els mecanismes institucionals que els ho permetrien i expressen una forta desconfiança respecte de les institucions en general, fet que accentua les dificultats de les quals hem parlat i alimenta una dinàmica d'allunyament.

Els successius informes d'activitat dels Animadors amb Presència al Carrer –la missió dels quals és, en part, analitzar, en base a les seves observacions, les aspiracions dels joves pel que fa al lleure– destaquen la dificultat que tenen aquests joves, especialment els més grans i els més allunyats o, fins i tot, refractaris a les institucions, de concebre i a continuació posar en marxa un projecte de pràctica esportiva que doni resposta a les seves aspiracions.

Més recentment, els informes d'activitat dels animadors del projecte pilot d'acompanyament als joves adults del districte de Blosne, mostren l'existència d'iniciatives dutes a terme per joves adults als barris que fan seu aquest repte i desenvolupen, per ells mateixos i sovint per al seu col·lectiu i per als més joves del barri, una oferta de pràctica esportiva.

Algunes característiques de la manca d'adequació de l'oferta a la demanda social específica dels joves adults dels barris són les següents:

- Activitats regulars en el temps que requereixen un compromís a llarg termini mentre que els joves, així com la resta de persones, actualment funcionen a través d'una lògica de *zapping*.
- La realització d'activitats guiades quan els joves volen més autonomia en l'organització del seu lleure.
- Activitats que deixen poc espai a les pràctiques esportives informals o centrades en l'esport més com a lleure que com a competició, la qual cosa no implica necessàriament que no hi pugui haver competició, torneigs de barri i entre barris, etc.

En conseqüència, s'ha formulat una proposta per aportar una resposta complementària que tingui en compte simultàniament les condicions actuals d'oferta d'ús dels equipaments esportius per part de la Direcció d'Esports i l'especificitat de les expectatives del públic destinatari. Així mateix, es dona un marc oficial a les iniciatives aïllades per legitimar-les i, a la vegada, avaluar-les.

Bàsquet, rugby o *kinball* en cadira de rodes, futbol per a invidents o *torball* són propostes per a persones discapacitades obertes a tots els joves, que permeten compartir una pràctica esportiva en igualtat de condicions.

Iniciativa pilot per al període comprès entre el mes de setembre de 2010 i juny de 2012

S'han diferenciat dos casos, que donen peu a dos tipus de resposta:

A) D'una banda, el cas de les "associacions emergents", és a dir, el cas d'un grup de joves que, per accedir a un equipament esportiu, han seguit els procediments actuals: redacció d'un projecte, creació d'una associació i entrega de la sol·licitud a l'Oficina d'Esports. Però una vegada han assolit les condicions exigides pels procediments -amb l'acompanyament per part d'un professional (animador o educador de carrer), que ha aprofitat el tràmit per apropar-se als joves-, l'entrada als equipaments esportius i/o les regles actuals d'assignació d'espais prioritzen l'antiguitat i l'estabilitat, cosa que fa que l'Ajuntament respongui de forma negativa a la petició i tingui un efecte dissuasori.

D'altra banda, l'Ajuntament promou que les associacions col·laborin en l'aplicació del projecte polític de la joventut i es plantegin el funcionament de les seves pràctiques i postures professionals per tenir més en compte les característiques d'aquest públic. Per tant, és important que l'administració doni exemple d'aquesta voluntat i l'apliqui als seus propis procediments.

Així doncs, davant d'aquestes situacions, s'ha proposat de replantejar el principi de donar prioritat als usuaris de l'any precedent que regeix l'atribució anual dels espais, per tal de deixar lloc, *a priori* (la qual cosa és simbòlicament molt important) i amb tarifa preferent, a les peticions d'aquestes noves associacions per tal que es beneficiïn d'espais oficials i permanents.

Les condicions:

1. Una definició restrictiva "d'associació emergent" que ha de tenir tres elements constitutius: ha de ser una associació creada durant l'any en curs, ha d'estar formada per joves adults d'entre 16 i 25 anys i el procés de redacció del projecte i de registre dels estatuts ha de ser objecte de seguiment específic per part d'animadors o educadors de carrer.
2. Un seguiment del projecte, concertat entre els responsables de l'associació, el referent educatiu d'origen i els referents territorials de la Direcció d'Esports, pel que fa al material utilitzat, les normes d'ús, les propostes de noves pràctiques, les vies de finançament complementàries del material, etc.

Al llarg de la temporada 2010-2011, la proposta està sent implementada en tres associacions d'àmbit municipal. L'ús d'aquests espais s'haurà de mantenir durant les vacances escolars.

B) El segon cas el conformen les peticions puntuals però recurrents de joves no constituïts en associació. Les peticions que aquests joves regularment formulen a animadors i educadors de carrer no fan referència a pràctiques concretes; sovint es tracta d'esports poc habituals, com ara el futbol sala, esports de combat, cross, patinatge en línia, diferents modalitats de l'skateboard, etc. A més, no acostumen a ser peticions estructurades i, de vegades, són puntuals. Sovint il·lustren una aspiració que va més enllà de l'àmbit esportiu: que els poders públics reconeguin i tinguin més en compte les seves necessitats. Tenen en comú amb el primer cas el fet de tractar-se de pràctiques autònomes i no emmarcades en cap programa.

Proposta de resposta a aquest segon cas:

1. Reservar amb antelació a cada barri un nombre limitat d'espais en horaris i equipaments identificats com a pertinents per part dels professionals de joventut.
2. Confiar als grups de seguiment tècnic la configuració dels objectius específics adreçats als joves adults, en el marc de la reelaboració dels convenis entre l'Ajuntament i cinc equipaments de barris. Aquests grups es reuneixen cada dos mesos. En les reunions participen l'animador de joves adults del barri, els seus companys d'animació de carrer o d'equipaments, els educadors, la Gerència de Districte, l'Oficina de Joventut i l'Associació per a la Renovació de l'Acció Social. A més, també hi són presents representants de la Direcció d'Esports (servei de referència dels Animadors Esportius de Proximitat).

A més de l'esport, les associacions proposen activitats culturals, concerts, passis de pel·lícules, etc. En aquesta foto, una partida d'escacs al fons de la piscina.

3. Aquest grup de seguiment tindrà com a objectius:

- Recollir les peticions dels grups.
- Examinar el seu grau de maduresa a l'hora d'utilitzar de forma autònoma els espais.
- Organitzar el seguiment del període de prova d'ús autònom dels espais pre-reservats.

Per a posteriorment:

1. Establir una planificació dels períodes de prova que inclouran trobades prèvies amb el referent educatiu, l'Animador Esportiu de Proximitat i el responsable de l'equipament.
2. Designació de dos responsables entre els joves.
3. Signatura d'un reglament d'ús com a aval que contempli diferents situacions.

4. Fases transitòries de planificació directa per part dels referents educatius.

5. La realització de reunions d'avaluació periòdiques que tractaran sobre el material, les pràctiques esportives i permetran considerar eventuais conflictes o dificultats pel que fa a les normes d'ús.

Gràcies a aquest enfocament pilot, el setembre de 2010 es van assignar espais a noves associacions. Actualment, aquestes són objecte d'un seguiment, d'acord al protocol exposat anteriorment. A finals de temporada es portarà a terme una avaluació dels efectes produïts pel dispositiu tant en els joves com en els serveis i agents associatius implicats. ●

Programa Viure i Conviure

Silvia Calvo Mateo

Tècnica sociocultural del Servei d'Acció Social de l'Ajuntament de Saragossa (Espanya)

Viure i Conviure és un programa intergeneracional d'habitatge compartit, present a vint-i-set ciutats espanyoles de sis comunitats autònomes, que va arribar a Saragossa l'any 2004 promogut per l'Obra Social de l'entitat financera CatalunyaCaixa. Va néixer, d'una banda, per pal·liar la soledat d'algunes persones grans i, d'altra banda, per oferir allotjament a joves universitaris. Té caràcter altruista i solidari: els estudiants no paguen res per viure a l'habitatge i les persones grans reben ajuda i companyia. Aquest curs, a la ciutat de Saragossa hi ha dinou parelles en el programa.

El programa Viure i Conviure, de l'Obra Social de CatalunyaCaixa, va néixer en un districte de la ciutat de Barcelona l'any 1996 amb l'objectiu de pal·liar la soledat de persones grans i de promoure l'intercanvi entre aquestes i els joves, dues generacions que es troben cada vegada més distanciades arran dels canvis socials produïts. Posteriorment, el programa es va anar estenent per tota la ciutat i, davant dels resultats positius que es van obtenir, es va anar ampliant a altres ciutats d'Espanya. Avui dia és present a vint-i-set ciutats espanyoles de sis comunitats autònomes i forma part de la xarxa *Homeshare International* d'àmbit mundial.

El programa es realitza a la ciutat de Saragossa des de l'any 2004, a través d'un conveni entre la Fundació Viure i Conviure de CatalunyaCaixa; l'Ajuntament de Saragossa (concretament, la Regidoria d'Acció Social), i la Universitat de Saragossa. Posteriorment s'hi va incorporar la Universitat San Jorge.

Viure i Conviure és un programa solidari d'habitatge compartit, que mira de satisfer dues necessitats: d'una banda, la situació de soledat en què es troben algunes persones grans, que volen tenir companyia, i d'altra, la necessitat d'allotjament que tenen joves universitaris procedents d'altres ciutats, fins i tot d'altres països.

Està orientat a persones més grans de seixanta anys que visquin soles, que es puguin valdre per elles mateixes i que disposin d'una habitació lliure per a l'estudiant. L'habitatge ha de reunir unes condicions òptimes d'habitabilitat. A més, els joves estudiants universitaris han de tenir menys de trenta anys, o de trenta-cinc si estan fent estudis de

postgrau, màster o doctorat, i no han de residir a la mateixa ciutat.

Les funcions que cadascuna de les entitats implicades desenvolupen en el programa són les següents:

- Les universitats són la porta d'entrada dels estudiants al programa. Cadascuna aporta un tècnic, que és l'encarregat de proporcionar informació i de difondre el programa entre la població universitària.
- L'Ajuntament de Saragossa ofereix la figura d'un tècnic de Serveis Socials, les funcions del qual són proporcionar informació i difondre el programa entre les persones grans, realitzar entrevistes a possibles candidats i, juntament amb la psicòloga, fer-los visites domiciliàries, realitzar les presentacions entre les persones grans i els estudiants i, posteriorment, realitzar el seguiment de les parelles que hi participen.
- L'Obra Social de CatalunyaCaixa finança el cost econòmic del programa, que consisteix en aportacions a les persones grans per ajudar-les en l'increment de la despesa a causa del major consum de llum i aigua. Així mateix, aporta una psicòloga, la qual realitza l'entrevista als estudiants interessats en el programa, proposa la constitució de les parelles formades per persona gran i estudiant i realitza el seguiment de la convivència.

El treball conjunt de totes aquestes entitats participants és necessari per al funcionament correcte del programa.

Quan un estudiant està interessat en el programa és informat per la Universitat, o bé directament per la mateixa psicòloga. Les persones grans interessades són informades per l'Ajuntament, bé directament per

la persona responsable del programa, o bé a través de la xarxa de Centres Municipals de Serveis Socials. Les persones grans han d'indicar a les sol·licituds quina mena de contraprestacions estarien interessades a rebre, com ara ajuda per fer la compra, acompanyament al metge o simplement companyia.

Mitjançant l'entrevista a les persones grans es pretén conèixer la seva motivació, forma de viure i aficions, així com el seu estat de salut. D'altra banda, es comprova l'estat de l'habitatge. Es realitzen les presentacions oportunes de les parelles i, si escau, se signen els acords, que inclouen els compromisos d'ambdues parts.

Algunes de les normes que s'estableixen per facilitar la convivència són les següents: l'estudiant s'ha d'encarregar de netejar la seva habitació, cuinar i comprar el seu menjar, netejar el lavabo i la cuina després de fer-los servir. No pot arribar a casa més tard de dos quarts d'onze del vespre, tret dels dissabtes. Com a contraprestació per disposar d'allotjament gratuït, ha de col·laborar durant el seu temps lliure en allò que la persona gran hagi demanat. Tots dos han de respectar l'espai i la intimitat de l'altra persona. El primer mes, després de la signatura de l'acord, es considera de prova, amb l'objectiu d'assegurar que la convivència sigui satisfactòria per a tots dos, i els tècnics responsables en realitzen un seguiment més intens.

Pel que fa al perfil de les persones grans participants, més del 90% són dones. La majoria són vídues i la mitjana d'edat és de vuitanta anys. La seva principal motivació per participar en el programa és la cerca de companyia. Cal

indicar que la majoria d'aquestes persones disposen de Teleassistència i de Servei d'Ajuda a Domicili proporcionat per l'Ajuntament de Saragossa. En aquesta població s'ha observat un canvi d'actitud en els anys en què es desenvolupa el programa: en un principi, les dones grans eren refractàries a conviure amb estudiants homes, però en els darrers anys ja hi ha parelles mixtes, el resultat de les quals es valora molt positivament.

Pel que fa als estudiants, n'hi ha tant d'espanyols com d'estrangers, i la proporció de sexes està més equilibrada que en les persones grans. La seva principal motivació per participar en el programa és l'econòmica; com molts diuen, si no fos pel programa, no es podrien permetre d'estudiar fora de casa.

D'altra banda, una vegada superats els petits problemes que poden sorgir en tota nova convivència, tant les persones grans com els joves valoren de manera molt positiva la relació de respecte, suport i amistat que s'estableix, gràcies a la qual és possible trencar les barreres que, sovint, separen les dues generacions.

Des de l'inici del programa, s'han establert entre quinze i dinou parelles durant cada curs acadèmic, algunes de les quals han conviscut durant tota la carrera. El balanç del programa durant aquests anys ha estat positiu: les persones grans rejuveneixen en conviure amb un estudiant, el fet de poder compartir les seves vivències amb una altra persona els proporciona alegria i se senten més vàlides, i alhora els estudiants es van implicant cada vegada més en la convivència. ●

Apostant per l'autonomia juvenil

Leandro Benetti

Director general del Centre Cultural de la Joventut Ruth Cardoso, São Paulo (Brasil)

São Paulo és la ciutat brasilera més gran i més rica. Tanmateix, perquè es consolidi de manera efectiva com a ciutat educadora, encara queda molt camí per recórrer. El repte, per tant, és enorme. En aquest context, hi ha actuacions que es poden considerar prou prometedores com és el cas del Centre Cultural de la Joventut Ruth Cardoso, en el qual els joves troben un aliat important per realitzar projectes del seu interès.

La idea clàssica que la ciutat és l'espai natural per a les persones perquè en ella els seus drets naturals hi estan garantits i que, per tant, allí hi poden créixer i desenvolupar-se en un ambient col·lectiu de pau i llibertat, no sempre es materialitza a la pràctica. Fins i tot a ciutats reconegudament riques, dinàmiques i creatives hi apareixen –irònicament– elements d'un retard social immens que s'entesten a resistir.

La fundació de la ciutat de São Paulo va tenir lloc el 1554 a partir d'una escola. Construïda per frares jesuïtes, tenia com

a finalitat promoure l'evangelització dels indis que poblaven la regió. Durant dos segles va romandre en unes condicions de vil·la pobra i aïllada i es va anar configurant un cicle molt marcat per les expedicions dels pioners, les quals no eren precisament amistoses: amb l'objectiu de capturar indis i, principalment, trobar minerals preciosos, anaven delimitant les fronteres del Brasil sense respectar res.

Així doncs, fins a finals del segle XVIII la ciutat de São Paulo continuava sent molt més un lloc de pas que de permanència i convivència. El canvi d'aquest perfil es va produir, de fet,

a la segona meitat del segle XIX, amb el cicle econòmic del cafè, l'arribada dels immigrants europeus i l'ampliació de la xarxa ferroviària, que servia d'interconnexió entre les terres de conreu i el port de Santos. El punt de convergència d'aquesta xarxa era São Paulo.

El 1872, any del primer cens del Brasil, a la ciutat hi havia 31.385 habitants. Més endavant, l'any 1900, es va produir un salt fins als 240.000 habitants. Cent anys més tard, érem més de deu milions. Aquest creixement, però, no s'ha donat sobre bases sostenibles. Al contrari: el que s'ha vist en aquest breu període històric ha estat una expansió desordenada i mal planificada de la ciutat, marcada en gran part per relacions desiguals de poder i una absència completa de polítiques públiques que garantissin mínimament les conquestes de la ciutadania.

El llegat de profunda desigualtat social es presenta, avui dia, gairebé com una condició donada, insuperable. En aquest context, el repte de convertir-se en una ciutat educadora és gegantí. Tanmateix, hi ha exemples que són capaços de motivar-nos a sortir de l'estat d'impotència i tractar d'assolir aquest ambició objectiu.

Objectivament, el Brasil està vivint el major període de democràcia política sense interrupcions autoritàries de la seva història. Això contribueix en gran manera a un major equilibri en el joc de les reivindicacions legítimes. Alhora, l'estabilitat econòmica assolida pel Pla Real permet als agents públics i privats planificar millor les seves accions. En el camp específic de les polítiques públiques, aquesta combinació ha generat la creació de models consistents i innovadors, amb potencial per servir de referència i multiplicar-se.

El cas que analitzarem és el del Centre Cultural de la Joventut Ruth Cardoso, o simplement CCJ. Es tracta d'un equipament públic de la ciutat, localitzat a la perifèria nord, on abans hivernava, durant quasi dues dècades, un símbol dramàtic de la negligència dels governants i de la desatenció de la societat, perquè s'hi trobava, de forma evident, l'"esquelet" d'una gran obra inacabada, transformada en abocador d'escombraries i en zona de prostitució i de venda de drogues. En aquest sentit, el primer resultat produït amb motiu de la creació del CCJ ha estat la recuperació urbana de l'espai ocupat, i amb aquesta, la transformació simbòlica del lloc.

Inaugurat el 27 de març de 2006, el CCJ representa també la materialització d'un procés portat a terme per investigadors, agents públics i organitzacions de la societat civil dedicades a l'estudi de models alternatius als adoptats per l'Estat en l'àmbit de les polítiques específiques de joventut. El diagnòstic comú apuntava a una important incompatibilitat entre el que s'oferia i el que demanaven els joves. La visió excessivament estereotipada que es tenia d'ells i la tradició secular de tutela conspiraven en contra de la participació del públic destinatari en els programes i projectes existents.

Així doncs, el punt de partida conceptual del CCJ va ser trencar amb aquella lògica i apostar per un estudi detallat de caràcter permanent dels grups o col·lectius juvenils, buscant amb això identificar els seus interessos reals i les seves actituds i pràctiques quotidianes. En aquest procés sense fi, moltes de les seves manifestacions es van reconeixent com a legítimes, fet que permet que l'Estat identifiqui bones oportunitats d'oferir un suport més adequat als

projectes d'autoria jove. Per tant, a més de servir com a espai públic de convivència, formació, producció i difusió de la cultura jove de São Paulo, el CCJ també constitueix un centre de reflexió i innovació en l'àmbit en què actua.

La consecució de les directrius conceptuals del CCJ es dona, principalment, per mitjà de la seva programació artística i cultural permanent, l'accés a la qual és sempre gratuït. Abans d'entrar, però, en qüestions de programació, fem una ràpida descripció de l'arquitectura de l'espai: amb una àrea construïda de 8.000 m², aplega un auditori, un *teatro de arena* (teatre amb un escenari circular), una biblioteca, un estudi de dibuixos animats, un estudi de gravacions musicals, àrees per a l'edició d'àudio i vídeo i un espai per a exposicions, tot envoltat per un ampli jardí que es va formant a partir del trasplantament de 12.000 plançons d'espècies autòctones variades. Amb entrada i circulació lliures, el CCJ apareix com una autèntica extensió del carrer, l'espai públic per excel·lència.

La programació del CCJ està estructurada en nou programes i trenta projectes estables, els quals promouen una mitjana de seixanta-cinc activitats al mes. Aquestes, d'altra banda, són ideades a partir de tres eixos orientadors: formació, producció i difusió. Els continguts treballats pretenen incloure tant els llenguatges artístics com els temes específics de l'univers de la joventut. D'aquesta manera, a més de música, circ, teatre, dansa, cinema, vídeo, fotografia, literatura i arts gràfiques i visuals, tenen un espai assegurat al CCJ temes com la diversitat sexual i ètnica, l'accés a la universitat i l'orientació professional, el mercat cultural independent, entre d'altres.

Des de la seva inauguració, s'han promocionat més de tres mil esdeveniments culturals gratuïts, entre espectacles escènics i musicals, trobades literàries i de reflexió, presentacions de pel·lícules en mostres de cinema, exposicions i tallers diversos. Per tenir una idea dels beneficis que això representa, el CCJ realitza, de mitjana, dotze mil prestacions de serveis al mes en una zona on abans no hi havia cap alternativa de lleure i convivència amb aquestes característiques, la població de la qual es calcula en més de 700.000 persones. D'aquest total, prop del 30% o, dit altrament, més de 210.000 persones són joves amb edats compreses entre 18 i 29 anys.

A més de la programació, una sèrie de mesures preses en l'àmbit institucional contribueixen a la consecució de les directrius, entre les quals destaquen: 1) la mateixa institucionalització del CCJ en l'organigrama del Govern municipal, per mitjà d'una llei aprovada pel poder legislatiu, que li garanteix cobertura jurídica, financera i conceptual; 2) la creació, també per mitjà d'una llei aprovada pel poder legislatiu, del Programa Jove Monitor Cultural, fent viable el model de gestió ideat, en el qual es preveia la contractació de joves de la regió per treballar a l'equipament i servir de referència a altres joves; i 3) la Convocatòria de Copatrocinis per a Primeres Obres, mitjançant la qual es prioritza la selecció de projectes de joves autors, estimulants-los a professionalitzar-se en el camp de les arts.

Dit això, és fàcil concloure que espais moderns i oberts, combinats amb una programació diversificada de llenguatges i temes, són realment capaços de produir un efecte rellevant a l'hora de garantir drets i superar greus problemes socials. Ambients favorables a la convivència, a l'ampliació d'activitats i al desenvolupament de les habilitats i competències són fonamentals per a una vida en societat més digna.

Finalment, cal destacar dos reconeixements fets al treball desenvolupat pel CCJ. El primer es va produir l'abril de 2008, quan es va realitzar la primera Conferència Nacional de la Joventut al Brasil. En aquella ocasió, després de superar els tràmits municipals i dels diferents estats, es van aprovar seixanta-nou resolucions dirigides al Govern federal. Dues d'elles es referien al camp específic de les arts i la cultura: 1a) que les polítiques de joventut disposessin d'equipaments específics per al desenvolupament de les seves activitats; i 2a) que aquests equipaments específics disposessin de recursos pressupostaris propis, a fi de garantir el seu funcionament de forma regular i sense interrupcions. D'altra banda, el segon reconeixement es va donar l'octubre de 2010, quan la Secretaria General Iberoamericana va identificar el CCJ com un model a difondre entre els països membres i va proposar la signatura d'un Acord de Col·laboració per a la transferència del coneixement acumulat en aquesta construcció col·lectiva i generosa. ●

Serveis per a l'autonomia juvenil

Marta Levi

Regidora de Polítiques de Joventut de 2007 a maig de 2011,
Ajuntament de Torí (Itàlia)

La ciutat de Torí, Capital Europea de la Joventut l'any 2010, ha decidit invertir en polítiques d'ajuda a l'autonomia dels i les joves. Així doncs, hem posat en marxa tres nous serveis de suport a l'associacionisme, a l'esperit emprenedor juvenil i a l'emancipació dels i les joves. L'escassetat de recursos de què disposen els ajuntaments italians ha obligat l'Ajuntament de Torí a crear serveis amb un baix cost però, ahora, amb un alt impacte.

El context italià

A Itàlia, les polítiques juvenils s'han entès en gran manera com a polítiques d'educació, amb independència de l'edat dels destinataris, és a dir, tinguin aquests 14 o 30 anys. Sovint s'oblida que un jove quan fa els 18 anys esdevé un ciutadà a tots els efectes i que, com a tal, és titular de drets i deures. Amb massa freqüència, els joves són tractats com a ciutadans en potència, que són guiats perquè es converteixin en ciutadans reals; al capdavant, l'Estat ha de garantir-los drets i oportunitats i no explicar-los què han de fer o com han de viure.

L'administració pública, liderada tant per governs de dretes com d'esquerres, sempre ha concebut les polítiques dirigides als joves com a "educació". Les tendències més avançades del pensament han plantejat el tema de la promoció del benestar enfront del de la prevenció del malestar, però com a educació en drets i deures ciutadans, educació per a la participació, educació per a la ciutadania; en definitiva, educació per a la vida.

El dret d'emancipar-se de la família es troba doblement limitat: d'una banda, hi ha una cultura difusa segons la qual la independència s'ha d'assolir al voltant dels 30 anys i no abans, i d'una altra, l'Estat no disposa dels recursos de benestar necessaris perquè els joves puguin ser autònoms ja des dels 18 o 20 anys.

A Itàlia, particularment, no impera un concepte d'"estat del benestar del ciutadà", sinó d'"estat del benestar familiar", el referent del qual és la família (una persona no és considerada pobre si té una renda baixa, sinó si

la seva família té una renda baixa) i, per tant, molts serveis són "proporcionats" per la família; per exemple, la manca d'escoles bressol es compensa habitualment confiant els nens als avis.

Les polítiques de joventut de Torí: l'autonomia com a eix central

En aquest context, la ciutat de Torí –amb més motiu pel fet d'haver estat la Capital Europea de la Joventut l'any 2010– ha decidit invertir en polítiques de suport a l'autonomia dels joves, polítiques innovadores capaces de constituir una nova oportunitat perquè els joves es responsabilitzin de la seva pròpia vida i realitzin de forma autònoma les seves pròpies opcions. Per tant, l'autonomia s'ha entès com a possibilitat de construir-se un futur, capacitat d'aprofitar les oportunitats, llibertat d'elecció i independència de la família d'origen.

Per això, hem endegat tres nous serveis de suport a l'associacionisme, a l'esperit emprenedor juvenil i a la seva emancipació de la llar familiar.

L'escassetat de recursos de què disposen els ajuntaments italians ha obligat l'Ajuntament de Torí a crear serveis amb un cost baix, però, ahora, amb un gran impacte, aprofitant, d'una banda, els coneixements i les habilitats dels treballadors municipals i, d'una altra, utilitzant mecanismes com ara el "préstec sobre l'honor" (*prestito d'onore*).

Donar suport a l'associacionisme és la finalitat del *Torino Youth Centre*, una xarxa formada per setze associacions de joves.

És competència de l'Estat garantir als joves el dret a escollir i a emancipar-se.

Allotjament per a joves

Les dades d'Eurostat de 2007 ens mostren que a Itàlia el 56% dels joves d'entre 25 i 29 anys d'edat i el 26% dels d'entre 30 i 34 viuen amb la seva família; altres països presenten una situació totalment diferent, sobretot en la franja d'edat d'entre 25 i 29 anys: l'11% a Finlàndia, el 14% a Holanda, el 18% al Regne Unit, el 18% a França o el 19% a Alemanya.

Aquestes dades són el resultat de la manca d'una política nacional global dirigida a incentivar l'autonomia dels joves, i és per això que hem decidit provar de construir una part d'aquesta política.

"Allotjament per a joves" és un projecte dotat amb 1.350.000 euros, compost per diferents actuacions.

Hem creat un punt d'atenció al centre d'informació per a joves *Informagiovani* que proporciona suport en la recerca d'allotjament i orientació sobre els altres serveis existents a la ciutat i a les diferents problemàtiques (fins i tot de tipus legal o burocràtic) relacionades amb el mercat immobiliari i de lloguer.

Hem activat un fons de garantia per als propietaris que lloguen habitatges a joves que es volen independitzar, a través dels *contratti convenzionati* (contractes concertats, els quals estableixen condicions particularment favorables per als joves), per mitjà del qual es reembossa als propietaris fins a nou mesos de lloguer en cas de morositat dels joves.

El nucli del servei, però, és la constitució d'un fons rotatori que ofereix a tots els joves d'entre 20 i 30 anys que estiguin vivint amb els seus pares (o amb familiars), la possibilitat d'aconseguir un préstec de 3.500 euros per independitzar-se. L'únic que s'exigeix a aquests joves és que presentin un contracte registrat i que facin el canvi de domicili. El préstec es torna en quotes mensuals sense interessos durant els tres anys posteriors d'haver estat concedit.

L'element que resulta especialment innovador és l'accés al préstec: no s'ha establert una escala basada en la renda, ja que, en la majoria dels casos es tractaria de la renda dels pares. Per contra, l'objectiu del projecte és consolidar

el dret dels joves a l'autonomia i donar-hi suport, prescindint de l'estatus socioeconòmic de la família.

En els primers tres mesos es van presentar gairebé cent instàncies, de les quals més del 50% ja han donat lloc a la concessió del préstec. L'edat mitjana dels sol·licitants és d'entre 24 i 25 anys, fet que demostra que el servei ajuda a reduir l'edat en la qual els joves s'independitzen dels pares. Els sol·licitants són, majoritàriament, treballadors, i en un 70% dels casos tenen contractes precaris.

Joves en associació

L'associacionisme avui dia és una de les modalitats de participació activa més utilitzada pels joves torinesos (i italians en general) i representa alhora un factor d'autonomia, atès que per mitjà de les associacions els joves tenen l'oportunitat d'elaborar projectes, realitzar activitats i accedir al món laboral. A Torí hem constituït una mesa de concertació a la qual s'han adherit més de cent associacions de joves.

En un context de manca de fons (raó per la qual resulta impossible finançar els projectes de les associacions), s'ha creat un punt d'atenció que proporciona a les associacions de joves suport, consell i ajuda en els diferents àmbits: des de la redacció d'uns estatuts fins a la gestió comptable, des de contractes de treball fins a l'elaboració de projectes per poder participar en convocatòries nacionals i europees. Es tracta d'un servei fins ara inexistent en el panorama ciutadà i, perquè resulti eficient, s'ha format una xarxa de col·laboradors que ofereixen la seva experiència de manera gratuïta a través de gestories que proporcionen consell *ad hoc* a les associacions que necessiten assessorament comptable o fiscal.

En la primera fase, més de la meitat de les sol·licituds rebudes han tingut a veure amb els processos de constitució i posada en marxa d'una associació, però no han faltat les consultes relatives a la planificació i la gestió administrativa.

A més, hem publicat una guia d'introducció al món de l'associacionisme per a joves, que proporciona elements útils per a la creació i la gestió d'una associació.

Finalment, s'està engegant un servei, semblant al d'"Allotjament per a joves", que prestarà fons a les associacions que en necessitin. D'una banda, s'oferiran petits préstecs a aquelles entitats que, per fer front a un projecte o una activitat, tinguin una necessitat puntual de liquiditat que no cobreix el mercat del crèdit (els bancs italians es mostren reticents a concedir finançament a les associacions) i, d'una altra banda, es concediran préstecs més alts a les associacions que participin en convocatòries (com, per exemple, les del programa europeu Joves en Acció) i que no tinguin la possibilitat d'avançar els diners en espera dels pagaments per part de la Unió Europea, que de vegades arriben amb un any de retard. D'aquesta manera, fins i tot les associacions més petites podran participar en qualsevol tipus de convocatòria amb els seus propis projectes.

Empresa jove

El servei "Empresa jove" consisteix en un punt d'atenció i una guia (disponible en paper i *online*), i el seu objectiu és ajudar els joves a orientar-se en el món dels serveis i de les oportunitats dirigides als qui volen crear una empresa.

De fet, a Torí hi ha diverses incubadores d'empreses, diferents serveis de suport per engegar empreses i per captar fons. Tanmateix, l'existència de massa oportunitats

pot convertir-se en un garbuix informatiu per als joves que s'hi endinsen.

En el punt d'atenció es rep els joves, s'escolten les seves idees empresarials, se'ls dóna suport en la transformació d'aquestes en un autèntic pla empresarial i, finalment, en funció de les necessitats de cada jove, se'ls orienta cap al servei més apropiat.

Els joves que accedeixen al punt d'atenció, gràcies al seguiment dels qui hi treballen, resulten enriquits amb multitud d'idees, fonamentalment relacionades amb l'obertura d'activitats comercials. El problema més rellevant sobre el qual els usuaris sol·liciten orientació és com accedir a un crèdit (on han de dirigir-se, quins documents necessiten o quines garanties han de proporcionar).

Segons el meu parer, l'autonomia (associativa, laboral i en relació amb l'habitatge) és el gran objectiu que han de perseguir les polítiques públiques de joventut, perquè no és tasca de l'Estat dirigir les persones, sinó permetre'ls escollir cap a on dirigir-se. Massa sovint se sent a dir que els joves són el futur, però crec que és necessari entendre que els joves són el present i que la funció de les institucions és crear les condicions materials i, sobretot, culturals, perquè el seu futur estigui tan a prop temporalment com sigui possible del present. ●

Associació Internacional de Ciutats Educadores (AICE)
C/Avinyó 15, 4a planta
08002 Barcelona

Coordinació:

Fabian Mohedano, president del Consell de la Joventut de Barcelona (2004-2007) i secretari d'organització del Moviment Laic i Progressista

Coordinació tècnica:

Mª Ángeles Cabeza Santano, Secretariat de l'AICE

Traduccions

de l'anglès, castellà, italià, portuguès: Tau Traduccions
del francès: Acordlingua i Tau Traduccions

Revisió d'estil i correccions:

Secretariat de l'AICE
(Mª Ángeles Cabeza, Assumpta Ibañez i Maribel Montmany)

© de l'edició:

AICE

© de les entrevistes i articles:

Els autors

© de les fotografies:

Ajuntament de Barcelona:
Direcció de Joventut; Direcció d'Imatge i Serveis Editorials:
Cristina Diestro / Vicente Zambrano / Luis Clua;
Ajuntament de Ginebra;
Ajuntament de Rennes;
Ajuntament de Saragossa;
Ajuntament de Torí;
Andy Furlong ;
Carmen Leccardi;
Centre Cultural de la Joventut
Ruth Cardoso;
Consell de la Joventut de Barcelona;
Corinne Schwaller;
Districte Metropolità de Quito;
Fundació Bilbao Arte
Fundazioa;
Fundació Fòrum Universal de les Cultures;
Jarkko Rikkilä;
Mark Inderkum;
Nagy/Presseamt München
Unesco;
Unió Panafricana de la Joventut.

Maquetació i impressió:

Imatge i Serveis Editorials,
Ajuntament de Barcelona

Data de publicació:

Octubre de 2011

Dipòsit legal:

B-38.058-2011

ISSN:

2013-4037

"Es prohibeix, llevat d'excepció prevista per la llei, qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública i transformació d'aquesta obra sense l'autorització escrita dels titulars de la propietat intel·lectual. La infracció dels drets esmentats pot constituir un delict contra la propietat intel·lectual (article 270 i següents del Codi Penal)."

Avinyó, 15 - 4ª planta - 08002 Barcelona
Tel: +34 93 342 77 20 - Fax: +34 93 342 77 29
edcities@bcn.cat
www.edcities.org

Ajuntament de Barcelona

International Association of
Educating Cities
Association Internationale des
Villes Educatrices
Asociación Internacional de
Ciudades Educadoras
Associació Internacional de
Ciutats Educadores

“Si volem construir un món on diferents
generacions convisquin en pau i harmonia,
caldrà que ens escoltem més els uns als
altres, que acabem amb les desigualtats i que
mantinguem uns serveis públics atents a les
problemàtiques de la joventut.”

Manuel Tornare